

Gedragscode Flora- en faunawet Raalte

10 juni 2013

Gedragscode Flora- en faunawet Raalte

Verantwoording

Titel	Gedragcode Flora- en faunawet Raalte
Opdrachtgever	Gemeente Raalte
Projectleider	Eric Versteeg
Auteur(s)	Piet Oudejans en Elles van Drunen
Tweede lezer(s)	Luc Bruinsma en Benjamin Flierman
Projectnummer	1210143
Aantal pagina's	88 (exclusief bijlagen)
Datum	10 juni 2013
Handtekening	Ontbreekt in verband met digitale verwerking. Dit rapport is aantoonbaar vrijgegeven.

Colofon

Tauw bv
BU Ruimtelijke Kwaliteit
Handelskade 11
Postbus 133
7400 AC Deventer
Telefoon +31 57 06 99 91 1
Fax +31 57 06 99 66 6

Dit document is eigendom van de opdrachtgever en mag door hem worden gebruikt voor het doel waarvoor het is vervaardigd met inachtneming van de rechten die voortvloeien uit de wetgeving op het gebied van het intellectuele eigendom. De auteursrechten van dit document blijven berusten bij Tauw. Kwaliteit en verbetering van product en proces hebben bij Tauw hoge prioriteit. Tauw hanteert daartoe een managementsysteem dat is gecertificeerd dan wel geaccrediteerd volgens:

- NEN-EN-ISO 9001

Kenmerk R001-1210143POJ-baw-V03-NL

Inhoud

Verantwoording en colofon	5
Samenvatting	11
1 Inleiding.....	15
1.1 Aanleiding.....	15
1.2 Producten	15
1.3 Leeswijzer	15
2 De gedragscode.....	17
2.1 Achtergronden	17
2.2 Een gedragscode	20
2.3 Plangebied	22
3 Beschermd flora en fauna	25
3.1 Vaatplanten	25
3.2 Zoogdieren	26
3.2.1 Vleermuizen	26
3.2.2 Overige zoogdieren	27
3.3 Vogels	27
3.4 Reptielen en amfibieën.....	28
3.5 Vissen.....	29
3.6 Ongewervelden	29
3.6.1 Vlinders	29
3.6.2 Libellen	29
3.6.3 Overige ongewervelden	29
4 Algemene regels gedragscode	31
4.1 Inventarisaties en quick-scans	31
4.2 Zorgvuldig handelen	32
4.3 Zorgplicht.....	33
4.4 Handelen bij calamiteiten	34
4.5 Toezicht en handhaving	34
4.6 Onvoorziene natuurwaarden tijdens werkzaamheden	34
4.7 Implementatie	36
4.8 Afwijkingen van de gedragscode.....	36

5	Ruimtelijke ontwikkelingen	37
5.1	Definitie van 'ruimtelijke ontwikkelingen'	37
5.2	De juridische consequenties van de vrijstelling voor 'ruimtelijke ontwikkelingen'	37
5.3	De voorbereiding van ruimtelijke ontwikkelingen.....	38
5.4	De uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen.....	40
5.4.1	Algemene vereisten.....	41
5.4.2	Vaste verblijfplaatsen	41
5.4.3	Slootdemping	42
5.4.4	Waterbodemsanering en herprofilering watergangen	44
5.4.5	Baggeren en verspreiding van baggerspecie	47
5.4.6	Opzetten depots en opslaan van grond	49
5.4.7	Sloop- en reconstructiewerkzaamheden	50
5.4.8	Bouwrijp maken van grond.....	52
5.4.9	Vervangen en plaatsen van beschoeiingen of steigers.....	54
5.4.10	Omvorming beplantingen	55
5.4.11	Aanlegwerkzaamheden.....	57
5.4.12	Kappen en dunnen van beplantingen.....	58
6	Bestendig beheer en onderhoud	61
6.1	Definitie van 'bestendig beheer en -onderhoud'	61
6.2	De juridische consequenties van de vrijstelling voor 'bestendig beheer en onderhoud'	61
6.3	Vorbereiding van 'bestendig beheer en onderhoud'	62
6.4	De uitvoering van beheer en onderhoud	64
6.4.1	Algemene vereisten.....	64
6.4.2	Maaierwerkzaamheden	65
6.4.3	Snouierwerkzaamheden.....	67
6.4.4	Kappen en dunnen van beplantingen.....	69
6.4.5	Onderhoud oppervlaktewater	71
6.4.6	Wegwerkzaamheden.....	73
6.4.7	Onkruidbestrijding	75
6.4.8	Onderhoud bouwwerken	76
7	Bestendig gebruik	79
7.1	Definitie	79
7.2	De juridische consequenties van de vrijstelling voor 'bestendig gebruik'	79
7.3	Type bestendig gebruik	80
7.3.1	Gemeentelijke recreatiegebieden.....	80
8	Nazorg	83
8.1	Actualisatie soortensamenstelling	83

8.2	Jaarlijkse toetsing van initiatieven	84
8.3	Actualisatie van beleid in de gedragscode	84
8.4	Cursus voor initiatiefnemers	85
8.5	Overleg met natuurverenigingen	85
8.5.1	Welke verenigingen zijn actief?	85
9	Literatuur.....	87

Bijlage(n)

1. Artikelen Flora- en faunawet
2. Begrippenlijst
3. Soorten tabellen 1, 2 en 3 (bron: ministerie LNV)
4. Methoden van inventariseren
5. Te verwachten beschermde soorten (inclusief checklist)
6. Afsprakenformulier
7. Activiteitenchecklist voor ecologische maatregelen

Kenmerk R001-1210143POJ-baw-V03-NL

Samenvatting

Algemeen uitgangspunt

De gemeente Raalte wil dat werkzaamheden die door haar medewerkers of in opdracht van de gemeente worden uitgevoerd zo min mogelijk effecten hebben op beschermde en/of bedreigde planten en dieren. Daartoe probeert zij alles wat in redelijkheid mogelijk is om schade te voorkomen of zo klein mogelijk te laten zijn. Hiertoe is deze Gedragscode Flora- en faunawet opgesteld.

Met een Gedragscode voor ruimtelijke inrichting en ontwikkeling, bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik hoeft (in veel gevallen) niet langer een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd, waardoor de voorbereidingstijd van ontwikkelingsprojecten, beheer en onderhoud kan worden bekort. Deze Gedragscode geldt voor de gemeente Raalte en werkzaamheden die in opdracht van de gemeente Raalte plaatsvinden.

Deze gedragscode en de maatregelen die er in zijn opgenomen zijn gebaseerd op alle soorten die potentieel voor kunnen komen tijdens de betreffende werkzaamheden binnen de gemeente Raalte. Uit soortgericht onderzoek kan blijken dat bepaalde soorten op de specifieke locatie van de werkzaamheden niet aanwezig zijn. Om deze gedragscode te gebruiken is dan ook een tijdige signalering van de onderzoeksnoodzaak vereist. Ruim voor aanvang van werkzaamheden dient daarom inspectie van het werkobject plaats te vinden door een ter zake kundige waarbij een bepaling van de ecologische onderzoeksnoodzaak wordt gedaan en -indien dit onderzoek vereist is- de onderzoeksstrategie wordt vastgesteld op basis van de vigerende onderzoeksprotocollen.

Wat zegt de Gedragscode?

In de Gedragscode staan procedures voor bepaalde werkzaamheden opgenomen die:

- **Schade voorkomen (mitigerende maatregelen)**

Onder schade wordt verstaan:

- Het verzamelen, plukken, vernielen (enzovoort) van beschermde plantensoorten (artikel 8)
- Het doden, verwonden of vangen (en dergelijke) van beschermde diersoorten (artikel 9)
- Het opzettelijk verontrusten van beschermde diersoorten (artikel 10)
- Het vernielen of verstoren (enzovoort) van nesten, holen of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde diersoorten (artikel 11)
- Het rapen of vernielen (en dergelijke) van eieren van beschermde diersoorten (artikel 12)

Wanneer is een ontheffing wél nodig?

Bij het voldoen aan de (mitigerende) maatregelen van de gedragscode is het niet langer noodzakelijk een ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen omdat negatieve effecten worden voorkomen. Dit geldt echter *niet* voor de volgende situaties:

- Bij 'ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen' die gevolgen hebben voor vogels en strikt beschermde soorten (tabel 3 van de Flora- en faunawet) moet alsnog een ontheffing worden aangevraagd, evenals bij 'bestendig gebruik' wanneer het vogels of tabel 3-soorten van bijlage IV betreft (zie ook 2.1)
- 'Bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik' moeten (mede) gericht zijn op handhaving van de bestaande situatie. Zodra dat niet meer het geval is geldt de activiteit als een 'ruimtelijke ontwikkeling' en moet voor de strikt beschermde soorten die gevolgen ondervinden van de activiteit dus een ontheffing worden aangevraagd
- In alle gevallen waarbij negatieve effecten niet (geheel) voorkomen kunnen worden. Indien negatieve effecten niet voorkomen kunnen worden door het werken conform de gedragscode (mitigerende maatregelen) zullen de effecten gecompenseerd moeten worden. Hiervoor is altijd een ontheffing noodzakelijk

De ontheffing wordt aangevraagd bij het Ministerie van EZ (Dienst Regelingen, Den Haag); deze schakelt voor ecologisch inhoudelijk advies de Dienst Landelijk Gebied in. De procedure kan geruime tijd duren, doorgaans meerdere maanden. Bij het aanvragen van een ontheffing moet aan strenge wettelijke voorwaarden worden voldaan, ondermeer voortkomend uit de Europese vogel- en habitatrichtlijn (zie ook 2.1).

Wat zijn strikt beschermde soorten?

Sinds februari 2005 worden beschermde soorten in drie groepen verdeeld. Tabel 1, 2 en 3. Voor een deel van de soorten geldt sinds die datum een vrijstelling voor ruimtelijke inrichting en ontwikkeling, bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik, de zogenaamde tabel 1-soorten. Voor de tabel 2-soorten geldt alleen een vrijstelling mits wordt gewerkt volgens een door de Minister van EZ goedgekeurde Gedragscode. Voor de strikt beschermde tabel 3-soorten en vogelsoorten ten slotte is de vrijstelling afhankelijk van de activiteit: voor bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik geldt een vrijstelling (wanneer men over een goedgekeurde Gedragscode beschikt), voor ruimtelijke inrichting en ontwikkeling niet. In het laatste geval zal dus nog steeds een ontheffing aangevraagd moeten worden wanneer effecten op strikt beschermde soorten (tabel 3) en vogelsoorten worden verwacht. Echter, juist door te werken conform de Gedragscode kunnen effecten vaak worden voorkomen en kan een soort of overtreding van een verbodsbepaling geheel worden ontzien. Ten aanzien van tabel 3-soorten en vogels bij ruimtelijke ingegrepen vallen deze maatregelen echter niet onder de goedkeuring van de gedragscode. Bij tabel 3 soorten en vogels geldt dan ook dat ontheffing bij Dienst Regelingen aangevraagd moet worden. Ook als geen overtreding wordt verwacht omdat maatregelen voor het totaal ontzien van de soort worden genomen, wordt aangeraden ontheffing aan te vragen.

Geldt de vrijstelling voor de gehele Flora- en faunawet?

Nee, de vrijstelling geldt alleen voor een aantal algemene verbodsbepalingen uit de wet (artikel 8 tot en met 12). Voor bejaging van soorten gelden andere regels; daarvoor is de provincie Overijssel bevoegd gezag.

Geldigheid

Deze Gedragscode is geldig voor artikel 8 t/m 12 in geval van tabel 1- en 2-soorten bij 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting', 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik'. Tevens geldt de gedragscode voor artikel 8 t/m 12 bij alle tabel 3-soorten en vogels in geval van 'bestendig beheer en onderhoud'. Bij 'bestendig gebruik' geldt daarnaast ook een vrijstelling in geval van tabel 3-soorten van bijlage 1 bij het Besluit, echter niet van artikel 10. De genoemde vrijstellingen zijn echter alleen van toepassing op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden.

De gedragscode is geldig van 2012 tot en met 2016 en wordt na een periode van vijf jaar herzien. Indien er geen wijzigingen zijn volstaat een melding aan het Ministerie van EZ dat er geen redenen zijn om de huidige Gedragscode te wijzigen.

Wie kan er gebruik van maken?

De Gedragscode kan worden gebruikt door alle medewerkers van de gemeente Raalte, die zelf of samen met anderen werkzaamheden uitvoeren of die daartoe opdracht geven aan derden. Die andere organisaties verklaren bij hun werkzaamheden de hieronder beschreven gedragslijn te onderschrijven en te volgen middels het formulier in bijlage 6 van deze Gedragscode. Op verzoek kunnen zij een exemplaar van de (samenvatting van de) Gedragscode overhandigen aan controle-instanties of verenigingen. Aangeraden wordt alle documenten op te slaan en minimaal twee jaar te bewaren in verband met eventuele controle door de NVWA. Om rekening te houden met de actuele, lokale gevoelige perioden van (mogelijk) aanwezige soorten die in het werkgebied voorkomen, wordt geadviseerd om bij de planning en uitvoering van de werkzaamheden een ter zake kundige te betrekken.

Kenmerk R001-1210143POJ-baw-V03-NL

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Op 23 februari 2005 is de Flora- en faunawet veranderd. Nu kunnen initiatiefnemers van diverse werkzaamheden vrijgesteld worden van het aanvragen van een ontheffing van de wet voor een deel van de beschermde soorten. Voorwaarde hiervoor is dat de initiatiefnemer beschikt over een door de Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EZ) goedgekeurde gedragscode. Uiteraard dient dan wel volgens de bepalingen van de gedragscode te worden gewerkt. Met een gedragscode voor 'ruimtelijke ontwikkelingen', 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik' hoeft (in de meeste gevallen) voor deze typen werkzaamheden niet langer een ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd waardoor de voorbereidingstijd van ontwikkelingsprojecten, beheer en onderhoud kan worden bekort. Daarnaast toont de aanwezigheid van een gedragscode aan dat een organisatie de kwaliteit van de natuur in haar werkgebied wil waarborgen. Daarmee heeft een gedragscode ook in de communicatie naar andere organisaties en naar de maatschappij voordelen. De gedragscode geeft aan hoe door de initiatiefnemer moet worden gehandeld om schade aan beschermde soorten te vermijden of in elk geval zo klein mogelijk te houden.

De voorliggende gedragscode heeft betrekking op de gemeente Raalte en werkzaamheden die door of in opdracht van de gemeente plaatsvinden. Het betreft een gedragscode voor die beschermde soorten en activiteiten die binnen deze gemeente van toepassing zijn. De gedragscode is vijf jaar geldig en kan daarna eventueel worden verlengd.

1.2 Producten

Het resultaat van dit project is een gedragscode. Dit rapport is de gedragscode en die bevat naast de beschrijving van de werkzaamheden onder meer:

- Methoden om soorten te inventariseren
- Een beschrijving van mogelijk aanwezige soorten in de gemeente
- Een afsprakenformulier
- Een natuurkalender
- Een activiteitenchecklist

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 leest u meer over het hoe en wat van een gedragscode. Hoofdstuk 3 geeft de beschermde flora en fauna in de gemeente weer. De algemeen geldende regels bij het werken met de gedragscode vindt u in hoofdstuk 4. De hoofdstukken 5, 6 en 7 gaan in op de specifieke handswijzen bij respectievelijk 'ruimtelijke ontwikkelingen', 'bestendig beheer en -onderhoud', en 'bestendig gebruik'. Tot slot leest u in hoofdstuk 8 meer over de nazorg.

Kenmerk R001-1210143POJ-baw-V03-NL

2 De gedragscode

2.1 Achtergronden

De huidige natuurwetgeving kan worden onderverdeeld in gebiedsbescherming en soortbescherming.

Gebiedsbescherming wordt gewaarborgd door de Natuurbeschermingswet 1998 (NB-wet) en de Wet op de Ruimtelijke Ordening (Wro). De NB-wet beschermt Natura 2000-gebieden en Beschermden natuurmonumenten. Voor activiteiten met een mogelijk effect op deze gebieden is toetsing aan de NB-wet noodzakelijk. In de Wro is de planologische bescherming vastgelegd van gebieden die zijn aangemerkt als *Ecologische Hoofdstructuur*. Toetsing hieraan vindt primair plaats bij ruimtelijke procedures en andere vergunningaanvragen.

Natura 2000-gebieden (bestaande uit Vogel- of Habitatrichtlijngebieden) en Beschermden natuurmonumenten worden beschermd door de Natuurbeschermingswet 1998. Effecten op deze gebieden kunnen optreden door ontwikkelingen nabij of (deels) binnen de grenzen ervan. Daarnaast is het mogelijk dat gebieden, die een belangrijke relatie hebben met beschermd gebied, beïnvloed worden en zo indirect een effect op het beschermd gebied wordt veroorzaakt. In de gemeente Raalte is één Natura 2000-gebied gelegen, te weten het Boetelerveld. Een Natura 2000-gebied heeft instandhoudingsdoelen die gerealiseerd moeten worden.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen of ingrepen in of nabij de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is sprake van planologische bescherming via ruimtelijke procedures in het kader van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Het stelsel van de Wro gaat ervan uit dat plannen van een hogere overheid doorwerken naar lagere overheden. Overheden zijn gehouden aan bescherming van de EHS vanuit de provinciale Verordening Ruimte en/of landelijke Nota Ruimte; voor (particuliere) initiatiefnemers van (ruimtelijke) ingrepen in de EHS is het gemeentelijk bestemmingsplan het bindende ruimtelijk plan. Bij een ruimtelijke ingreep in de EHS is het bepalen van effecten op de EHS noodzakelijk. Wanneer er geen ruimtelijke procedure van toepassing is, maar wél effecten op de EHS denkbaar zijn, is het raadzaam en in sommige gevallen noodzakelijk ook een toetsing aan de EHS-doelen uit te voeren.

De regimes waarin de gebiedsbescherming is vastgelegd, staan los van de Flora- en faunawet. Een soort kan wel in beide gevallen worden beschermd. De gedragscode betreft alleen de Flora- en faunawet.

Soortbescherming wordt gewaarborgd door de Flora- en faunawet. Deze wet beschermt inheemse dier- en plantensoorten waarbij onderscheid wordt gemaakt in verschillende beschermingscategorieën. Voor alle activiteiten met een mogelijk effect op beschermde dier- en plantensoorten is toetsing aan de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Op 23 februari 2005 is een wijziging en een nadere invulling van artikel 75 van de Flora- en faunawet van kracht geworden¹. Deze wet, die bescherming biedt aan veel van de in Nederland in het wild voorkomende planten en dieren, maakt sindsdien onderscheid tussen drie categorieën van beschermde soorten, die gepubliceerd zijn in drie 'tabellen'. De tabellen zijn hieronder kort toegelicht. De volledige tabellen zijn opgenomen in bijlage 3.

Tabel 2.1 Overzicht status flora en fauna van Nederland

- Niet beschermd
- Beschermd

Tabel 1: Algemene soorten (lichtst beschermd)

Tabel 2: Overige soorten (zwaarder beschermde soorten)

Tabel 3: Specifieke soorten (zwaarst beschermd), opgenomen in bijlage IV van de habitatrichtlijn

Specifieke soorten (zwaarst beschermd), opgenomen in bijlage 1 bij het Besluit

Vogels

- Niet beschermde soorten. Veruit de meeste soorten zijn niet beschermd. Niet beschermde soorten zijn zo algemeen en hebben een zodanig groot recuperatievermogen dat (populaties van) soorten niet geschaad worden door werkzaamheden. Andersom worden werkzaamheden niet gehinderd door de aanwezigheid van deze soorten. Van de niet beschermde soorten wordt uitgegaan dat deze soorten en hun populaties zich eenvoudig kunnen herstellen als de werkzaamheden zijn uitgevoerd. Wel geldt voor deze soorten de zorgplicht (artikel 2 Flora- en faunawet)
- Tabel 1-soorten. Deze soorten zijn weliswaar beschermd maar bij beïnvloeding door een ingreep is geen ontheffing van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Wel geldt de zorgplicht
- Tabel 2-soorten. Zwaarder beschermde soorten. Bij beïnvloeding van deze soorten door een ingreep is een ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk, *tenzij* de initiatiefnemer beschikt over een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode, waarin deze betreffende ingreep is opgenomen. De gedragscode beschrijft hoe de initiatiefnemer handelt in gevallen waarbij tabel 2-soorten beïnvloed kunnen worden. Wanneer een gedragscode ontbreekt of wanneer hiervan wordt afgeweken, geldt voor de ontheffingsaanvragen van tabel 2-soorten een '*lichte toetsing*'. Dit houdt in dat het ministerie van EZ nagaat of de initiatiefnemer ervoor zorgt dat *schade op populatieniveau* van deze soorten wordt voorkomen, gemitigeerd of gecompenseerd. Met mitigatie wordt hier het treffen van brongerichte maatregelen bedoeld, die schade aan de soort voorkomen of beperken

¹ Het Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen

- Tabel 3-soorten. De zwaarst beschermde en in veel gevallen bedreigde soorten. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen tabel 3-soorten vermeld in bijlage IV van de Habitatrichtlijn (zogenaamde 'strikt beschermde' soorten) en de tabel 3-soorten genoemd in bijlage 1 bij het Besluit.
 - Bij 'bestendig beheer en onderhoud' kan voor alle tabel 3-soorten (inclusief bijlage IV) worden gewerkt volgens de gedragscode vanwege een vrijstelling op basis van wettelijke belangen (zie onder)
 - Bij 'bestendig gebruik' kan alleen voor de tabel 3-soorten van bijlage 1 bij het Besluit worden gewerkt volgens de gedragscode. Voor bijlage IV-soorten dient een ontheffing te worden aangevraagd
 - Bij 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' waarbij er sprake is van effecten op tabel 3-soorten (bijlage IV of overig) dient altijd een ontheffing te worden aangevraagd. Ontheffingsaanvragen voor tabel 3-soorten worden 'uitgebreid getoetst'². Dit houdt in dat nagegaan wordt of de initiatiefnemer ervoor zorgt dat schade aan de tabel 3-soorten zoveel mogelijk wordt voorkomen, gemitigeerd of gecompenseerd. In zulke ontheffingsaanvragen moet verder worden aangegeven waarom de ingreep noodzakelijk is (wettelijke belangen), waarom de ingreep juist op deze locatie noodzakelijk is en dergelijke
- Vogels. Voor ingrepen die gevolgen hebben voor broedende vogels of voor jaarrond beschermde nesten geldt een vrijstelling bij 'bestendig beheer en onderhoud' *mits* gewerkt wordt op basis van de gedragscode. De vrijstelling geldt op basis van wettelijke belangen (zie onder) van de Vogelrichtlijn. Voor alle overige werkzaamheden met een effect op broedende vogels of voor jaarrond beschermde nesten geldt dat *altijd* een ontheffing van de Flora- en faunawet moet worden aangevraagd. Ondanks dat vogels niet in de tabellen zijn opgenomen is bij ontheffingsaanvragen een vergelijkbare uitgebreide toetsing van toepassing als bij tabel 3-soorten

N.B.

Vrijstellingen zijn alleen van toepassing op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden. Zie ook paragraaf 4.8: Afwijking van gedragscode.

Wettelijke belangen

De activiteiten die door de gemeente Raalte worden uitgevoerd in het kader van bestendig beheer en onderhoud vallen onder de in de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn genoemde belang '*volksgezondheid en openbare veiligheid*'.

² De vereisten voor een uitgebreide toets zijn onder andere te vinden op de website van het Ministerie van EZ, www.drloket.nl/florafaua

Zonder het uitvoeren van de werkzaamheden zouden situaties kunnen ontstaan die gevaar opleveren voor de *volksgezondheid of de openbare veiligheid*. Dit kan bestaan uit bijvoorbeeld waterschade- en overlast door dichtslibbende sloten, vallende takken door achterstallig snoeiwerk of onveilige wegbermen door overmatige begroeiing. Deze gebeurtenissen kunnen gevaar opleveren voor de veiligheid van het verkeer, andere weggebruikers en burgers. Door overstromingen kunnen riolen overlopen wat de verspreiding van ziektes mee kan brengen.

De maatregelen in het kader van 'bestendig gebruik' gelden alleen voor de tabel 2-soorten en tabel 3-soorten van bijlage 1 bij het Besluit. Voor tabel 3-soorten van bijlage 1 bij het Besluit kan het in het Besluit genoemde belang 'bestendig gebruik' dan ook van toepassing zijn. Voor tabel 3-soorten genoemd in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en vogels kan geen belang voor vrijstelling worden moet ontheffing worden aangevraagd op grond van belangen genoemd in de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn.

Wanneer activiteiten worden uitgevoerd die niet vallen onder de gedragscode of de maatregelen die in de gedragscode staan niet kunnen worden uitgevoerd dan zal ontheffing van de Flora- en faunawet moeten worden aangevraagd.

2.2 Een gedragscode

Dit document is een gedragscode als bedoeld in de eind februari 2005 gepubliceerde Algemene Maatregel van Bestuur. De gedragscode heeft betrekking op de soorten waarvoor, door een bepaalde werkwijze te hanteren, een vrijstelling van artikel 75 van de Flora- en faunawet kan worden verkregen, te weten:

- Tabel 1- en 2-soorten: bij 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting', 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik'
- Tabel 3-soorten van bijlage IV: bij 'bestendig beheer en onderhoud'
- Tabel 3-soorten van bijlage 1 bij het Besluit: bij 'bestendig beheer en onderhoud' en 'bestendig gebruik'
- Vogels: bij 'bestendig beheer en onderhoud'

N.B. Voor tabel 1-soorten geldt bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting altijd een vrijstelling. Ook wanneer daarbij zonder een gedragscode gewerkt wordt. De Zorgplicht blijft echter altijd van toepassing.

In de onderstaande tabel is een overzicht weergegeven wanneer een algemene vrijstelling geldt, een vrijstelling op basis van de gedragscode, en wanneer geen vrijstelling geldt en dus een ontheffing aangevraagd moet worden.

Tabel 2.2 Overzicht vrijstellingen in het kader Flora- en Faunawet

Activiteit	Soort Tabel 1	Soort Tabel 2	Soort Tabel 3, overig	Soort Tabel 3, bijlage IV	Vogels
Ruimtelijke ontwikkelingen	+	+ G	O	O	O
Bestendig beheer en onderhoud	+	+ G	+ G	+ G	+ G
Bestendig gebruik	+	+ G*	+ G*	O	O

+ = Vrijstelling artikel 8 t/m 12, algemene zorgplicht geldt

+ G = Vrijstelling artikel 8 t/m 12 indien werken conform gedragscode

+ G * = Vrijstelling artikel 8, 9, 11, 12 indien werken conform gedragscode

O = Ontheffing noodzakelijk (ook bij werken conform gedragscode)

Zoals uit de tabel op te maken is geldt voor tabel 1-soorten (en niet-beschermden soorten) een algemene zorgplicht (zie ook paragraaf 4.3). Deze soorten komen (vrij) algemeen voor waardoor effecten op populatieniveau door ingrepen niet snel te verwachten zijn. Door te werken conform de gedragscode wordt aan de zorgplicht voldaan. Voor tabel 2-soorten, tabel 3-soorten en vogels geldt dat de wijze van (zorgvuldig) handelen nader ingevuld moeten worden door middel van een werkprotocol op basis van de voorliggende gedragscode. Vrijstellingen zijn dus alleen van toepassing op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden. Zie ook paragraaf 4.8: Afwijking van gedragscode.

Wat betreft de geldigheid van deze gedragscode en alle hierin genoemde beschermden soorten sluit deze code aan bij het vigerend beleid van het ministerie van EZ, de gedragscode van Bouwend Nederland voor ruimtelijke ontwikkeling, de gedragscodes van Stadswerk voor groenbeheer en bestendig beheer en bij de besteksbepalingen hoofdstuk 64 van de RAW 2010.

In de gedragscode staat bij de verschillende onderwerpen een planning met daarin de voorkeursperiode aangegeven waarin wel en niet gewerkt kan of mag worden. De planning is specifiek voor de gemeente Raalte. Er is in de planning alleen rekening gehouden met beschermden tabel 2- en 3-soorten en vogels die in Raalte van nature voor kunnen komen. De tabel en de gedragscode als geheel zijn gebaseerd op alle soorten die potentieel voor kunnen komen tijdens de betreffende werkzaamheden binnen de gemeente Raalte. In sommige gevallen kan uit soortgericht onderzoek blijken dat bepaalde soorten op de specifieke locatie van de werkzaamheden niet aanwezig zijn. Om deze gedragscode te gebruiken is een tijdige signalering van de onderzoeksnoodzaak vereist.

Ruim voor aanvang van werkzaamheden dient daarom inspectie van het werkobject plaats te vinden door een ter zake kundige waarbij een bepaling van de ecologische onderzoeksnoodzaak wordt gedaan en -indien onderzoek vereist is- de onderzoeksstrategie wordt vastgesteld op basis van de vigerende onderzoeksprotocollen.

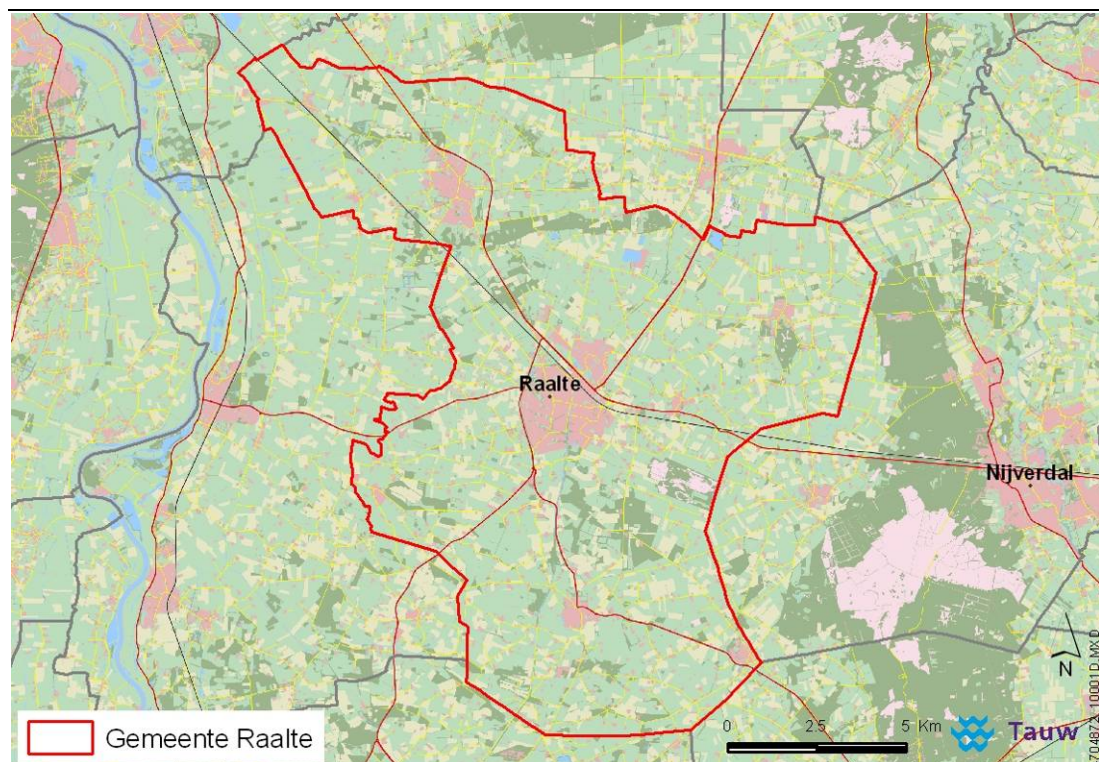
Dit betekent niet dat alle beperkingen uit de tabel hoe dan ook gelden. In de praktijk komen in een plangebied lang niet alle beschreven soorten voor. De tabel geldt alleen in het geval een beschermde tabel 2 of 3-soort of vogel aanwezig is of mogelijk aanwezig kan zijn. In alle andere gevallen kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd. In veruit de meeste gevallen, zullen geen beschermde soorten aanwezig zijn. In theorie is het mogelijk dat een werk in geen van de maanden uitgevoerd kan worden omdat alle maanden rood zijn aangegeven en van al die soortgroepen beschermde soorten aanwezig zijn. Het is echter uiterst onwaarschijnlijk dat van drie of vier soortgroepen een beschermde soort aanwezig is. Als dat wel het geval is, dan is dat op een locatie van grote natuurwaarde die daardoor extra aandacht behoeft. De planningstabellen zijn gebaseerd op soortspecifieke gevoelige perioden (ministerie van EZ) en de natuurkalender voor tabel 3-soorten van het voormalige ministerie van LNV.

In de tabel zijn perioden met verschillende kleuren aangegeven:

- *Wit* betekent dat de soortgroep geen schade kan ondervinden van de handeling omdat soorten niet aanwezig zijn of niet beïnvloed worden door het uitvoeren van de handeling
- *Groen* betekent dat bij uitvoering in die periode de soorten van de groep niet worden geschaad, mits voldaan wordt aan de uitvoeringsvoorwaarden
- *Oranje* houdt in dat de werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar zijn, maar dat deze aan voorwaarden zijn verboden en vaak bepaald moet worden wat de ecologische functie van het betreffende werkgebied is
- *Rood* geeft aan dat het werk in die periode niet uitgevoerd kan worden op basis van de gedragscode. Een ontheffing kan dan noodzakelijk zijn. (Uitzondering vormt calamiteiten. In dat geval gelden speciale voorwaarden genoemd in paragraaf 4.4 en 4.8)

2.3 Plangebied

De gedragscode richt zich op het grondgebied van de gemeente Raalte. In figuur 2.1 is de ligging van deze gemeente aangegeven. Bij de inventarisatie naar mogelijk voorkomende beschermde soorten is ook net buiten de gemeentegrenzen gekeken.

Figuur 2.1 Gemeentegrenzen Raalte

Kenmerk R001-1210143POJ-baw-V03-NL

3 Beschermde flora en fauna

Dit hoofdstuk geeft weer welke beschermde plant- en diersoorten uit tabel 2 en 3 recent op het grondgebied van de gemeente Raalte zijn waargenomen en welke soorten binnen deze gemeente kunnen worden verwacht. Tevens is aangegeven of een tabel 3-soort ook opgenomen is opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn (aangegeven door de toevoeging 'bijlage IV'). Het voorkomen van soorten is gebaseerd op een combinatie van de meest recente verspreidingsgegevens van tal van verspreidingsatlassen, gecentreerde inventarisatiegegevens op internet en expert judgement. Met expert judgement is ondermeer gekeken of een soort die op basis van de meest recente verspreidingsgegevens lokaal niet aanwezig is, maar wellicht wél kan worden verwacht. Dit is afhankelijk van de afstand van de gemeente tot bekende waarnemingpunten, de mobiliteit van de soort, en of het habitat van de betreffende soort binnen de gemeente aanwezig is. In bijlage 5 is per soort aangegeven in welke habitat deze doorgaans voorkomt. Als de betreffende soort is geplaatst op een Rode lijst is dat ook vermeld. De Rode lijst zelf geeft echter geen bescherming. Alleen als een soort ook in tabel 2 of 3 van de Flora- en faunawet staat is het beschermd. De status die de soort heeft op een Rode lijst geeft wel een goede indicatie voor de zeldzaamheid of kwetsbaarheid van een soort. Dat is belangrijk om goed in te kunnen schatten of 'wezenlijke invloed' op populatieniveau als gevolg van een activiteit kan worden verwacht.

3.1 Vaatplanten

Op basis van 'expert judgement' (de heer N. Jeurink³) geeft tabel 3.1 weer welke soorten zijn te verwachten binnen de gemeente Raalte.

Tabel 3.1 Vaatplanten in de gemeente Raalte

Plantensoort	Tabel Flora- en faunawet	Status Rode Lijst	Aanwezig / verwacht
Beenbreek	2	Bedreigd	V
Blaasvaren	2	Bedreigd	V
Brede orchis	2	Kwetsbaar	V
Daslook	2		A (waarschijnlijk geïntroduceerd)
Drijvende waterweegbree	3 (bijlage IV)	Kwetsbaar	V
Gevlekte orchis	2	Kwetsbaar	V
Gele helmbloem	2		V

³ De heer Jeurink is een vegetatiekundige. Naast adviseur bij Tauw is hij voorzitter van Stichting Floristisch Onderzoek Nederland (FLORON) geweest en coördinator van de plantenwerkgroep van Natuurvereniging IJsseldelta te Kampen

Plantensoort	Tabel Flora- en faunawet	Status Rode Lijst	Aanwezig / verwacht
Grote keverorchis	2	Kwetsbaar	V
Jeneverbes	2	Gevoelig	V
Klein glaskruid	2		V
Kleine zonnedauw	2	Gevoelig	V
Klokjesgentiaan	2	Gevoelig	V
Kruipend moerasscherm	3 (bijlage IV)	Bedreigd	V
Moeraswespenorchis	2	Kwetsbaar	V
Parnassia	2	Kwetsbaar	V
Prachtklokje	2		V (waarschijnlijk geïntroduceerd)
Rapunzelklokje	2	Kwetsbaar	V (waarschijnlijk geïntroduceerd)
Rietorchis	2		A
Ronde zonnedauw	2	Gevoelig	V
Spaanse ruiter	2	Kwetsbaar	V
Steenbreekvaren	2		
Tongvaren	2		V
Vleeskleurige orchis	2	Kwetsbaar	V
Waterdrieblad	2	Gevoelig	V
Welriekende nachtorchis	2	Bedreigd	V
Wilde gagel	2	Gevoelig	A
Wilde marjolein	2		V (waarschijnlijk geïntroduceerd)

3.2 Zoogdieren

3.2.1 Vleermuizen

Alle vleermuissoorten staan in de Flora- en Faunawet onder strikte bescherming (tabel 3). Verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes zijn beschermd. Voor activiteiten die kunnen leiden tot een afname van de kolonieomvang is het aanvragen van een ontheffing verplicht. Voorbeelden hiervan zijn bebouwing in belangrijke foerageergebieden, doorsnijding van landschapselementen die als vliegroute dienen, sloop en renovatie. In onderstaande tabel zijn, de vleermuissoorten opgenomen die in de gemeente kunnen worden verwacht of zijn waargenomen op basis van verschillende bronnen uit natuurtoetsen, zoogdieren van Overijssel en www.zoogdieratlas.nl.

In een ijskelder op het Landgoed Schoonheeten zijn winterverblijfplaatsen van Bechsteinsvleermuis, Baardvleermuis en Watervleermuis.

Tabel 3.2 Vleermuizen in de gemeente Raalte

Vleermuissoort	Tabel Flora- en faunawet	Status rode lijst	Aanwezig / verwacht
Gewone dwergvleermuis	3 (bijlage IV)		A
Laatvlieger	3 (bijlage IV)	Kwetsbaar	A
Rosse vleermuis	3 (bijlage IV)	Kwetsbaar	A
Ruige dwergvleermuis	3 (bijlage IV)		A
Watervleermuis	3 (bijlage IV)		A
Gewone grootoorvleermuis	3 (bijlage IV)		A
Baardvleermuis	3 (bijlage IV)		A
Bechsteinsvleermuis	3 (bijlage IV)	Gevoelig	A
Franjestaart	3 (bijlage IV)		A

3.2.2 Overige zoogdieren

Op basis van gegevens van de Atlas van de Nederlandse zoogdieren [Broekhuizen et al, 1992], gegevens van www.zoogdieratlas.nl en gegevens van de verschillende uitgevoerde natuurtoetsen binnen gemeente Raalte worden de volgende overige beschermde zoogdieren verwacht of komen daadwerkelijk voor in de gemeente Raalte.

Tabel 3.3 Overige zoogdieren in de gemeente Raalte

Zoogdiersoort	Tabel Flora- en faunawet	Status rode lijst	Aanwezig / verwacht
Steenmarter	2		A
Boommarter	3	Kwetsbaar	A
Eekhoorn	2		V
Das	3		V
Waterspitsmuis	3	Kwetsbaar	A

3.3 Vogels

Alle broedende vogelsoorten zijn beschermd tijdens het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. Daarnaast zijn 'vaste verblijfplaatsen' van vogels jaarrond beschermd⁴.

⁴ Wat betreft de geldigheid van deze gedragscode en alle hierin genoemde beschermde soorten sluit deze code aan bij het vigerend beleid van het ministerie van EZ

Onderstaande tabel geeft alleen de vogelsoorten weer waarvan de 'vaste verblijfplaatsen' jaarrond beschermd zijn en die mogelijk in de gemeente voorkomen.

Verspreiding van soorten in onderstaande tabel zijn bepaald op basis van de Atlas van de Nederlandse Broedvogels [Sovon, 2002] en bronnen uit verschillende natuurtoetsen uitgevoerd in Raalte.

Tabel 3.4 Vogels met 'vaste verblijfplaatsen' in de gemeente Raalte

Vogelsoort	Tabel Flora- en faunawet	Status rode Lijst	Aanwezig / verwacht
Boomvalk	x	Kwetsbaar	V
Buizerd	x		A
Gierzwaluw	x		V
Havik	x		V
Huismus	x	Gevoelig	A
Kerkuil	x	Kwetsbaar	A
Ooievaar	x		V
Ransuil	x	Kwetsbaar	V
Roek	x		V
Sperwer	x		V
Stenuil	x	Kwetsbaar	A
Wespendief	x		V

3.4 Reptielen en amfibieën

In onderstaande tabel zijn de tabel 2- en tabel 3-soorten amfibieën en reptielen weergegeven die op basis van verspreidingsgegevens van Ravon en bronnen uit verschillende natuurtoetsen die zijn uitgevoerd in Raalte voorkomen of worden verwacht binnen de gemeente.

Tabel 3.5 Reptielen en amfibieën uit tabel 2 en 3 in de gemeente Raalte

Soort	Tabel Flora- en faunawet	Status rode Lijst	Aanwezig / verwacht
Heikikker	3		V
Kamsalamander	3	Kwetsbaar	V
Poelkikker	3 (bijlage IV)		A
Rugstreeppad	3 (bijlage IV)	Gevoelig	V
Hazelworm	3		V
Levendbarende hagedis	2	Gevoelig	A

Soort	Tabel Flora- en faunawet	Status rode Lijst	Aanwezig / verwacht
Ringslang	3	Kwetsbaar	A

3.5 Vissen

In onderstaande tabel zijn de tabel 2- en 3-soorten vermeld die, op basis van verspreidingsgegevens van Ravon [1996-2002], de 'Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen' [de Nie, 1996] en bronnen uit verschillende natuurtoetsen die zijn uitgevoerd in Raalte, voorkomen of worden verwacht binnen de gemeente.

Tabel 3.6 Vissen uit tabel 2 en 3 in de gemeente Raalte

Vissoort	Tabel Flora- en faunawet	Status rode Lijst	Aanwezig / verwacht
Kleine modderkruiper	2		A

3.6 Ongewervelden

3.6.1 Vlinders

Volgens verspreidingsgegevens uit 'De Dagvlinders van Nederland' [Bos et al, 2006] is van de beschermde dagvlinders (de tabel 2- en tabel 3-soorten) alleen het Heideblauwtje in de gemeente te verwachten.

Tabel 3.7 Vlinders uit tabel 2 en 3 in de gemeente Raalte

Vissoort	Tabel Flora- en faunawet	Status rode Lijst	Aanwezig / verwacht
Heideblauwtje	3	Gevoelig	A

3.6.2 Libellen

Volgens de verspreidingsgegevens uit 'De Nederlandse libellen' [Kalkman et al., 2002] worden geen beschermde libellen (de tabel 2- en tabel 3-soorten) verwacht in de gemeente Raalte.

3.6.3 Overige ongewervelden

Van de overige ongewervelden komen geen beschermde soorten (tabel 2- en 3-soorten) voor in de gemeente Raalte.

Kenmerk R001-1210143POJ-baw-V03-NL

4 Algemene regels gedragscode

In dit hoofdstuk komt een aantal algemene regels naar voren die gelden voor alle in deze gedragscode beschreven werkzaamheden. Paragraaf 4.4 beschrijft hoe men bij calamiteiten moet handelen. De zorgplicht is tevens van toepassing op niet beschermde soorten.

4.1 Inventarisaties en quick-scans

Deze gedragscode en de maatregelen die er in zijn opgenomen zijn gebaseerd op alle soorten die potentieel voor kunnen komen tijdens de betreffende werkzaamheden binnen de gemeente Raalte,. In sommige gevallen kan uit soortgericht onderzoek blijken dat bepaalde soorten op de specifieke locatie van de werkzaamheden niet aanwezig zijn. Om deze gedragscode te gebruiken is een tijdige signalering van de onderzoeksnoodzaak vereist. Ruim voor aanvang van werkzaamheden dient daarom inspectie van het werkobject plaats te vinden door een ter zake kundige waarbij een bepaling van de ecologische onderzoeksnoodzaak wordt gedaan en -indien onderzoek vereist is- de onderzoeksstrategie wordt vastgesteld op basis van de vigerende onderzoeksprotocollen. Immers, voorafgaand aan werkzaamheden moet *altijd* bekend zijn welke beschermde soorten aanwezig kunnen zijn. Een inventarisatie kan maximaal drie jaar voor de start van de werkzaamheden / ontwikkeling plaats vinden en moet uitgevoerd worden in het geschikte inventarisatie seizoen (zie bijlage 4). De inventarisatie wordt uitgevoerd door een ter zake kundige. Hierbij wordt een inschatting gemaakt van de aanwezigheid van tabel 2- en 3-soorten en alle vogelsoorten en welke functies het gebied voor deze soorten kan vervullen. Bij een quick-scan worden van alle beschermde soorten belangrijke habitats die geschaad kunnen worden, bekeken. Waarnemingen van relevante soorten worden op een kaart genoteerd. Met relevante waarnemingen wordt bedoeld:

- Beschermde soorten in het kader van de Flora- en faunawet
- Regionaal of landelijk (zeer) zeldzame soorten
- Soorten die zijn opgenomen in de Rode lijst (bedreigde soorten) [LNV, 2009]

Bij een quick-scan is de kans aanwezig dat de ter zake kundige concludeert dat nader onderzoek noodzakelijk is. In verband met de kans op het moeten doen van nader onderzoek en op het moeten aanvragen van een ontheffing van de Flora- en faunawet is het belangrijk dat de inventarisatie op tijd wordt uitgevoerd. Als uit de quick-scan blijkt dat het voorkomen van de beschermde soorten niet aannemelijk is, hoeft er geen uitgebreide inventarisatie plaats te vinden.

De inventarisatie bestaat uit een oriënterend veldbezoek (in de planfase, maximaal drie jaar voor de start van de werkzaamheden), aangevuld met specifieke veldonderzoeken naar specifieke soortgroepen.

Specifieke onderzoeken zijn nodig wanneer uit oriënterend veldonderzoek en/of literatuurstudie blijkt dat tabel 2- en 3-soorten en/of jaarrond beschermde vogelsoorten kunnen worden verwacht. Literatuurbronnen zijn voldoende actueel wanneer gegevens niet ouder zijn dan drie of vijf jaar. Dit is afhankelijk van de soort. Het is mogelijk dat binnen drie of vijf jaar het voorkomen van een soort noemenswaardig is veranderd. Verspreidingsinformatie kan immers gemakkelijk verouderen, vooral bij soorten waarvan de mate van voorkomen regionaal / landelijk snel verandert. Van tabel 2-soorten dienen verspreidingsgegevens niet ouder te zijn dan vijf jaar, en van tabel 3-soorten niet ouder dan drie jaar.

In bijlage 4 is aangegeven hoe de (eventuele) veldonderzoeken naar specifieke soortgroepen plaats moeten vinden. De per diergroep of vaatplanten aanbevolen inventarisatiemethoden komen overeen met de methoden die worden gebruikt door de PGO's, (Particuliere Gegevensverzamelende en -beherende Organisaties). Hiervan (bijvoorbeeld frequentie en intensiteit van veldbezoeken) kan overigens beargumenteerd worden afgeweken, zolang althans aan de randvoorwaarden wordt voldaan dat voldoende inzicht bestaat in de soorten die door een activiteit zouden kunnen worden geschaad.

De inventarisatie wordt uitgevoerd door één of meer ecologen of andere ter zake kundigen⁵ die (gezamenlijk) over de noodzakelijke kennis beschikken van alle te onderzoeken soortgroepen (zie paragraaf 3.1). Inventarisaties dienen volgens vastgestelde protocollen uitgevoerd te worden. Veelgebruikte protocollen zijn die van het Netwerk Groene Bureaus, maar ook andere protocollen kunnen gebruikt worden. Een richtlijn voor de inventarisaties is te vinden in bijlage 4.

4.2 Zorgvuldig handelen

Zorgvuldig handelen houdt onder andere in dat er geen 'wezenlijke invloed' is op soorten en dat schade aan soorten zo veel mogelijk wordt voorkomen. Dit geldt voor alle soorten, dus ook de soorten die niet zijn beschermd. Van wezenlijke invloed is sprake wanneer de gunstige staat van instandhouding van een soort wordt aangetast. Deze aantasting moet per soort worden beoordeeld. Het begrip 'zorgvuldig handelen' betekent dat de initiatiefnemer van een plan of project actief op moet treden om alle mogelijke schade aan de soort te voorkomen. Wat dat in de praktijk betekent verschilt uiteraard van geval tot geval. Een manier om wezenlijke invloed te voorkomen is gebruik maken van de natuurkalender. De algemene natuurkalender staat in bijlage 7 en geeft aan wat de beste tijd is om werkzaamheden uit te voeren waardoor schade aan bepaalde soorten wordt voorkomen. Specifieke natuurkalenders voor werkzaamheden in de gemeente Raalte staan in de paragrafen met de werkzaamheden. De perioden aangegeven in deze natuurkalenders staan niet vast, maar moeten worden gebruikt als richtlijnen.

⁵ Voor de definitie van een ter zake kundige, zoals het ministerie van EZ deze hanteert, zie de begrippenlijst in bijlage 2

Actieve perioden van soorten kunnen verschillen. Daarom geven natuurkalenders slechts een indicatie van de kwetsbare periode.

Wezenlijke invloed op een soort zal eerder optreden bij zeldzame soorten dan bij algemenere. De meeste zeldzame soorten zijn immers in meer of mindere mate bedreigd en daarom opgenomen in de 'Rode lijst'⁶. De gedragscode geldt voor alle soorten in gelijke mate, ongeacht de mate van bedreiging van de soort.

Per project moet worden gekeken naar:

- Het schaalniveau van de voorgenomen activiteiten
- Of er voldoende geschikte uitwijkmogelijkheden zijn
- Of er sprake is van permanente of tijdelijke effecten
- Hoe schade aan populaties van beschermde soorten kan worden voorkomen
- Welke schade aan populaties wordt voorkomen, dus hoeveel nesten, paren of individuen worden ontzien

Op basis van deze gegevens wordt door een ter zake kundige beoordeeld of er sprake is van een wezenlijk negatief effect op beschermde soorten. Indien er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed dienen er maatregelen te worden genomen om dit te voorkomen. Indien wezenlijke negatieve invloed niet voorkomen kan worden, moet een ontheffing worden aangevraagd. Het oordeel van de ter zake kundige wordt vastgelegd in het afsprakenformulier. Deze wordt gearhiveerd en twee jaar bewaard.

4.3 Zorgplicht

Naast 'zorgvuldig handelen' moet in het kader van de zorgplicht (artikel 2 Flora- en faunawet), 'voldoende zorg' in acht worden genomen voor in het wild levende dieren en planten, evenals hun leefomgeving. Dit houdt in dat je als je weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat de voorgenomen activiteit nadelige gevolgen voor flora en fauna kan veroorzaken, je deze activiteit niet mag uitvoeren, voor zover dat in redelijkheid kan worden gevergd. Of je moet alle maatregelen nemen die redelijkerwijs kunnen worden gevergd om de nadelige gevolgen te voorkomen. Als de gevolgen niet kunnen worden voorkomen, moet je deze zoveel mogelijk beperken of ongedaan maken. De zorgplicht heeft zowel betrekking op beschermde als op niet beschermde dier- en plantensoorten en hun leefomgeving. Zorgvuldig handelen gaat verder dan de zorgplicht. Bij zorgvuldig handelen moet actief worden opgetreden om alle mogelijke schade aan de soort te voorkomen. Dit kan leiden tot aanpassing van werk of compensatie.

⁶ Sommige rode lijst soorten zijn niet opgenomen in de tabellen met beschermde soorten. Deze soorten hebben dan ook geen juridisch beschermde status en vallen in principe buiten de gedragscode. Voor deze soorten geldt alleen de zorgplicht

4.4 Handelen bij calamiteiten

Bij calamiteiten, zoals brand, overstroming, of stormschade, is het niet altijd mogelijk om (geheel) volgens de regels van de gedragscode te werken. In dit soort omstandigheden worden strikt noodzakelijke werkzaamheden uitgevoerd. In dit soort gevallen is een goede documentatie achteraf van de omstandigheden en werkzaamheden belangrijk. Op basis van deze gegevens wordt door een ter zake kundige beoordeeld of er sprake is van een wezenlijk negatief effect op beschermde soorten. Indien er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed dienen er in overleg met de ter zake kundige maatregelen te worden genomen om dit te voorkomen. Het oordeel van de ter zake kundige wordt vastgelegd in het afsprakenformulier. Ook bij eventueel herstel van schade moet worden opgenomen dat een ter zake kundige dit begeleidt.

Het afsprakenformulier wordt gearhiveerd en tenminste twee jaar bewaard. In paragraaf 4.8 is aanvullende informatie opgenomen ten aanzien van afwijkingen ten opzichte van de gedragscode.

4.5 Toezicht en handhaving

De gedragscode is opgesteld ten behoeve van de gemeente Raalte en werkzaamheden die in opdracht van of in overleg met de gemeente Raalte plaatsvinden. De gemeente is verantwoordelijk voor de navolging van de gedragscode binnen haar eigen grenzen. Dat wil zeggen dat de gemeente verantwoordelijk is voor het op de hoogte stellen van haar werknemers / opdrachtnemers van de regels binnen de gedragscode.

Een belanghebbende kan een handhavingsverzoek doen, wanneer er een gegronde reden is om aan te nemen dat niet volgens de gedragscode wordt gewerkt. De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) van het Ministerie van EZ moet op een dergelijk verzoek beslissen al dan niet handhavend op te treden.

De initiatiefnemer/opdrachtgever van een activiteit is te allen tijde (eind)verantwoordelijk voor het volgen van de gedragscode, dus ook voor de kwaliteit van de uitgevoerde veldonderzoeken en voor de gevolgde procedure. In bestekken en contracten wordt opgenomen dat men conform de gedragscode handelt (zie paragraaf 4.6). Hoe om te gaan met veldonderzoeken, faunawerende voorzieningen en uitvoering van werkzaamheden is in algemene zin opgenomen in hoofdstuk 64 van de RAW 2010.

4.6 Onvoorziene natuurwaarden tijdens werkzaamheden

Ondanks zorgvuldige voorbereiding en/of onderzoek blijft het mogelijk dat tijdens de werkzaamheden toch niet op voorhand in de gemeente Raalte verwachte beschermde soorten aan het licht komen of een soort op een andere locatie zit dan verwacht, waardoor niet zondermeer volgens de tabellen bij de werkzaamheden kan worden gewerkt (zie hoofdstuk 5, 6 en 7). Hoewel het zeer onwaarschijnlijk is dat dit gebeurt, is hieronder weergegeven wat te doen als onverwacht tabel 2- of 3-soorten of broedende / jaarrond beschermde verblijfplaatsen van vogels worden aangetroffen als de werkzaamheden al zijn begonnen.

In alle gevallen geldt dat de biotopen worden gemarkeerd, zodat ze in eerste instantie niet worden aangetast en er geen werkzaamheden plaatsvinden voor zover de werkzaamheden zijn gepland binnen het voortplantingsseizoen van de aangetroffen soorten. Bij voorkeur worden de werkzaamheden vervolgens dusdanig aangepast dat effecten geheel worden voorkomen en de soort geheel wordt ontzien (waarbij aangeraden wordt de maatregelen door het bevoegd gezag te laten toetsen). Wanneer geheel ontzien niet mogelijk is, dienen andere ook compenserende maatregelen getroffen te worden en geldt altijd een ontheffingsplicht.

Wanneer het gaat om tabel 2-soorten, om tabel 3-soorten van bijlage 1 bij het Besluit bij 'bestendig beheer en onderhoud' of 'bestendig gebruik' of om tabel 3-soorten uit bijlage IV of vogels bij 'bestendig beheer en onderhoud' dan geldt dat mitigerende maatregelen getroffen moeten worden die effecten voorkomen en de soort geheel wordt ontzien. Een ter zake kundige met de noodzakelijke kennis van de in het geding zijnde dier- of plantgroep dient te bepalen welke mitigerende maatregelen nodig zijn en dient dit te begeleiden. Deze te treffen maatregelen worden vastgelegd in een mitigatieplan. Let op: Aangezien het om een onverwachte situatie gaat is het mogelijk dat de lokale situatie en van belangzijnde leefgebiedsonderdelen niet volledig in beeld zijn. Dit inzicht is echter nodig voordat een dergelijk mitigatieplan opgesteld kan worden. Ook kan het zijn dat te treffen maatregelen in afwijking zijn van de gedragscode. In dat geval dient een projectplan met maatregelen opgesteld te worden (zie paragraaf 4.8) waarmee effecten kunnen worden voorkomen en de soort geheel wordt ontzien. Wanneer effecten niet geheel kunnen worden voorkomen maar de mitigerende maatregelen zijn wel in overeenstemming met de gedragscode, dan geldt een vrijstelling op basis van wettelijke belangen, mits de soort activiteit dit toelaat. Voor tabel 3 soorten en vogels geldt immers geen vrijstelling bij ruimtelijke ingrepen (zie paragraaf 2.1). Als vanwege de onverwachte situatie echter afgeweken moet worden van de gedragscode én effecten kunnen niet geheel worden voorkomen dan dient een compensatieplan opgesteld te worden. Ook hierbij geldt dat de van belangzijnde leefgebiedsonderdelen eerst volledig in beeld gebracht moeten worden, en de gegevens toegevoegd moeten worden aan de verspreidingsgegevens.

N.B. Een compensatieplan dient altijd gepaard te gaan met het aanvragen van een ontheffing.

Wanneer het gaat om tabel 3-soorten van bijlage 1 bij het Besluit bij 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' of om tabel 3-soorten van bijlage IV of (broedende / jaarrond beschermde verblijfplaatsen van) vogels bij 'bestendig gebruik' of bij 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' dienen eveneens mitigerende maatregelen getroffen te worden zodat de soort alsnog geheel wordt ontzien. Zoals vermeld is hiervoor inzicht in de van belangzijnde leefgebiedsonderdelen noodzakelijk. Indien aantasting vervolgens niet (geheel) kan worden voorkomen, kan het nodig zijn om een compensatieplan op te stellen. Een compensatieplan dient altijd gepaard te gaan met het aanvragen van een ontheffing.

4.7 Implementatie

Omwille van de vrijstelling moet de Gedragscode bij elke hierin vermelde ruimtelijke ontwikkeling, bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik worden gevolgd. Ook door de projectontwikkelaars en aannemers, die in opdracht van of in samenwerking met de gemeente de activiteiten uitvoeren. Daartoe moet er dus voor worden gezorgd dat de gedragscode bekend is bij alle werknemers die met dergelijke activiteiten te maken hebben. Hiervoor is een afsprakenformulier ontwikkeld voor aannemers of uitvoerders. In dit afsprakenformulier legt de initiatiefnemer afspraken met de aannemer of uitvoerder met betrekking tot 'zorgvuldig werken' vast. Het afsprakenformulier is opgenomen in bijlage 6. Daarnaast moet de eis tot het volgen van de gedragscode opgenomen worden in bijvoorbeeld bestekken en opdrachtbrieven.

Aangeraden wordt de code in de gemeentelijke procedures te verankeren. Daarnaast vindt implementatie plaats bij de gemeente door het uitvoeren van een educatieplan over de gedragscode. Hoe de gebruiker van de gedragscode schade wil voorkomen en in welke fase dit een plek krijgt, kan de gebruiker zelf bepalen, als de verstoring of aantasting maar wordt voorkomen.

4.8 Afwijkingen van de gedragscode

Vrijstellingen zijn alleen van toepassing op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden. Een eventuele afwijking van een in de gedragscode beschreven gedragsregel valt slechts onder de reikwijdte van de goedkeuring van vrijstellingen wanneer wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- In het projectplan dient overtuigend te worden gemotiveerd waarom het in dit concrete geval niet mogelijk of niet wenselijk is om te handelen volgens de in de gedragscode beschreven gedragsregel. Het is niet wenselijk om te handelen volgens de in de gedragscode beschreven gedragsregel wanneer toepassing van de goedgekeurde gedragsregel in voorkomend geval een negatief effect voor de betreffende soort met zich meebrengt
 - In het (ecologisch) werkprotocol dient overtuigend te worden gemotiveerd dat de gekozen alternatieve werkwijze voor de betreffende soort minimaal hetzelfde effect heeft als de in de gedragscode beschreven gedragsregel, dan wel een gunstiger effect heeft
 - De afwijking dient door een ecologisch deskundige gemotiveerd te worden verantwoord
 - Deze gedocumenteerde motivatie dient te allen tijde beschikbaar te zijn ten behoeve van het toezicht op de naleving van de wet. Op verzoek van handhavende instanties dient hier onverwijld inzage in te worden gegeven dan wel een afschrift van te worden verstrekt
- Indien niet aan de hiervoor vermelde voorwaarden is voldaan, dient op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet een ontheffing te worden aangevraagd.

5 Ruimtelijke ontwikkelingen

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van een stappenplan weergegeven hoe in de voorbereiding rekening wordt gehouden met beschermde soorten. Daarnaast wordt beschreven welke handelingen dienen te worden uitgevoerd om verstoring of aantasting van tabel 2-soorten als gevolg van *ruimtelijke ontwikkelingen* te voorkomen of te minimaliseren en wanneer een ontheffing moet worden aangevraagd. Hoe om te gaan met ‘bestendig beheer en onderhoud’ wordt beschreven in hoofdstuk 6 van deze gedragscode. In hoofdstuk 7 wordt beschreven hoe om te gaan met ‘bestendig gebruik’.

5.1 Definitie van ‘ruimtelijke ontwikkelingen’

Ruimtelijke ontwikkelingen zijn een breed scala van grootschalige of kleinschalige activiteiten. Het gaat hierbij doorgaans om ingrijpende veranderingen die leiden tot een functieverandering voor de soort of uiterlijke verandering van het gebied:

- Aanleg van een nieuwe weg
- Sloop en nieuwbouw van een of meerdere gebouwen
- Grootschalig vervangen van beplanting
- Dempen en uitgraven van sloten
- Renovatie

5.2 De juridische consequenties van de vrijstelling voor ‘ruimtelijke ontwikkelingen’

De vrijstelling voor werkzaamheden die verband houden met ‘ruimtelijke ontwikkelingen’ geldt voor:

- Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet voor tabel 2-soorten. De tekst van deze artikelen is te vinden in bijlage 1. In hoofdstuk 3 is uitgewerkt welke tabel 2-soorten binnen de gemeente bekend zijn of worden verwacht
- De vrijstelling geldt **niet** voor de soorten uit tabel 3 en voor vogels. Voor deze soorten moet in geval van aantasting dan ook altijd een ontheffing worden aangevraagd
- Vrijstellingen zijn alleen van toepassing op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden. Daarnaast blijft de gedragscode altijd en op alle soorten van toepassing

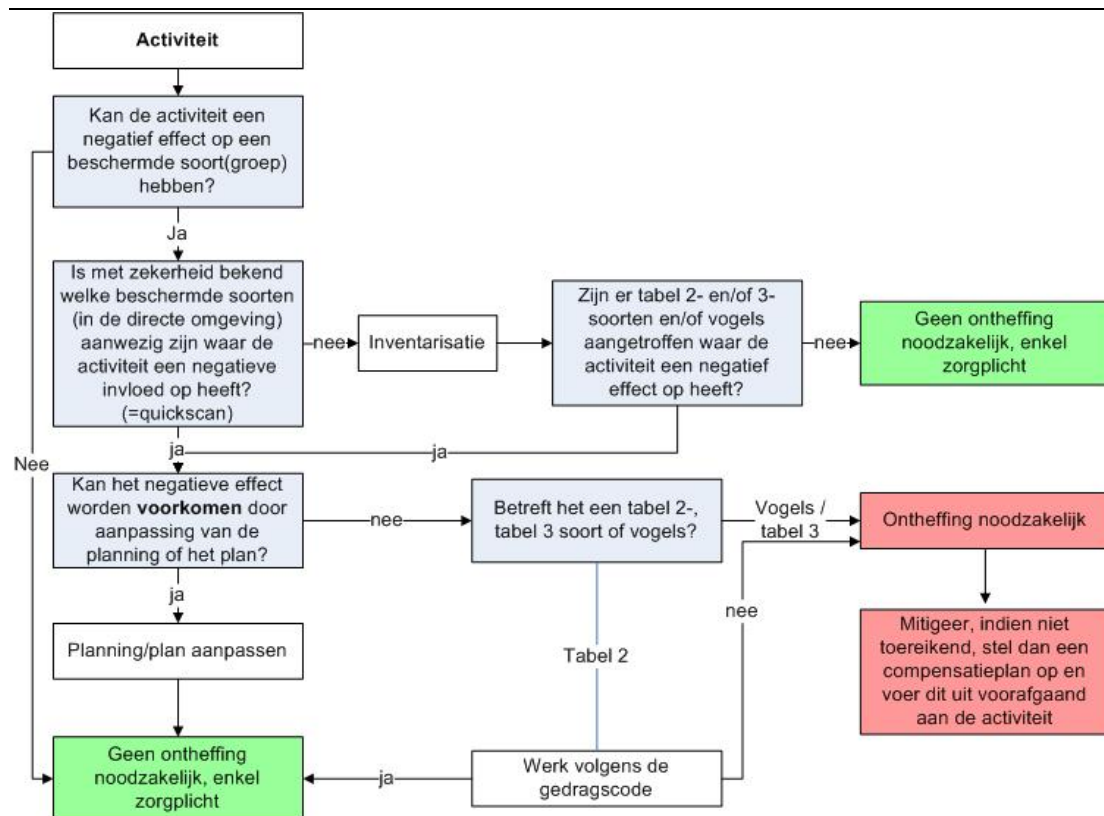
Bij het uitvoeren van werkzaamheden ten behoeve van ‘ruimtelijke ontwikkelingen’ dient zorgvuldig te worden gehandeld en dient de zorgplicht te worden gerespecteerd (zie paragraaf 4.2 en 4.3). Hierdoor kunnen effecten vaak geheel worden voorkomen en kan de soort geheel worden ontzien. Het wordt aanbevolen een ter zake kundige in te schakelen bij het bepalen welke maatregelen het beste zijn bij het minimaliseren van schade.

Dit betekent niet dat altijd een ter zake kundige aanwezig dient te zijn, maar dat deze vooraf om advies gevraagd kan worden. Belangrijk is immers dat met de juiste kennis gehandeld wordt. Tevens geldt dat vrijstellingen alleen van toepassing zijn op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden.

Binnen de uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen zijn twee fasen te herkennen: de voorbereidingsfase en de uitvoering (aanleg). Tijdens deze fasen moet rekening worden gehouden met verstoring of aantasting van beschermde soorten; de fasen worden daarom apart behandeld in de volgende paragrafen. In beide fasen dient niet alleen te worden getoetst op de directe effecten vooraf of tijdens de werkzaamheden, maar ook op eventuele negatieve effecten in de gebruiksfase zelf. Dit zijn veelal langetermijneffecten. Hoe de gebruiker van de gedragscode schade wil voorkomen en in welke fase dit een plek krijgt, kan de gebruiker zelf bepalen (mits een ter zake kundig ecoloog is betrokken), zolang de verstoring of aantasting maar daadwerkelijk geheel wordt voorkomen en de soort geheel wordt ontzien. Wanneer het tabel 3-soorten en vogels bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting betreft dient bij overtreding van de Flora- en faunawet een ontheffing te worden aangevraagd. Er geldt immers voor deze activiteit geen vrijstelling op grond van de gedragscode. Ook als er maatregelen worden genomen die overtreding van de Flora- en faunawet lijken te voorkomen, wordt aangeraden dit door het Ministerie te laten toetsten. De maatregelen uit de gedragscode zijn voor deze soorten immers vooral een leidraad.

5.3 De voorbereiding van ruimtelijke ontwikkelingen

In figuur 5.1 wordt samengevat welke stappen doorlopen moeten worden bij de voorbereiding van een ruimtelijke ontwikkeling wanneer men beschikt over een goedgekeurde gedragscode.

Figuur 5.1 Stappenplan gedragscode ruimtelijke ontwikkeling

Voordat werkzaamheden worden gestart, is bekend in hoeverre er sprake is van de aanwezigheid van één of meerdere beschermde soorten, zoals genoemd in hoofdstuk 3. Indien de beschikbare gegevens ouder zijn dan drie jaar voor tabel 3-soorten en vijf jaar voor tabel 2-soorten, zal een nieuwe inventarisatie moeten worden uitgevoerd om de natuurwaarden inzichtelijk te maken (zie figuur 5.1). Voor het aantasten van tabel 2-soorten geldt een vrijstelling voor ruimtelijke ontwikkelingen wanneer geheel wordt gewerkt volgens de gedragscode. Wanneer tabel 3-soorten of nestgebonden en jaarrond beschermde vogels worden aangetast moeten middels een mitigatieplan effecten op deze soorten geheel worden voorkomen. Daar geen vrijstelling geldt voor deze soorten wordt aangeraden een ontheffing aan te vragen om de maatregelen te laten toetsen, aangezien een soort niet altijd volledig kan worden ontzien. Indien effecten niet geheel kunnen worden voorkomen moet ontheffing aangevraagd. Een ter zake kundige moet betrokken worden om te bepalen welke maatregelen getroffen kunnen worden en of een mitigatieplan dan wel compensatieplan met ontheffingsaanvraag opgesteld moet worden.

In de voorbereidende fase wordt bepaald welke uitvoeringsperiode voor de ruimtelijke ontwikkelingen het meest geschikt is vanuit ecologisch oogpunt. Vervolgens wordt per type handeling bekeken hoe tijdelijke en permanente schade aan beschermde soorten zo veel mogelijk kan worden voorkomen.

Voor aanvang van de werkzaamheden worden eventuele groeiplaatsen, nesten en/of vaste verblijfplaatsen van tabel 2- en 3-soorten en van vogels gemarkeerd door middel van een zichtbaar teken op de boom / struik door of onder begeleiding van een ter zake kundige. De markering moet zo worden aangebracht dat deze niet bijdraagt aan de zichtbaarheid van de verblijfplaatsen voor predatoren. Ook wordt voordat de werkzaamheden starten een afsprakenformulier opgesteld (zie bijlage 6). Hierin staan:

- De tijdens de inventarisatie waargenomen soorten
- De voorbereiding, planning en uitvoering van de activiteiten
- De te nemen maatregelen om schade aan beschermde soorten te minimaliseren (mitigerende maatregelen)

De betreffende medewerkers die de werkzaamheden uitvoeren dienen zich te houden aan de te nemen mitigerende maatregelen zoals omschreven in het afsprakenformulier / gedragscode. Zij zullen persoonlijk op de hoogte gebracht worden van de te nemen maatregelen. Daarnaast zal het afsprakenformulier ter inzage liggen op het gemeentehuis en is deze direct opvraagbaar. Wanneer hieraan wordt voldaan wordt gewerkt volgens de gedragscode en is een ontheffing niet nodig.

Compensatie van schade als gevolg van individuele ruimtelijke ingrepen wordt bij voorkeur gecombineerd, zodat een aaneengesloten 'compensatiegebied' ontstaat waar de schade van meerdere ingrepen wordt gecompenseerd. De planologische veiligstelling van een dergelijk 'compensatiegebied' moet in het bestemmingsplan zijn vastgelegd. Compensatie is nadrukkelijk een laatste redmiddel. Allereerst moet getracht worden schade te voorkomen.

De goedkeuring van compenserende maatregelen valt buiten de reikwijdte van deze gedragscode, hiervoor moet zo nodig een ontheffing worden aangevraagd.

In navolgende paragrafen is per handeling beschreven hoe schade aan beschermde soorten kan worden geminimaliseerd en op welke wijze de werkzaamheden plaats dienen te vinden.

5.4 De uitvoering van ruimtelijke ontwikkelingen

Voor het uitvoeren van ruimtelijke ontwikkelingen gelden de in dit hoofdstuk genoemde werkwijzen alleen als er daadwerkelijk soorten uit tabel 2 voorkomen. Als er soorten uit tabel 3 of nestgebonden en jaarrond beschermde vogels voorkomen dient een mitigatieplan te worden opgesteld. Als er geen soorten uit tabel 2 of 3 of vogels voorkomen mogen de werkzaamheden volgens de gebruikelijke werkwijze worden uitgevoerd. Enkele werkwijzen gelden bij meerdere activiteiten. Deze zijn weergegeven in paragraaf 5.4.1.

Met vaste verblijfplaatsen wordt ongeacht de werkzaamheden op dezelfde wijze omgegaan, daarom wordt dit apart besproken in paragraaf 5.4.2.

5.4.1 Algemene vereisten

Deze paragraaf gaat in op enkele omstandigheden waaronder de verderop beschreven werkwijzen dienen te geschieden. Ze zijn puntsgewijs weergegeven:

- Het wordt aanbevolen een ter zake kundige (zie begrippenlijst) in te schakelen bij het minimaliseren van schade aan soorten. Dit betekent niet dat altijd een ter zake kundige aanwezig dient te zijn. Deze kan ook vooraf om advies gevraagd worden. Belangrijk is, dat met relevante kennis gehandeld wordt. Dit wordt geborgd doordat de ter zake kundige aangeeft hoe gehandeld moet worden
- Verplaatsen van soorten:
 - Voor het vervoeren en/of verplaatsen van beschermde plant- of diersoorten is een ontheffing benodigd indien een soort niet in de directe omgeving wordt teruggeplaatst of indien deze in depot wordt geplaatst
 - Het verplaatsen, verplanten en/of vervoeren van soorten moet altijd gebeuren onder begeleiding van een ter zake kundige
- Realiseren van alternatieve nestlocaties:
 - Het realiseren van alternatieve nest-, rust- en verblijfslocaties wordt tijdig en in overleg met een ter zake kundige gedaan. Indien alternatieve nestlocaties worden aangeboden in de nabijheid van het plangebied, worden deze gerealiseerd voordat de ‘huidige’ nestlocaties verwijderd worden. Indien de vervangende locatie niet direct hetzelfde jaar wordt gerealiseerd, bepaalt een ter zake kundige of er tijdelijke maatregelen nodig zijn, totdat de vervangende locatie met vervangende nest-, rust- of verblijfslocatie is gerealiseerd. Dergelijke maatregelen vallen buiten de reikwijdte van deze Gedragscode. Dit geldt voor alle tabel 3 en jaarrond beschermde vogelsoorten. Hiervoor moet een mitigatieplan worden opgesteld. Op de website www.drloket.nl zijn voor verschillende zwaarder beschermde soorten, soortenstandaards beschikbaar. Hierin zijn maatregelen opgenomen die kunnen worden opgenomen in een dergelijk mitigatieplan

5.4.2 Vaste verblijfplaatsen

Zogenaamde vaste verblijfplaatsen worden gehandhaafd wanneer uit veldonderzoek blijkt dat deze vermoedelijk of met zekerheid jaarlijks of het hele jaar worden bewoond. Bij werkzaamheden tijdens de voortplantingsperiode die kunnen leiden tot versterking van een vaste verblijfplaats worden in een zone om deze vaste verblijfplaats geen werkzaamheden uitgevoerd. De omvang van deze zone is afhankelijk van de soort in relatie tot de aard van de werkzaamheden en wordt door of onder begeleiding van een ter zake kundige bepaald. De locaties worden tijdens de voorbereidingsfase tijdig gemarkeerd in het veld door een ter zake kundige.

Aantasting van vaste verblijfplaatsen van vogels en alle tabel 3-soorten bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen, zijn niet vrijgesteld van ontheffingsaanvraag op basis van de gedragscode. Hiervoor dient een ontheffing te worden aangevraagd. Wel kunnen schadelijke effecten vaak worden gemitigeerd.

Indien een vaste verblijfplaatsen van vogels *buiten* de voortplantingsperiode worden aangetast, dient door een ter zake kundige te worden vastgesteld of binnen het leefgebied bestaande nestgelegenheid aanwezig is en of de draagkracht van de functionele leefomgeving behouden blijft. Wanneer dit het geval is, is er geen sprake van een overtreding. Wanneer echter alternatieve nestgelegenheid aangeboden moet worden, bijvoorbeeld door gierzwaluw dakpannen en mussen / vogelvides, dan is vrijwel altijd sprake van 'compensatie' en is dus een ontheffing noodzakelijk. Hierbij geldt dat de getroffen maatregelen aanwezig en werkzaam moeten zijn voordat de oorspronkelijke verblijfplaats wordt verwijderd. Daarnaast mogen werkzaamheden niet plaatsvinden tijdens de voortplantingsperiode.

Uitzondering vormen werkzaamheden die in het kader van het voorkomen van schade aan openbare voorzieningen worden uitgevoerd. Dit kan immers gezien worden als bestendig beheer en onderhoud. In dat geval is aantasting van vaste verblijfplaatsen van vogels toegestaan, mits *buiten* het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. Deze werkzaamheden dienen wel onder toezicht van een ter zake kundige op het gebied van vogels te worden uitgevoerd. In het geval van calamiteiten zie paragraaf 4.4.

5.4.3 Slootdemping

Definitie

Onder slootdemping wordt verstaan het dichtstorten van een watergang, al dan niet door de watergang eerst droog te malen. Hierbij kan het leefgebied van diverse diersoorten worden aangetast. Het betreft hier watervoerende of -bergende watergangen.

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals slootdemping *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundig ecoloog.

Tabel 5.1 Planning slootdemping

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	Green	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green
Zoogdieren (mogelijk tabel 3*)	Orange	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green	Green	Orange
Vogels (mogelijk broedend aanwezig)	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Orange	Orange	Green	Green
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	Green	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green
Reptielen (mogelijk tabel 3*)	Green	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green
Vissen (mogelijk tabel 2)	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Ongewervelden												

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- De werkzaamheden worden uitgevoerd in de periode september - maart. Dit is buiten het voortplantingsseizoen van vissen en buiten het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. De voorkeur gaat uit naar het uitvoeren van de werkzaamheden in de maanden september - oktober, de minst kwetsbare periode voor waterorganismen. Werkzaamheden dienen plaats te vinden bij een watertemperatuur tussen 8°C en 20°C. Slootdempingen worden buiten de periode september - maart niet uitgevoerd
- Wanneer er jaarrond beschermde broedvogels aanwezig zijn (categorie 1 tot en met 4, of categorie 5-soorten, waarvoor zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden gelden), mogen er ook buiten het broedseizoen geen werkzaamheden uitgevoerd worden, indien deze verstorend kunnen zijn op de aanwezige jaarrond beschermde vogels. Werkzaamheden kunnen alleen worden uitgevoerd als er geen broedende vogels in het plangebied aanwezig zijn en/of geheel geen effecten optreden. Nesten van jaarrond beschermde soorten dienen te allen tijde te worden ontzien. Nesten worden ontzien door het nest zelf, de bebouwing of vegetatie waarin het nest zich bevindt, en de functionele leefomgeving van het nest, niet aan te tasten of te verstoren
- Een ter zake kundige dient vooraf per locatie te bepalen of de omgeving van de watergang gemaaid dient te worden voordat de werkzaamheden worden uitgevoerd
- Bij het dempen wordt gewerkt in de richting van een watergang waarmee de te dempen watergang in verbinding staat, zodat achtergebleven vissen en andere fauna kunnen ontsnappen

- Voor het dempen van watergangen die een functie kunnen verrichten voor vleermuizen als foerageergebied en/of vliegroute dienen geldt geen vrijstelling op basis van de gedragscode. Een ter zake kundige dient te bepalen of dit het geval. Mogelijk moet er nader onderzoek plaats vinden, mitigerende maatregelen getroffen worden en wellicht een ontheffing worden aangevraagd
- Beschermde vissoorten worden weggevangen. Wegvangen van beschermde vissoorten vindt plaats door (achtereenvolgens) het aanbrengen van kleine dammetjes in de te dempen sloot, gevolgd door het leegpompen van een slootsegment. De pomp wordt hiervoor in een uitgegraven kuil geplaatst waardoor de sloot kan worden drooggepompt. Ten slotte worden de aanwezige vissen en andere fauna weggevangen onder ter zake kundige begeleiding. De fauna wordt in een nabijgelegen sloot uitgezet of in een nieuw gegraven biotoop. Het nieuw gegraven biotoop dient kwalitatief en kwantitatief gelijk te zijn aan de te dempen sloot. Een alternatief voor het wegvangen van aanwezige (beschermde) fauna is om de watergang naast de dam plaatselijk te verdiepen (kuil), zodanig dat de fauna zich bij waterstandverlaging hierin kan verzamelen
- Mocht er onverhoopt nog fauna achterblijven na het droogmalen, dan worden deze teruggezet in veilig water met vergelijkbare habitat
- Indien Waterdrieblad (tabel 2) in de watergang aanwezig is, dient een werkprotocol opgesteld te worden door een ter zake kundige om schade aan de soort te voorkomen / beperken. Hierin kunnen maatregelen opgenomen worden zoals het faseren van de werkzaamheden, behoud van de groeiplaatsen, of uitvoeren van de werkzaamheden buiten de groeiperiode. De uiteindelijk te treffen maatregelen zijn afhankelijk van de specifieke locatie en werkzaamheden
- *N.B.* Effecten op ongewervelden (Heideblauwtje) worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het werkgebied

5.4.4 Waterbodemsanering en herprofilering watergangen

Definitie

Onder een waterbodemsanering wordt verstaan: het verwijderen van verontreinigd slib van de waterbodem. Onder herprofilering wordt verstaan: het opnieuw vormgeven van het profiel van een watergang, waarbij het profiel afwijkt van het oorspronkelijke profiel. Het betreft hier watervoerende of -bergende watergangen.

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals waterbodemsanering en herprofilering *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundig ecooloog.

Tabel 5.2 Planning waterbodemsanering en herprofilering

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Zoogdieren (mogelijk tabel 3*)	Orange	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green	Green	Orange
Vogels (mogelijk broedend aanwezig)	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Orange	Orange	Green	Green
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	Green	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green	Green	Green
Reptielen (mogelijk tabel 3*)	Green	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green
Vissen (mogelijk tabel 2)	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Ongewervelden	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- De werkzaamheden worden uitgevoerd in de periode september - maart. Dit is buiten het voortplantingsseizoen van vissen en buiten het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. De voorkeur gaat uit naar het uitvoeren van de werkzaamheden in de maanden september - oktober, de minst kwetsbare periode voor waterorganismen. Werkzaamheden dienen plaats te vinden bij een watertemperatuur tussen 8°C en 20°C. Herprofilering en waterbodemsaneringen worden buiten de periode september - maart niet uitgevoerd
- Wanneer er jaarrond beschermde broedvogels aanwezig zijn (categorie 1 tot en met 4, of categorie 5-soorten, waarvoor zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden gelden), mogen er ook buiten het broedseizoen geen werkzaamheden uitgevoerd worden, indien deze verstorend kunnen zijn op de aanwezige jaarrond beschermde vogels. Werkzaamheden kunnen alleen worden uitgevoerd als er geen broedende vogels in het plangebied aanwezig zijn en/of geheel geen effecten optreden. Nesten van jaarrond beschermde soorten dienen te allen tijde te worden ontzien. Nesten worden ontzien door het nest zelf, de bebouwing of vegetatie waarin het nest zich bevindt, en de functionele leefomgeving van het nest, niet aan te tasten of te verstoren

- Er wordt een sparende techniek toegepast, waardoor geen onnodige schade aan de natuur wordt aangebracht. Een voorbeeld hiervan is werken in de richting van een watergang waarmee de watergang in verbinding staat, zodat achtergebleven vissen en andere fauna kunnen ontsnappen. Wel dient voorkomen te worden dat de nog te bewerken, tussen de werkzaamheden en open watergang, trajecten droogvallen door de werkzaamheden
- Alle bagger en schoonsel wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van aanwezige (beschermde) vissen en ander fauna door dit op de kant uit te spreiden. Aangetroffen beschermde exemplaren dienen direct verplaatst te worden buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Wanneer baggerspecie niet uitgespreid maar naar een depot wordt gebracht om (tijdelijk) op te slaan, dan dient een ter zake kundige bij binnenkomst van de baggerspecie aanwezig te zijn om eventueel meegekomen dieren uit de bagger te halen. Indien de bagger matig vervuild is, worden handschoenen gebruikt. Indien de bagger ernstig vervuild is, wordt niet gekeken naar beschermde soorten in de bagger
- Maaien van oever- of watervegetatie vindt niet plaats ten tijde van het groeiseizoen van beschermde planten. Maaien vindt plaats nadat de zaadrijping voltooid is. De slagingskans van het verplaatsen van populaties van beschermde soorten is nogal variabel. Succes is sterk afhankelijk van de omstandigheden (grondwater, voedselrijkdom, zuurgraad en beheer) op de 'ontvangende' locatie. Daarom wordt voor bedreigde plantensoorten (tabel 2-soorten) die als gevolg van de werkzaamheden verloren dreigen te gaan, een vervangend biotoop gecreëerd waar de soort wordt geïntroduceerd door verplanting, verspreiden van maaisel of inzaai (met zaad dat afkomstig is van de populatie die verloren dreigt te gaan). Het moment van maaien wordt vastgelegd in het afsprakenformulier
- De waterpartij en omgeving dient niet verlicht te worden door (bouw)verlichting tussen zonsondergang en zonsopkomst vanwege de mogelijke functie die de waterpartij kan vervullen voor vleermuizen (vliegrouete of foerageergebied)
- Indien Waterdrieblad (tabel 2) in de watergang aanwezig is, dient een werkprotocol opgesteld te worden door een ter zake kundige om schade aan de soort te voorkomen / beperken. Hierin kunnen maatregelen opgenomen worden zoals het faseren van de werkzaamheden, behoud van de groeiplaatsen, of uitvoeren van de werkzaamheden buiten de groeiperiode. De uiteindelijk te treffen maatregelen zijn afhankelijk van de specifieke locatie en werkzaamheden
- *N.B.* Effecten op *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het werkgebied

5.4.5 Baggeren en verspreiding van baggerspecie

Definitie

Onder achterstallig onderhoud aan oppervlaktewateren (baggerwerkzaamheden en schonen van wateren) wordt het niet-reguliere onderhoud aan oppervlaktewateren verstaan. De definitie van regulier onderhoud aan oppervlaktewateren is in paragraaf 6.4.5 weergegeven. Onder verspreiden baggerspecie wordt verstaan het verspreiden van baggerspecie binnen een perceel grenzend aan de watergang binnen hetzelfde werk. Wanneer dit wel of niet toegestaan is, kan worden afgeleid uit de Handreiking Besluit Bodemkwaliteit.

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals baggeren en het verspreiden van baggerspecie *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundig ecoloog.

Tabel 5.3 Planning baggeren en verspreiding van baggerspecie

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Zoogdieren (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vogels (mogelijk broedend aanwezig)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vissen (mogelijk tabel 2)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ongewervelden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Werkzaamheden worden niet uitgevoerd tijdens het voortplantingsseizoen van beschermde vissoorten en het bloeiseizoen van planten, dit is de periode maart - augustus. De voorkeur gaat uit naar de minst kwetsbare periode voor deze groepen: september- oktober (bij zonnig weer). De meeste dieren kunnen dan beter vluchten en planten hebben hun zaad gezet. Er kan alleen niet gewerkt worden in die perioden als beschermde soorten daadwerkelijk aanwezig zijn
- Wanneer er jaarrond beschermde broedvogels aanwezig zijn (categorie 1 tot en met 4, of categorie 5-soorten, waarvoor zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden gelden), mogen er ook buiten het broedseizoen geen werkzaamheden uitgevoerd worden, indien deze verstrend kunnen zijn op de aanwezige jaarrond beschermde vogels. Werkzaamheden kunnen alleen worden uitgevoerd als er geen broedende vogels in het plangebied aanwezig zijn en/of geheel geen effecten optreden. Nesten van jaarrond beschermde soorten dienen te allen tijde te worden ontzien. Nesten worden ontzien door het nest zelf, de bebouwing of vegetatie waarin het nest zich bevindt, en de functionele leefomgeving van het nest, niet aan te tasten of te verstoren
- Werkzaamheden worden uitgevoerd richting open water, zodat de aanwezige dieren voor de werkzaamheden uit kunnen vluchten. Mochten watergangen onderbroken zijn door dammen (al dan niet met duiker), dan dienen de baggerwerkzaamheden vanaf de dam tot de helft van het, tussen twee dammen liggende, traject te worden gebaggerd. Na (minimaal) een halve dag kan de andere helft van de watergang op dezelfde wijze worden gebaggerd (vanaf de dam richting het midden)
- Baggerwerkzaamheden worden alleen uitgevoerd bij een watertemperatuur tussen de 8°C en 20°C in het belang van de aanwezige vissoorten. Bij zowel hogere als lagere temperaturen daalt de activiteit van de aanwezige vissen, waardoor vluchten minder goed mogelijk wordt
- De waterpartij en omgeving dient niet verlicht te worden door (bouw)verlichting tussen zonsondergang en zonsopkomst vanwege de mogelijke functie die de waterpartij kan vervullen voor vleermuizen (vliegroute of foerageergebied)
- Bij het verspreiden van baggerspecie dient een ter zake kundige aanwezig te zijn die mogelijk meegezogen dieren uit de verspreide baggerspecie kan halen. De aangetroffen exemplaren dienen direct verplaatst te worden naar geschikt leefgebied in de omgeving van het ingreepgebied, maar buiten de (directe) invloedssfeer van de werkzaamheden. Wanneer baggerspecie naar een depot (zie ook 5.4.5) wordt gebracht om tijdelijk op te slaan, dan dient een ter zake kundige bij binnenkomst van de baggerspecie aanwezig te zijn om eventueel meegezogen dieren uit het baggerdepot te halen. Indien de bagger matig vervuild is, worden handschoenen gebruikt. Indien de bagger ernstig vervuild is, wordt niet gekeken naar beschermde soorten in de bagger

- Indien Waterdrieblad (tabel 2) in de watergang aanwezig is, dient een ecologisch werkprotocol opgesteld te worden door een ter zake kundige om schade aan de soort te voorkomen / beperken. Hierin kunnen maatregelen opgenomen worden zoals het faseren van de werkzaamheden, behoud van de groeiplaatsen, of uitvoeren van de werkzaamheden buiten de groeiperiode. De uiteindelijk te treffen maatregelen zijn afhankelijk van de specifieke locatie en werkzaamheden
- *N.B.* Effecten op *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het werkgebied

5.4.6 Opzetten depots en opslaan van grond

Definitie

Onder het opzetten van depots en opslaan van grond wordt verstaan het opzetten van een depot ten behoeve van opslag van grond en het tijdelijk opslaan van grond, zand of bagger in depots op landbodems gedurende maximaal drie jaar en het weer verwijderen van het depot.

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals het opzetten van depots en opslaan van grond *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundig ecoloog.

Tabel 5.4 Planning opzetten depots, opslaan van grond en het verwijderen van het depot

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vleermuizen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Zoogdieren (mogelijk tabel 2)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vogels (mogelijk broedend aanwezig)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vissen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ongewervelden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Het depot dient opgezet te worden op een locatie waarvan bekend is dat in het geheel *geen* beschermde soorten voorkomen. Indien een gebied wel mogelijk een functie kan hebben voor beschermde soorten (zoals braakliggende terreinen nabij leefgebied van bijvoorbeeld amfibieën of reptielen), valt de locatie af, of dient een ter zake kundige betrokken te worden
- Opgeslagen grond wordt altijd schuin afgewerkt ter voorkoming van het vestigen van soorten als oeverwaluw die nestholten in stijlwallen kunnen maken
- Indien beschermde amfibieën, reptielen en kleine zoogdieren (Waterspitsmuis) in de omgeving aanwezig zijn en het depot bevindt zich binnen de afstand waarover deze soorten kunnen migreren dient een zogenaamd amfibiewerend scherm rondom het depot geplaatst te worden om nieuwvestiging van deze soorten te voorkomen
- Indien de Das in de ruime omgeving aanwezig dient het depot afgeschermd te worden met een (deels ingegraven) hekwerk met gaas om nieuwvestiging van deze soorten te voorkomen
- Vestiging van beschermde soorten wordt voorkomen door het nemen van inrichting- en beheermaatregelen die gericht zijn op het voorkomen van het ontstaan van een geschikte biotoop voor beschermde soorten. Een ter zake kundige kan bepalen of bovengenoemde drie maatregelen afdoende zijn, of dat aanvullende maatregelen nodig zijn afhankelijk van de specifieke locatie en werkzaamheden
- Wanneer er jaarrond beschermde broedvogels aanwezig zijn (categorie 1 tot en met 4, of categorie 5-soorten, waarvoor zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden gelden), mogen er ook buiten het broedseizoen geen werkzaamheden uitgevoerd worden, indien deze verstorend kunnen zijn op de aanwezige jaarrond beschermde vogels. Werkzaamheden kunnen alleen worden uitgevoerd als er geen broedende vogels in het plangebied aanwezig zijn en/of geheel geen effecten optreden. Nesten van jaarrond beschermde soorten dienen te allen tijde te worden ontzien. Nesten worden ontzien door het nest zelf, de bebouwing of vegetatie waarin het nest zich bevindt, en de functionele leefomgeving van het nest, niet aan te tasten of te verstoren
- Het opruimen van het depot gebeurt buiten het vogelbroedseizoen, buiten de gevoelige periode van de steenmarter en buiten het bloeiseizoen van planten. De voorkeursperiodes voor de betreffende soorten zijn in de tabel aangegeven
- *N.B.* Effecten op *vleermuizen*, *vissen* en *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

5.4.7 Sloop- en reconstructiewerkzaamheden

Definitie

Onder sloop- en reconstructiewerkzaamheden wordt de sloop van bebouwing en het verwijderen van groen rondom de bebouwing verstaan.

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals sloop- en reconstructiewerkzaamheden *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundige.

Tabel 5.5 Planning sloop- en reconstructiewerkzaamheden

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Wit	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Wit	Wit	Wit	Wit
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Zoogdieren (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Wit	Wit	Wit	Wit
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	Oranje	Oranje	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Amfibieën	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Reptielen	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Vissen	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Ongewervelden	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Bij sloop van een gebouw met een functie voor vleermuizen moet een ontheffing worden aangevraagd. *N.B.* Ondanks zorgvuldig onderzoek bestaat een kleine kans dat een te slopen gebouw toch onverwacht een waarde heeft voor vleermuizen. In paragraaf 4.6 wordt hierop nader ingegaan
- Indien beschermde planten aanwezig zijn op bebouwing, zoals Steenbreekvaren, moet eerst een ecologisch werkprotocol opgesteld worden om negatieve effecten te voorkomen/beperken. De te treffen maatregelen moeten door een ter zake kundige opgesteld worden, en zijn afhankelijk van de specifieke locatie en werkzaamheden. Voorbeelden van maatregelen zijn het behoud van de groeiplaatsen, afscherming of herplaatsing van muurdelen met beschermde planten en gebruik van zachte kalkrijke specie om aanvullende groeiplaatsen te creëren

- Er worden geen werkzaamheden uitgevoerd die leiden tot aantasting of verstoring van broedende vogels in het te slopen gebouw of in de verstoringszone rond de bebouwing. De broedperiode loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd
- Voorafgaand aan de werkzaamheden worden gebouwen door (of onder begeleiding van) een ter zake kundige gecontroleerd op de aanwezigheid van gebouwbewonende vogelsoorten (zoals Kerkuil, Steenuil, Huismus). Indien een jaarrond beschermde vaste verblijfplaats wordt aangetroffen en deze wordt aangetast, moet hiervoor een ontheffing worden aangevraagd. Deze wordt alleen onder strikte voorwaarden verleend. Alleen wanneer effecten geheel kunnen worden voorkomen is een ontheffing niet nodig. Er moet altijd een ter zake kundige betrokken worden om te bepalen welke maatregelen nodig zijn, en of deze in een mitigatieplan dan wel compensatieplan met ontheffingsaanvraag vastgelegd moeten worden
- Er worden geen sloopwerkzaamheden uitgevoerd ten tijde van het voortplantingseizoen van de Steenmarter (globaal van maart tot en met augustus) op locaties waar de soort is aangetroffen of als hier aanwijzingen voor zijn
- Bij aanwezigheid van de Steenmarter wordt, voordat de Steenmarter eventueel wordt verjaagd, gekeken naar de aanwezigheid van alternatieve locaties waar de Steenmarter heen kan om de gunstige staat van instandhouding van de Steenmarter te waarborgen. Deze toetsing naar alternatieve locaties wordt uitgevoerd door een ter zake kundige. Indien geen alternatieve locaties aanwezig zijn dient in overleg met een ter zake kundige worden gezocht naar een andere bevredigende oplossing. Het verjagen gebeurt enkele uren voorafgaand aan de sloop door luide muziek af te spelen
- Indien een leefgebied van beschermde amfibieën of reptielen aanwezig is direct rondom de te slopen of reconstrueren objecten, dient een ter zake kundige te bepalen of aanvullende maatregelen nodig zijn en of deze in een ecologisch werkprotocol vastgelegd moeten worden. Een voorbeeld van een maatregel is het voorkomen dat amfibieën of reptielen de bouwlocatie betreden door het plaatsen van een amfibiewerend scherm
- *N.B.* Effecten op *vissen* en *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

5.4.8 Bouwrijp maken van grond

Definitie

Het opbrengen van zand en ook het zo nodig verwijderen van de toplaag van de bodem en de aanwezige vegetatie, en het eventueel noodzakelijke bemalen van de locatie. Slootdemping en verdroging door bemaling worden als afzonderlijke werkzaamheden beschouwd (zie paragraaf 5.4.3).

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals het bouwrijp maken van grond *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundige.

Tabel 5.6 Planning bouwrijp maken van grond

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Wit	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Wit	Wit	Wit	Wit
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Zoogdieren (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	Wit	Wit	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Wit	Wit	Wit	Wit
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Reptielen (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Wit	Wit	Oranje	Oranje
Vissen (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Wit	Wit	Wit	Wit
Ongewervelden (mogelijk tabel 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Het bouwrijp maken wordt niet tijdens het broedseizoen opgestart, tenzij is vastgesteld dat broedende vogels afwezig zijn in het (deel)gebied dat bouwrijp wordt gemaakt. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. Deelgebieden kunnen bouwrijp worden gemaakt als ze daarnaast soorten in de nabijheid van het deelgebied niet verstoren
- Vestiging van broedende vogels wordt voorkomen, bijvoorbeeld bij Kleine plevier en Oeverwaluw, door het plaatsen van wapperende linten op geschikte broedlocaties en het afvlakken van steile wanden in zanddepots. Vestiging van de Rugstreepad kan bijvoorbeeld voorkomen worden door in het plangebied tijdens de werkzaamheden geen stilstaande plasjes te creëren. Tevens wordt bij aanwezigheid van beschermde amfibieën in de nabije omgeving een amfibiewerend scherm rond het terrein geplaatst

- Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden gespaard. Wanneer dat niet mogelijk is, worden de planten op de juiste wijze verplaatst onder leiding van een ter zake kundige op het gebied van planten
- Zie onder paragraaf 5.4.3 (slootdemping) voor de handelwijze met betrekking tot het aantasten van wateren met beschermde vissoorten, amfibieën of de Ringslang
- Als er beschermde diersoorten moeten worden gevangen en verplaatst omdat schade anders niet te voorkomen is, wordt dit in overleg en onder leiding van een ter zake kundige uitgevoerd. Deze moet bepalen of en welke aanvullende maatregelen nodig zijn. Voorbeelden zijn het wegvangen van amfibieën middels schermen en vangemmers of het verplaatsen van planten. Vervangende habitats worden hierbij altijd in een mitigatieplan aangegeven
- Indien een verblijfplaats van de Levendbarende hagedis aanwezig is, mogen er tijdens het winterrust- en voortplantingsseizoen van deze soort geen werkzaamheden uitgevoerd worden (november tot en met juli)

5.4.9 Vervangen en plaatsen van beschoeiingen of steigers

Definitie

Het geheel vervangen en/of plaatsen beschoeiingen en steigers.

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals het vervangen en plaatsen van beschoeiing of steigers *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundige.

Tabel 5.7 Planning vervangen en plaatsen van beschoeiingen of steigers

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Zoogdieren (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Reptielen (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Vissen (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Ongewervelden	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- De verwijdering en aanleg van beschoeiing en steigers dient buiten het voortplantingsseizoen (maart - augustus) van vissen plaats te vinden beschermde soorten aanwezig zijn. De voorkeur gaat hierbij uit naar de maanden september - oktober
- Wanneer een broedende (water)vogels verstoord kunnen worden door de werkzaamheden, dient gewacht te worden tot deze vogels uitgebroed zijn en de jongen niet meer afhankelijk van het nest zijn
- Wanneer er jaarrond beschermde vogelverblijfplaatsen aanwezig zijn (categorie 1 tot en met 4, of categorie 5-soorten, waarvoor zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden gelden) en deze door de werkzaamheden verstoord worden, moet hiervoor een ontheffing worden aangevraagd en wordt alleen onder strikte voorwaarden verleend. Alleen wanneer effecten geheel kunnen worden voorkomen is een ontheffing niet nodig: eventuele maatregelen ter voorkoming van effecten moeten door een ter zake kundige worden uitgewerkt in een mitigatieplan
- Het werkgebied en omgeving dient niet verlicht te worden door (bouw)verlichting tussen zonsondergang en zonsopkomst vanwege de mogelijke functie die de waterpartij kan vervullen voor vleermuizen (vliegroute of foerageergebied)
- Bij het vervangen of aanbrengen van beschoeiing dienen de werkzaamheden in één richting uitgevoerd te worden zodat dieren kunnen vluchten
- Bij het vervangen of aanbrengen van beschoeiing dient tijdens en na het werk voor fauna de mogelijkheid aanwezig te zijn om in en uit het water te komen
- Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden gespaard. Wanneer dat niet mogelijk is, worden de planten op de juiste wijze verplaatst door deze ruim uit te steken en op een andere, geschikte locatie, te herplanten. De voorkeursperiode en exacte werkwijze verschilt per soort en moet door een ter zake kundige worden bepaald en vastgelegd in een werkprotocol
- *N.B.* Effecten op *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

5.4.10 Omvorming beplantingen

Definitie

Het verharden van bermen en inritten en het wijzigen van de begroeiing, bijvoorbeeld van heestervak naar gazon. Gekenmerkt door kleinschaligheid.

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals het omvormen van beplanting *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundige.

Tabel 5.8 Planning omvorming beplantingen

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vleermuizen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Zoogdieren	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vissen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ongewervelden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Het omvormen dient buiten het broed- en bloeiseizoen (maart tot en met augustus) plaats te vinden
- Nesten van broedende vogels mogen niet aangetast worden. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd
- Voor het aantasten van een vaste verblijfplaats van vogels (jaarrond beschermde nesten) geldt een ontheffingsplicht,). Er moet altijd een ter zake kundige betrokken worden om te bepalen welke maatregelen nodig zijn, en of deze in een mitigatieplan dan wel compensatieplan met ontheffingsaanvraag vastgelegd moeten worden. Zie ook de maatregelen in paragraaf 5.4.12

- Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden gespaard. Wanneer dat niet mogelijk is, worden de planten op de juiste wijze verplaatst door deze ruim uit te steken en op een andere, geschikte locatie, te herplanten. De voorkeursperiode en exacte werkwijze verschilt per soort en moet door een ter zake kundige worden bepaald en vastgelegd in een werkprotocol
- *N.B.* Vanwege de kleinschaligheid van deze werkzaamheden zijn effecten op *vleermuizen*, *Steenmarter* en *Das* (aantasting foerageergebied) uitgesloten. Effecten op *overige zoogdieren*, *vissen* en *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

5.4.11 Aanlegwerkzaamheden

Definitie

Onder aanlegwerkzaamheden wordt verstaan heiwerkzaamheden, bouwwerkzaamheden, de aanleg van toevoerwegen naar een bouwplaats en het verharden van onverharde wegen. Aanverwante zaken zoals een noodzakelijke demping of vergaande aanpassing van watergangen worden als afzonderlijke werkzaamheid beschouwd (zie paragraaf 5.4.4).

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals aanlegwerkzaamheden *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundige.

Tabel 5.9 Planning aanlegwerkzaamheden

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Wit	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Wit	Wit	Wit	Wit
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Zoogdieren (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Wit	Wit	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Wit	Wit	Wit	Wit
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	Wit	Wit	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Oranje	Oranje	Oranje	Wit
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Wit	Wit	Wit	Wit	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Reptielen (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Wit	Wit	Oranje	Oranje	Oranje
Vissen	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Ongewervelden	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

- * Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Bouwwerkzaamheden die kunnen leiden tot verstoring van broedvogels in en om het plangebied mogen niet ten tijde van het broedseizoen worden gestart. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. Buiten het broedseizoen zijn daarnaast ook de zogenaamde vaste verblijfplaatsen ook beschermd en dient hier rekening mee gehouden te worden (zie ook 5.4.3)
- Heiwerkzaamheden kunnen een verstorende werking hebben op dieren, vooral door geluid en/of trillingen. Wanneer alternatieve funderingsmethoden mogelijk zijn (bijvoorbeeld diepwanden of trillen van damwanden) dan dienen deze te worden toegepast
- Beschermde plantensoorten worden met voldoende bodemmateriaal verplaatst naar geschikte biotopen in de omgeving. Vestiging van broedende vogels kan worden voorkomen (bijvoorbeeld Kleine plevier en Oeverwaluw) door het plaatsen van wapperende linten op geschikte broedlocaties of het afvlakken van taluds van gronddepots
- De wijze waarop wordt omgegaan met niet eerder aangetroffen beschermde soorten, die in deze fase voor het eerst worden opgemerkt, is beschreven in paragraaf 4.6
- Indien een verblijfplaats van Levendbarende hagedis aanwezig is, mogen er tijdens het winterrust- en voortplantingsseizoen van deze soort geen werkzaamheden uitgevoerd worden (november tot en met juli)
- Werkzaamheden dienen buiten het voortplantingsseizoen van zoogdieren uitgevoerd te worden (maart - augustus)
- *N.B.* Effecten op *vissen en ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

5.4.12 Kappen en dunnen van beplantingen

Definitie

Het verwijderen van struiken, bomen en singels en het frezen van stobben in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen (zoals sloop gebouwen) of achterstallig onderhoud.

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels en alle tabel 3-soorten vallen bij een ruimtelijke ontwikkeling zoals aanlegwerkzaamheden *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet bij negatieve effecten een ontheffing worden aangevraagd. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundige.

Tabel 5.10 Planning kappen en dunnen van beplantingen

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange
Zoogdieren (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Orange	Orange	Green	Green
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	Orange	Orange	Orange	Green	Green	Green	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange
Reptielen (mogelijk zowel tabel 2 als 3*)	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green	Orange	Orange	Orange
Vissen												
Ongewervelden												

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Tijdens de voortplanting van vogels (vanaf nestbouw tot en met broedzorg) worden geen bomen of andere beplantingen gekapt in verband met het broedseizoen van vogels, tenzij sprake is van tijdens het broedseizoen ontstane gevaarlijke situaties. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie
- Bomen met jaarrond beschermde vaste verblijfplaatsen (bijvoorbeeld roofvogelhorsten) worden gehandhaafd wanneer uit veldonderzoek blijkt dat deze (periodiek) in gebruik zijn. Een ter zake kundige dient dit te beoordelen. Voor het aantasten van een vaste verblijfplaats geldt een ontheffingsplicht. Er moet altijd een ter zake kundige betrokken worden om te bepalen welke maatregelen nodig zijn en of deze in een mitigatieplan dan wel compensatieplan met ontheffingsaanvraag vastgelegd moeten worden
- Bij werkzaamheden tijdens de broedperiode die kunnen leiden tot verstoring van vogels worden in een zone om de broedplaats geen werkzaamheden uitgevoerd. De omvang van deze zone is afhankelijk van de soort in relatie tot de aard van de werkzaamheden en wordt door of onder begeleiding van een ter zake kundige bepaald. De locaties worden tijdens de voorbereidingsfase tijdig gemarkeerd in het veld door een ter zake kundige
- Indien een jaarrond beschermde vaste verblijfplaats wordt aangetroffen en deze wordt aangetast, moet hiervoor een ontheffing van artikel 11 worden aangevraagd. Deze wordt alleen onder strikte voorwaarden verleend. *N.B.*: Specifieke uitzonderingen zijn werkzaamheden die in het kader van het voorkómen van ernstige schade aan (openbare) voorzieningen worden uitgevoerd. In dit geval is aantasting van vaste verblijfplaatsen van vogels toegestaan, echter ook alleen *buiten* het broedseizoen van de soort.

Dergelijke werkzaamheden dienen altijd onder toezicht van een ter zake kundige op het gebied van vogels te worden uitgevoerd

- Bij de uitvoering van de werkzaamheden en bij de afvoer van de gekapte beplantingen (wegslepen en dergelijke) wordt voorkomen dat bijzondere of beschermde planten en diersoorten worden beschadigd of verstoord. Dit kan bijvoorbeeld door het markeren of anderszins afschermen van niet te verstoren plaatsen
- Voor bomen met eekhoornnesten geldt aanvullend dat deze in de winterperiode (indien actief in gebruik) en de aansluitende de voortplantingsperiode (indien actief in gebruik) ontzien worden, door deze niet te kappen. Deze gecombineerde periode loopt van 1 december - 30 augustus. Indien onduidelijkheid bestaat over het actief in gebruik zijn van een nest (en voor welke functie) moet een ter zake kundige betrokken worden om te bepalen of de werkzaamheden wel of niet door kunnen gaan
- Wanneer beschermde tabel 2 plantensoorten aanwezig zijn, worden deze ontzien of verplaatst onder begeleiding van een ter zake kundige
- *N.B.* Effecten op *vissen en ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

6 Bestendig beheer en onderhoud

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van een stappenplan weergegeven hoe in de voorbereiding rekening wordt gehouden met beschermde soorten. Daarnaast wordt beschreven welke handelingen dienen te worden uitgevoerd om verstoring of aantasting van tabel 2- of tabel 3-soorten of vogels als gevolg van *bestendig beheer en onderhoud* zoveel mogelijk te voorkomen of te minimaliseren.

6.1 Definitie van 'bestendig beheer en -onderhoud'

Onder bestendig beheer en onderhoud worden de volgende werkzaamheden (gericht op behoud van de bestaande situatie of een geleidelijke ontwikkeling naar een gewenste situatie) verstaan:

- Werkzaamheden in en rond watergangen (watergangen, oevers en kunstwerken als duikers en stuwen)
- Werkzaamheden aan en rond infrastructuur (wegen, spoorwegen, (weg)bermen)
- Werkzaamheden in het kader van natuurbeheer en openbaar groen
- Werkzaamheden in het kader van landbouw of bosbouw

Wanneer de planlocatie als gevolg van de werkzaamheden verandert, is niet langer sprake van bestendig beheer en onderhoud maar van een 'ruimtelijke ontwikkeling'; zie voor die gevallen hoofdstuk 5. Voorbeelden zijn de toepassing van nieuwe technieken of machines (afhankelijk van de impact), het baggeren van dichtgegroeide wateren (achterstallig onderhoud) of het omvormen van grasland naar akkerland, voor zover dit leidt tot het opzettelijk verontrusten van tabel 2- en/of 3-soorten.

6.2 De juridische consequenties van de vrijstelling voor 'bestendig beheer en onderhoud'

De vrijstelling voor werkzaamheden die verband houden met 'bestendig beheer en onderhoud' geldt voor:

- Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet voor de soorten die genoemd worden in tabel 2. De tekst van deze artikelen is te vinden in bijlage 1
- Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet voor de soorten die genoemd worden in tabel 3 en voor vogels
- Vrijstellingen zijn alleen van toepassing op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden. Daarnaast blijft de gedragscode altijd en op alle soorten van toepassing.

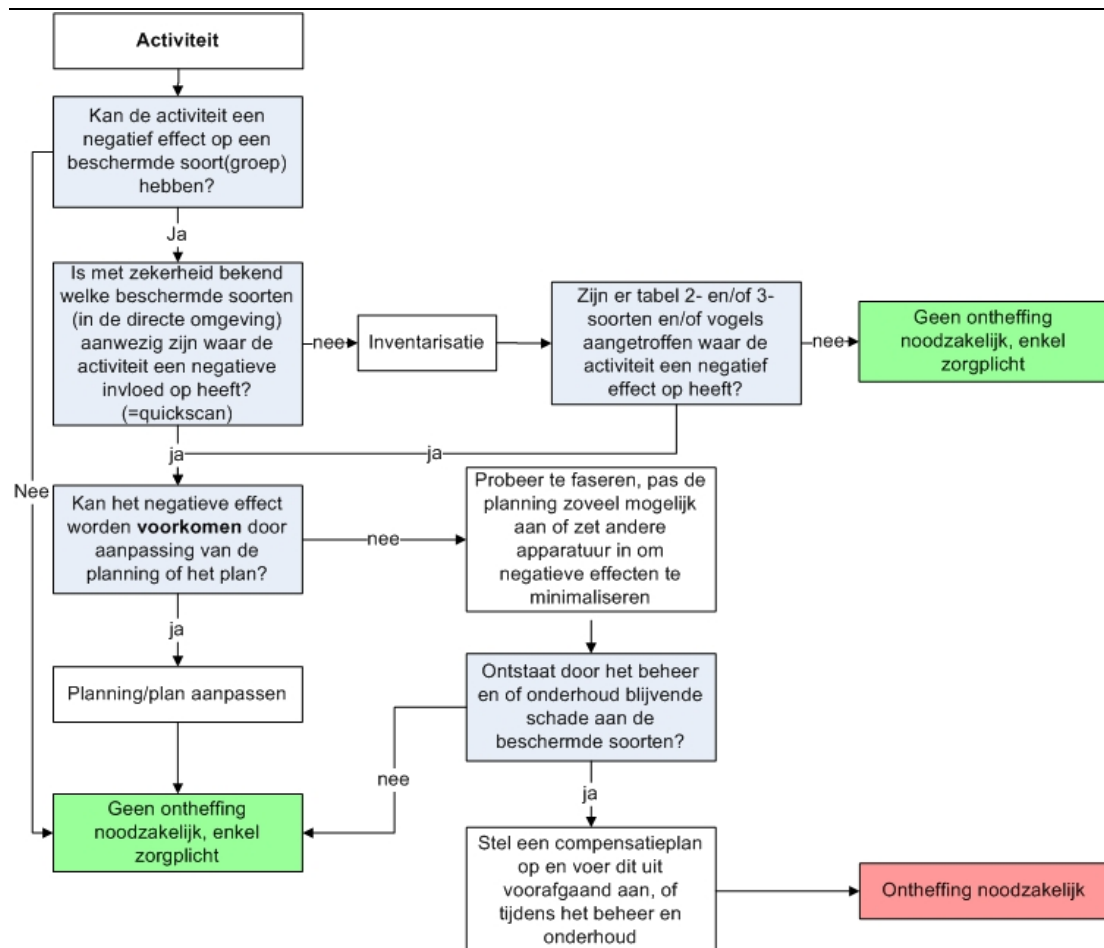
In hoofdstuk 3 is uitgewerkt welke beschermde soorten binnen de gemeente bekend zijn of worden verwacht.

Bij het uitvoeren van werkzaamheden ten behoeve van 'bestendig beheer en onderhoud' dient zorgvuldig te worden gehandeld en dient de zorgplicht te worden gerespecteerd (zie paragraaf 4.2 en 4.3). Hierdoor kunnen effecten vaak geheel worden voorkomen. Het wordt aanbevolen een ter zake kundige in te schakelen bij het bepalen welke maatregelen het beste zijn bij het minimaliseren van schade. Dit betekent niet dat altijd een ter zake kundige aanwezig dient te zijn, maar dat deze vooraf om advies gevraagd kan worden. Belangrijk is immers dat met de juiste kennis gehandeld wordt.

Tevens geldt dat vrijstellingen alleen van toepassing zijn op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden.

6.3 Voorbereiding van 'bestendig beheer en onderhoud'

In figuur 6.1 is samengevat welke stappen doorlopen moeten worden bij de voorbereiding van 'bestendig beheer en onderhoud' (en 'bestendig gebruik') indien men gebruik maakt van een goedgekeurde gedragscode.

Figuur 6.1 Stappenplan gedragscode 'bestendig beheer en onderhoud' (en 'bestendig gebruik')

Het stappenplan wordt doorlopen voordat de werkzaamheden daadwerkelijk worden gestart, dus in de plan- of besteksfase of bij de planning van de werkzaamheden.

Voordat de beheer- en onderhoudswerkzaamheden worden gestart, is bekend in hoeverre er sprake is van de aanwezigheid van één of meerdere soorten genoemd in hoofdstuk 3. Indien dit nog niet voor aanvang van de werkzaamheden duidelijk is en de werkzaamheden vinden plaats in een kritische periode (oranje of rood in de tabel), zal een inventarisatie worden uitgevoerd om de natuurwaarden inzichtelijk te maken.

De inventarisatie vindt plaats in het geschikte inventarisatieseizoen (zie bijlage 4).

Als vast is komen te staan dat er schade wordt toegebracht aan soorten uit tabel 2 of 3 dient men werkzaamheden uit te voeren volgens in paragraaf 6.4 beschreven protocollen.

Voor aanvang van de werkzaamheden worden eventuele groeiplaatsen, nesten en/of vaste verblijfplaatsen van tabel 2- en 3-soorten en van vogels gemarkeerd door middel van een zichtbaar teken op de boom / struik door of onder begeleiding van een ter zake kundige. De markering moet zo worden aangebracht dat deze niet bijdraagt aan de zichtbaarheid van de verblijfplaatsen voor predatoren. Ook wordt voordat de werkzaamheden starten een afsprakenformulier opgesteld (zie bijlage 6). Hierin staan:

- De tijdens de inventarisatie waargenomen soorten
- De voorbereiding, planning en uitvoering van de activiteiten
- De te nemen maatregelen om schade aan beschermde soorten te minimaliseren (mitigerende maatregelen)

De betreffende medewerkers die de werkzaamheden uitvoeren dienen zich te houden aan de te nemen mitigerende maatregelen zoals omschreven in het afsprakenformulier / gedragscode. Zij zullen persoonlijk op de hoogte gebracht worden van de te nemen maatregelen. Daarnaast zal het afsprakenformulier ter inzage liggen op de locatie waar de werkzaamheden worden uitgevoerd. In navolgende paragrafen is per handeling beschreven hoe schade aan beschermde soorten kan worden geminimaliseerd en op welke wijze de werkzaamheden plaats dienen te vinden.

6.4 De uitvoering van beheer en onderhoud

Voor het uitvoeren van bestendig beheer en onderhoud gelden de in dit hoofdstuk genoemde werkwijzen alleen als er daadwerkelijk soorten uit tabel 2 of 3 of vogels voorkomen. Als er geen soorten uit tabel 2 of 3 of vogels voorkomen, mogen de werkzaamheden volgens de gebruikelijke werkwijze worden uitgevoerd met inachtneming van de zorgplicht. Enkele werkwijzen gelden bij meerdere activiteiten. Deze zijn weergegeven in paragraaf 6.4.1.

6.4.1 Algemene vereisten

Deze paragraaf gaat in op enkele omstandigheden waaronder de in de komende paragrafen beschreven werkzaamheden dienen te geschieden. Ze zijn puntsgewijs weergegeven:

- Het wordt aanbevolen een ter zake kundige in te schakelen bij het minimaliseren van schade aan soorten. Dit betekent niet dat altijd een ter zake kundige aanwezig dient te zijn. Deze kan ook vooraf om advies gevraagd worden. Belangrijk is dat met relevante kennis gehandeld wordt
- Verplaatsen van soorten:
 - Voor het vervoeren en/of verplaatsen van beschermde plant- of diersoorten is een ontheffing benodigd indien een soort niet in de directe omgeving wordt teruggeplaatst of indien deze in depot wordt geplaatst
 - Het verplaatsen, herplanten en/of vervoeren van soorten moet altijd gebeuren onder begeleiding van een ter zake kundige

- Realiseren van alternatieve verblijfslocaties:
 - Het realiseren van alternatieve nest-, rust- en verblijfslocaties wordt tijdig en in overleg met een ter zake kundige gedaan. Indien alternatieve nestlocaties worden aangeboden in de nabijheid van het plangebied, worden deze gerealiseerd voordat de ‘huidige’ nestlocaties verwijderd worden. Indien de vervangende locatie niet direct hetzelfde jaar wordt gerealiseerd, bepaalt een ter zake kundige of er tijdelijke maatregelen nodig zijn, totdat de vervangende locatie met vervangende nest-, rust- of verblijfslocatie is gerealiseerd. De goedkeuring van dergelijke maatregelen valt buiten de reikwijdte van deze Gedragscode (onthefing aanvragen)

6.4.2 Maaiwerkzaamheden

Definitie

Het regelmatig maaien en al of niet afvoeren van maaisel in het kader van groenbeheer of in het kader van veiligheid. Onderscheid kan worden gemaakt tussen zeer frequent (circa 20-25 maal per jaar) gemaaide gedeelten (bijvoorbeeld gazons) en gedeelten met een veel lagere maaifrequentie van één à twee maal per jaar (bijvoorbeeld wegbermen en oevers van watergangen). In wegbermen, oevers en op taluds komen regelmatig de beschermde planten voor. Op gazons en plantsoenen zullen beschermde soorten meestal niet voorkomen. Indien dit toch het geval is, wordt gehandeld conform paragraaf 4.6.

Planning

Tabel 6.1 Planning maaiwerkzaamheden

Soorten / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	W	W	W	R	R	R	R	R	W	W	W	W
Vleermuizen	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
Zoogdieren (mogelijk tabel 3*)	O	O	W	O	O	O	O	O	W	W	W	O
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	W	W	R	R	R	R	R	O	O	W	W	W
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	O	O	O	W	W	W	W	O	O	O	O	O
Reptielen (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	O	O	O	O	O	O	O	W	W	O	O	O
Vissen	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W
Ongewervelden	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W	W

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Maaien vindt niet plaats ten tijde van het groeiseizoen van beschermde planten. Maaien vindt plaats nadat de zaadrijping voltooid is. De slagingskans van het verplaatsen van populaties van beschermde soorten is nogal variabel. Succes is sterk afhankelijk van de omstandigheden (grondwater, voedselrijkdom, zuurgraad en beheer) op de 'ontvangende' locatie. Daarom wordt voor bedreigde plantensoorten (tabel 2-soorten) die als gevolg van de werkzaamheden verloren dreigen te gaan, een vervangend biotoop gecreëerd waar de soort wordt geïntroduceerd door verplanting, verspreiden van maaisel of inzaai (met zaad dat afkomstig is van de populatie die verloren dreigt te gaan). Het moment van maaien wordt vastgelegd in het afsprakenformulier. Op locaties waar uit veiligheidsoverweging vaker moet worden gemaaid (smalle strook langs wegen van maximaal 2 meter, ter hoogte van onoverzichtelijke kruispunten) en op speelweiden wordt indien noodzakelijk wél tijdens de bloeitijd gemaaid
- Wegbermen en oevers worden gefaseerd gemaaid. Door gefaseerd te maaien blijven er steeds stukken ongemaaid habitat, die door (beschermde) diersoorten als toevluchtsoord gebruikt kunnen worden. Dit is mogelijk door beide kanten afwisselend om het jaar te maaien (afhankelijk van het nagestreefde doel) of door kleine gedeelten (5 - 10 meter bijvoorbeeld, afhankelijk van de aangetroffen soorten) langs een oever of wegberm niet te maaien
- Maaiwerkzaamheden zodanig uitvoeren dat dieren ontsnappingsmogelijkheden hebben
- Maaisel wordt zoveel mogelijk afgevoerd door gebruik te maken van apparatuur die geschikt is voor het verwijderen van het maaisel. Veel beschermde plantensoorten hebben een voorkeur voor relatief schrale standplaatsen met een betrekkelijk open vegetatie. Zulke plaatsen worden door het niet opruimen van maaisel bedreigd, omdat dit gelijk is aan een zekere organische bemesting door rottend maaisel. Hiervan profiteren soorten die gemakkelijk voedingsstoffen kunnen opnemen en snel kunnen groeien. Zulke plantensoorten zijn in Nederland doorgaans zeer algemeen en niet bedreigd
- Bodembeschadiging en verdichting als gevolg van gebruik door zware machines wordt voorkomen. Deze machines schaden het bodemleven, de doorwortelingsmogelijkheid en de infiltratiecapaciteit. Schade wordt beperkt door het gebruik van lichtere machines of rijplaten. Extreem natte stukken worden niet gemaaid, of met een bosmaaier om bodemverdichting te voorkomen.
- Oevers met Waterspitsmuis worden met de vingerbalk of handmatig gemaaid. Ze worden gefaseerd gemaaid zodanig dat minimaal 50% aaneengesloten vegetatie blijft staan om dieren dekking te bieden
- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. In gebruik zijnde nesten worden ook buiten het broedseizoen ontzien. Nesten en functionele leefomgeving van jaarrond beschermde soorten dienen te allen tijde ontzien te worden, door bijvoorbeeld vegetatie rondom nestgevallen te laten staan
- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het voortplantingsseizoen (april tot en met augustus) en de nawinterperiode (december t/m februari) van Waterspitsmuis

- Maaiwerkzaamheden worden uitgevoerd buiten de overwinteringsperiode van reptielen en amfibieën (oktober tot en met maart), buiten de voortplantingsperiode van reptielen (maart tot en met juli) en buiten de landperiode van amfibieën (augustus tot en met oktober)
- Broeihopen van de Ringslang worden ontzien, door de broeihopen te laten liggen
- *N.B.* Effecten op *vissen* worden uitgesloten omdat de werkzaamheden geen effect hebben op vissen, mits aan bovenstaande voorwaarden wordt voldaan. Effecten op *ongewervelden* (*Heideblauwtje*) worden uitgesloten aangezien het werk niet gericht is op natuurlijke habitats (zoals heidegebieden)

6.4.3 Snoeiwerkzaamheden

Definitie

Het verwijderen van takken of uitlopers van struiken (heesters) of bomen met als doel deze een volgend jaar beter te laten groeien, in een bepaalde vorm te behouden of om paden en wegen voor veiligheid van weggebruikers in voldoende mate vrij te houden. Wanneer echt grote (oude) bomen verdwijnen en/of grootschalige kapwerkzaamheden plaatsvinden, dan betreft dit geen 'bestendig beheer en onderhoud', maar valt dit onder 'ruimtelijke inrichting'. Hiervoor wordt verwezen naar hoofdstuk 5; Ruimtelijke ontwikkelingen, paragraaf 5.4.12; Kappen en dunnen van beplantingen.

Planning

Tabel 6.2 Planning snoeiwerkzaamheden

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Vleermuizen	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Zoogdieren (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Amfibieën	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Reptielen	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Vissen	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Ongewervelden	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. In gebruik zijnde nesten worden ook buiten het broedseizoen ontzien door deze niet aan te tasten of te verstoren
- Nesten van jaarrond beschermde soorten worden te allen tijde ontzien. Nesten worden ontzien door het nest zelf, de bebouwing of vegetatie waarin het nest zich bevindt, en de functionele leefomgeving van het nest, niet aan te tasten of te verstoren
- Bomen met bewoonde holten of spleten van vleermuizen worden niet gesnoeid worden op het moment dat vleermuizen deze bomen als verblijfplaats gebruiken. Dit speelt vooral in de zomer wanneer sommige soorten zomerkolonies vormen in bomen, maar kan ook in het voorjaar (kraamperiode), najaar (paarperiode) en winter (overwintering) relevant zijn. Bij het aantreffen van holtes in bomen waarvan niet bekend is of deze een functie hebben voor vleermuizen, dienen deze holtes daarom behouden te blijven. Indien dit niet mogelijk is, zal een ter zake kundige moeten beoordelen of onderzoek naar de holte of spleet moet plaats vinden en/of maatregelen nodig zijn. Hierbij valt te denken aan het in meervoud vervangen van weggenomen verblijfplaatsen. Vroegtijdig onderzoek voorkomt dat tijdens de werkzaamheden onverwachte verblijfslocaties aangetroffen worden (zie paragraaf 2.2)
- Bomen met bewoonde holten van de Boomarter worden niet gesnoeid in de voor deze soort gevoelige periode (maart - augustus). Bij het aantreffen van grote holtes in bomen waarvan niet bekend is of deze een functie hebben voor boomarters kan een ter zake kundige eventueel vooraf onderzoek doen of een holte in gebruik is of niet, en/of maatregelen nodig zijn. Bij gehele kap van bomen betreft dit geen 'bestendig beheer en onderhoud', maar valt dit onder 'ruimtelijke inrichting'. Hiervoor wordt verwezen naar hoofdstuk 5; Ruimtelijke ontwikkelingen
- Hoewel de hier bedoelde werkzaamheden in principe geen raakvlak hebben met leefgebied van amfibieën en reptielen, geldt dat werkzaamheden bij voorkeur niet worden uitgevoerd tijdens het winterrustseizoen van amfibieën (november tot en met maart) en buiten de winterrust- en voortplantingsperiode van reptielen (november tot en met juli) om kleine verstoringen te minimaliseren
- Takken- of bladhopen, die ook kunnen dienen als overwinteringsplaats van bijvoorbeeld egels of als broeihoop van ringslangen, worden niet verwijderd
- Voor bomen met eekhoornnesten geldt aanvullend dat deze in de winterperiode (indien actief in gebruik) en de aansluitende de voortplantingsperiode (indien actief in gebruik) ontzien worden. Deze gecombineerde periode loopt van 1 december - 30 augustus. Indien onduidelijkheid bestaat over het actief in gebruik zijn van een nest (en voor welke functie) moet een ter zake kundige betrokken worden om te bepalen of de werkzaamheden wel of niet door kunnen gaan
- Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten welke opgenomen zijn in tabel 2 en 3 worden gespaard door op deze plekken alleen werkzaamheden uit te voeren na zaadzetting (circa half augustus)

- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden eventueel aanwezige natuurlijke elementen zoals oeverstroken, wateren, poelen, takkenhopen en dergelijke ontzien
- *N.B.* Effecten op *vissen en ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

6.4.4 Kappen en dunnen van beplantingen

Definitie

Het verwijderen van struiken, bomen en singels en het frezen van stobben in het kader van groenbeheer, of met als doel paden en wegen voor veiligheid van weggebruikers in voldoende mate vrij te houden. Houtoogst heeft geen belang onder de Vogelrichtlijn. Vrijstellingen voor vogels gelden *niet* wanneer sprake is van houtoogst.

Planning

Tabel 6.3 Planning kappen en dunnen van beplantingen

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Zoogdieren (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Reptielen (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Vissen	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit
Ongewervelden	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- De werkzaamheden worden uitgevoerd met in achtname van de gevoelige perioden: het broedseizoen (medio maart tot medio juli), de overwinteringsperiode van reptielen en amfibieën (oktober tot en met maart), de voortplantingsperiode van reptielen (maart tot en met juli) en de landperiode van amfibieën (augustus tot en met oktober). Wat de meest gunstige periode voor een locatie is hangt af van de daadwerkelijk aanwezige soorten en functies die het gebied voor deze soorten heeft. Een ter zake kundig ecoloog dient hierbij betrokken te worden
- Tijdens de voortplanting van vogels, vanaf nestaanleg tot en met broedzorg, worden geen beplantingen gekapt, tenzij sprake is van tijdens het broedseizoen ontstane gevaarlijke situaties. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd
- Bij werkzaamheden die kunnen leiden tot verstoring van broedende vogels worden in een zone om de broedplaats geen werkzaamheden uitgevoerd. De omvang van deze zone is afhankelijk van de soort in relatie tot de aard van de werkzaamheden en wordt door of onder begeleiding van een ter zake kundige bepaald. De locaties worden tijdens de voorbereidingsfase tijdig gemarkeerd in het veld door een ter zake kundige
- Zogenaamde vaste verblijfplaatsen (zoals roefvogelhorsten) worden gehandhaafd wanneer deze in gebruik. Een ter zake kundige dient dit te beoordelen.
Indien een jaarrond beschermde vaste verblijfplaats wordt aangetroffen en deze wordt aangetast, moet hiervoor een ontheffing van artikel 11 worden aangevraagd. Deze wordt alleen onder strikte voorwaarden verleend. Alléén wanneer effecten geheel kunnen worden voorkomen en/of voldoende alternatieve nestgelegenheid binnen het territorium aanwezig is, is een ontheffing niet nodig. Deze beoordelingen en eventuele maatregelen ter voorkoming van effecten moeten door een ter zake kundige worden uitgewerkt in een mitigatieplan. Indien effecten niet (geheel) voorkomen kunnen worden moeten compenserende maatregelen genomen worden en een ontheffing aangevraagd worden.
N.B.: Een specifieke uitzondering zijn werkzaamheden die in het kader van houtoogst of het voorkómen van ernstige schade aan (openbare) voorzieningen worden uitgevoerd. In dit geval is aantasting van vaste verblijfplaatsen van vogels toegestaan, echter ook alleen *buiten* het broedseizoen van de soort. Dergelijke werkzaamheden dienen altijd onder toezicht van een ter zake kundige op het gebied van vogels te worden uitgevoerd
- Bomen met bewoonde holten of spleten van vleermuizen worden niet gekapt. Vleermuizen kunnen holten of spleten gebruiken in de zomer (zomerverblijf), voorjaar (kraamperiode), najaar (paarperiode) en winter (overwintering). Bij het aantreffen van holtes in bomen waarvan behoud niet mogelijk is en niet bekend is of deze een functie hebben voor vleermuizen, dient dit door een ter zake kundige onderzocht te worden. Als een holte door vleermuizen gebruikt wordt dan moet deze behouden blijven. Vaak moet ook de bijbehorende directe omgeving (zoals naastgelegen bomen) behouden blijven: een ter zake kundige moeten beoordelen welke maatregelen nodig zijn.

Hierbij valt te denken aan het in meervoud vervangen van weggenomen verblijfplaatsen en kap buiten de periode waarin de holte gebruikt wordt

- Bomen met bewoonde holten van de Boomarter worden niet gekapt. Bij het aantreffen van holtes in bomen waarvan behoud niet mogelijk is en niet bekend is of deze een functie hebben voor de Boomarter, dient dit door een ter zake kundige onderzocht te worden. Als een holte door de Boomarter gebruikt wordt dan moet deze behouden blijven. Vaak moet ook de bijbehorende directe omgeving (zoals naastgelegen bomen) behouden blijven: een ter zake kundige moeten beoordelen welke maatregelen nodig zijn. Hierbij valt te denken aan het in meervoud vervangen van weggenomen verblijfplaatsen en kap buiten de meest gevoelige periode (februari - augustus)
- Voor bomen met eekhoornnesten geldt aanvullend dat deze in de winterperiode (indien actief in gebruik) en de aansluitende de voortplantingsperiode (indien actief in gebruik) ontzien worden. Deze gecombineerde periode loopt van 1 december - 30 augustus. Indien onduidelijkheid bestaat over het actief in gebruik zijn van een nest (en voor welke functie) moet een ter zake kundige betrokken worden om te bepalen of de werkzaamheden wel of niet door kunnen gaan
- Groeiplaatsen van beschermde plantensoorten welke opgenomen zijn in tabel 2 en 3 worden gespaard door op deze plekken alleen werkzaamheden uit te voeren na zaadzetting (circa half augustus)
- Hoewel dit bij de kleinschaligheid van de hier bedoelde werkzaamheden in principe niet relevant zal zijn, geldt dat werkzaamheden niet worden uitgevoerd tijdens het winterrustseizoen van amfibieën (oktober tot en met maart) en buiten de winterrust- en voortplantingsperiode van reptielen (oktober tot en met juli) om verstoring zekerheidshalve te voorkomen
- Bij het vellen en verwijderen van materiaal worden eventueel aanwezige natuurlijke elementen zoals oeverstroken, wateren, poelen, takkenhopen en dergelijke ontzien
- *N.B.* Effecten op *vissen* en *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

6.4.5 Onderhoud oppervlaktewater

Definitie

Het reguliere, één, vijf à tien jaarlijks onderhoud van watergangen in het kader van waterbeheer of veiligheid, waarbij nadrukkelijk *geen* sprake is van achterstallig onderhoud. Onder onderhoud van oppervlaktewateren vallen baggerwerkzaamheden en het schonen van sloten. Onder achterstallig onderhoud wordt verstaan wanneer sprake is van minimaal één van de volgende punten:

- De werkzaamheden vinden niet plaatsvinden in een reguliere cyclus
- Het betreft een relatief forse ingreep met een duidelijk fysieke invloed op de omgeving
- Er sprake is van een wijziging in aanwezige habitats
- Er is sprake van een functieverandering van de betreffende waterpartij

Als voorbeelden van achterstallig onderhoud kan worden genoemd: herprofilering van kaden, sanering van een waterbodembodem of herprofilering van waterlopen. In die gevallen is sprake van een ruimtelijke ontwikkeling. Deze werkzaamheden zijn terug te vinden in hoofdstuk 5.

Planning

Tabel 6.4 Planning onderhoud oppervlaktewateren

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 3)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vleermuizen												
Zoogdieren (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vogels (mogelijk broedend aanwezig)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vissen (mogelijk tabel 2)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ongewervelden												

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Werkzaamheden worden niet uitgevoerd tijdens het voortplantingsseizoen van beschermde vogel-, vis-, zoogdier- reptiel- en amfibieënsoorten, dus buiten de periode maart - augustus. De voorkeur gaat uit naar de minst kwetsbare periode voor deze groepen: september-oktober (bij zonnig weer)
- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het voortplantingsseizoen (april tot en met augustus) en de nawinterperiode (december tot en met februari) van Waterspitsmuis
- Werkzaamheden worden uitgevoerd in één richting, in de richting van open water, zodat de aanwezige dieren voor de werkzaamheden uit kunnen vluchten
- Baggerwerkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd. Dit kan door de watergang eenzijdig te baggeren en pas na langere tijd (weken tot indien mogelijk jaren) de andere zijde te baggeren. Indien eenzijdig werken niet mogelijk is (bijvoorbeeld bij kleine watergangen), kunnen ook bepaalde slootdelen wel, en bepaalde slootdelen op een later tijdstip (weken tot indien mogelijk jaren) gebaggerd worden. De slootdelen moet hierbij zo kort als redelijkerwijs mogelijk is gehouden worden en maximaal 50 meter bedragen

- Wanneer faseren en het in één richting werken niet mogelijk is, zijn er onvoldoende mogelijkheden voor vissen en andere fauna om te vluchten. In dat geval moet voorafgaand aan de werkzaamheden alle vis en fauna uit de sloot verplaatst te worden tot buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Het afvangen en verplaatsen dient te gebeuren door een ter zake kundige
- Alle bagger en schoonsel wordt gecontroleerd op de aanwezigheid van aanwezige (beschermde) vissen en ander fauna door dit op de kant uit te spreiden. Aangetroffen beschermde exemplaren dienen direct verplaatst te worden buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden. Wanneer baggerspecie niet uitgespreid maar naar een depot wordt gebracht om (tijdelijk) op te slaan, dan dient een ter zake kundige bij binnenkomst van de baggerspecie aanwezig te zijn om eventueel meegekomen dieren uit de bagger te halen. Indien de bagger matig vervuild is, worden handschoenen gebruikt. Indien de bagger ernstig vervuild is, wordt niet gekeken naar beschermde soorten in de bagger
- Oever- en watervegetatie worden gefaseerd geschoond daar waar waarnemingen van bijzondere beschermde planten- en diersoorten bekend zijn. Als bijzondere vegetaties of bijzondere structuren aanwezig zijn dan wordt per schoning 50 % van de vegetaties of structuren gehandhaafd (voor zover dit in verband met de waterafvoer mogelijk is). Tussen de schoningen zit minimaal één jaar, bij kwetsbare vegetaties twee à drie jaar
- Groeiplaatsen van bijzondere en beschermde plantensoorten welke opgenomen zijn in tabel 2 en 3 worden gespaard door deze alleen te schonen na zaadzetting (circa half augustus) en/of door wortelstokken terug te plaatsen in het water
- Werkzaamheden worden alleen uitgevoerd bij een watertemperatuur tussen de 8°C en 20°C in het belang van de aanwezige vissoorten. Dit als toevoeging op de planning, die rekening houdt met de voortplantingsperiode van vissen. Bij zowel hogere als lagere temperaturen daalt de activiteit van de aanwezige vissen, waardoor vluchten minder goed mogelijk wordt
- Bij baggerwerkzaamheden dient waar mogelijk gebruik te worden gemaakt van een zuiger in plaats van een kraan
- *N.B.* Effecten op *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied. Effecten op *vleermuizen* zijn niet aanwezig omdat eventueel aanwezige functie van wateren (vliegroute / foerageergebied) volledig behouden blijven, mits geen gebruik wordt gemaakt van versturende verlichting

6.4.6 Wegwerkzaamheden

Definitie

Het vervangen van bestaande wegverharding en straatmeubilair in het kader van onderhoud of veiligheid. Het verwijderen en terugplaatsen van bestrating ten behoeve van graafwerkzaamheden voor onderhoud, en het herprofilen van zandwegen vallen ook onder deze werkzaamheden.

Planning

Tabel 6.5 Planning wegwerkzaamheden

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vleermuizen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Zoogdieren (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vogels (mogelijk broedend aanwezig)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vissen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ongewervelden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen van vogels (globaal half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie), buiten het voortplantingseizoen van reptielen en zoogdieren (maart tot en met augustus) en buiten de winterrustperiode van amfibieën en reptielen, indien deze soorten aanwezig zijn binnen de invloedssfeer van de activiteit
- Groeiplaatsen van bijzondere beschermde plantensoorten welke opgenomen zijn in tabel 2 en 3 worden gespaard door deze alleen te schonen na zaadzetting (circa half augustus)
- Werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. Actief in gebruik zijnde nesten worden ook buiten het broedseizoen ontzien. Nesten van jaarrond beschermde soorten dienen te allen tijde te worden ontzien. Nesten worden ontzien door het nest zelf, de bebouwing of vegetatie waarin het nest zich bevindt, en de functionele leefomgeving van het nest, niet aan te tasten of te verstoren
- Wanneer beschermde amfibieën en/of reptielen aanwezig zijn binnen of nabij het gebied, dan dient er om het betreffende werkgebied een amfibiescherm geplaatst te worden in overleg met een ter zake kundige

- Gebruik de huidige weg zoveel mogelijk als rijbaan. Mocht de berm tijdelijk als rijbaan worden gebruikt, dan dienen beschermde planten en dieren verplaatst te worden door een ter zake kundige. Indien een soort langer dan een redelijke termijn wordt opgeslagen in depot dient een afzonderlijke een ontheffing van artikel 13 te worden aangevraagd. Doorgaans volstaat het verplanten door de ter zake kundige
- Bij opslag van materialen in de berm naast de rijbaan tijdens de wegwerkzaamheden, worden beschermde soorten ontzien
- Vervanging van straatverlichting mag niet zorgen voor een hogere intensiteit van de verlichting buiten de weg- en bijbehorende bermzone in verband met negatieve effecten op beschermde soorten, waaronder vleermuizen. Minder licht mag, meer licht niet
- Effecten op vleermuizen in de nachtactieve periode (half maart tot en met half november) worden voorkomen door geen gebruik te maken van bouwverlichting in de nacht
- *N.B.* Effecten op *vissen en ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

6.4.7 Onkruidbestrijding

Definitie

De reguliere chemische en/of mechanische bestrijding en het al dan niet afvoeren van onkruid op zowel (semi)verharde als onverharde ondergrond en in het kader van groenbeheer of veiligheid.

Planning

Tabel 6.6 Planning onkruidbestrijding

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	Green	Green	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green	Green	Green
Vleermuizen												
Zoogdieren												
Vogels (mogelijk broedend aanwezig)	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Orange	Orange	Green	Green	Green
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	Orange	Orange	Orange	Green	Green	Green	Green	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange
Reptielen (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Orange	Green	Green	Orange	Orange	Orange
Vissen												
Ongewervelden												

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Onkruidbestrijding op verhardingen wordt selectief uitgevoerd
- Onkruidbestrijding op onverharde ondergrond wordt handmatig of op mechanische wijze uitgevoerd
- De directe omgeving van groeiplaatsen van beschermde plantensoorten worden gespaard door het omringende onkruid alleen te bestrijden na zaadsetting van de beschermde soort. De directe omgeving wordt handmatig behandeld
- Onkruid en ruigtes die gebruikt worden als nestlocaties door vogels en overige beschermde soorten worden in het voortplantingsseizoen met rust gelaten
- Ruigtes die gebruikt worden als rust- of voortplantingslocatie door amfibieën en reptielen worden met rust gelaten
- *N.B.* Effecten op *vleermuizen*, *zoogdieren*, *vissen* en *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

6.4.8 Onderhoud bouwwerken**Definitie**

Het reguliere onderhoud aan en reparatie van gebouwen, kademuren, straatmeubilair, beschoeiingen en steigers in het kader van de verlenging van de levensduur of veiligheid, waarbij geen sprake is van achterstallig onderhoud.

Planning**Tabel 6.7 Planning onderhoud bouwwerken**

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Wit	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Wit	Wit	Wit	Wit
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Zoogdieren (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Wit	Wit	Wit	Wit
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	Oranje	Oranje	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	Wit	Wit	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Wit	Wit	Wit	Wit
Reptielen (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	Wit	Wit	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Oranje	Wit	Wit	Wit	Wit
Vissen (mogelijk tabel 2)	Wit	Wit	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Rood	Wit	Wit	Wit	Wit
Ongewervelden	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit	Wit

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

- * Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Aan gebouwen met daarin een verblijfplaats van vleermuizen, wordt alleen onderhoud gepleegd in de periode waarin de soort geen gebruik maakt van de verblijfplaats. Dit speelt vooral in de zomer wanneer diverse vleermuissoorten gebruik maken van gebouwen als verblijfplaats, maar kan ook in het voorjaar (kraamperiode), najaar (paarperiode) en winter (overwintering) relevant zijn. Bij gebouwen waarvan niet bekend is of deze een functie hebben voor vleermuizen, dienen daarom in het geheel geen werkzaamheden plaats te vinden die een mogelijk verblijfplaats kunnen aantasten, zoals spouwmuren, gevelbetimmering en daklijsten. Indien dit niet mogelijk is, zal een ter zake kundige moeten beoordelen of onderzoek moet plaats vinden naar verblijfplaatsen en/of maatregelen nodig zijn. Indien verblijfplaatsen aanwezig blijken te zijn en deze moeten worden aangetast vanwege de werkzaamheden, dan gelden de werkzaamheden als 'ruimtelijke ontwikkeling' en geldt geen vrijstelling maar dient een ontheffing te worden aangevraagd. Alleen wanneer effecten geheel kunnen worden voorkomen, is een ontheffing mogelijk niet nodig. Deze beoordeling en eventuele maatregelen ter voorkoming van effecten moeten door een ter zake kundige worden uitgewerkt in een mitigatieplan waarbij geadviseerd wordt dit voor te leggen aan het bevoegd gezag middels een ontheffingsaanvraag
- Locaties waar beschermde muurplanten groeien worden niet aangetast. Indien dit niet mogelijk is moet eerst een ecologisch werkprotocol opgesteld worden om negatieve effecten te voorkomen/beperken. De te treffen maatregelen moeten door een ter zake kundige opgesteld worden, en zijn afhankelijk van de specifieke locatie en werkzaamheden. Voorbeelden van maatregelen zijn afscherming of herplaatsing van muurdelen met beschermde planten en gebruik van zachte kalkrijke specie om aanvullende groeiplaatsen te creëren
- Aan gebouwen met daarin broedende vogels wordt zoveel mogelijk buiten het broedseizoen onderhoud gepleegd, tenzij onderhoud direct noodzakelijk is in verband met de openbare veiligheid. Het broedseizoen loopt globaal van half maart tot en met half juli, maar betreft een indicatie: broedende vogels zijn ook buiten deze periode beschermd. Een ter zake kundige beoordeelt of de werkzaamheden invloed hebben op de broedende vogels
- Indien een jaarrond beschermde vaste vogelverblijfplaats wordt aangetroffen en deze wordt aangetast, moet hiervoor een ontheffing van artikel 11 worden aangevraagd. Deze wordt alleen onder strikte voorwaarden verleend. Alléén wanneer effecten geheel kunnen worden voorkomen en/of voldoende alternatieve nestgelegenheid binnen het territorium aanwezig is, is een ontheffing niet nodig. Er moet altijd een ter zake kundige betrokken worden om te bepalen welke maatregelen nodig zijn, en of deze in een mitigatieplan dan wel compensatieplan met ontheffingsaanvraag vastgelegd moeten worden.

N.B.: Een specifieke uitzondering zijn werkzaamheden die in het kader van het voorkómen van ernstige schade aan (openbare) voorzieningen worden uitgevoerd. In dit geval is aantasting van vaste verblijfplaatsen van vogels toegestaan, echter ook alleen *buiten* het broedseizoen van de soort. Dergelijke werkzaamheden dienen altijd onder toezicht van een ter zake kundige op het gebied van vogels te worden uitgevoerd

- Werkzaamheden in het water (aan stuwen en dammen, et cetera) worden alleen uitgevoerd bij een watertemperatuur tussen de 8°C en 20°C in het belang van de aanwezige vissoorten. Bij zowel hogere als lagere temperaturen daalt de activiteit van de aanwezige vissen. Hierdoor wordt vluchten minder goed mogelijk
- Werkzaamheden in het water worden niet uitgevoerd tijdens het voortplantingsseizoen van beschermde vogel-, vis-, zoogdier-, reptiel- en amfibieënsoorten, dit is de periode maart - augustus. De voorkeur gaat uit naar de minst kwetsbare periode voor deze groepen: september- oktober (bij zonnig weer)
- Bij kleinschalige reparaties worden geen effecten verwacht op in winterrust zijnde soorten, zoals vleermuizen. Deze kunnen wel worden verwacht bij achterstallig onderhoud of grootschalige ingrepen. In dat geval gelden de werkzaamheden als 'ruimtelijke ontwikkeling' en geldt geen vrijstelling maar dient een ontheffing te worden aangevraagd indien effecten optreden
- Broeihopen van de Ringslang worden bij werkzaamheden ontzien, door de broeihopen te laten liggen
- *N.B.* Effecten op *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied.

7 Bestendig gebruik

In dit hoofdstuk wordt weergegeven welke handelingen dienen te worden uitgevoerd om verstoring of aantasting van tabel 2- of tabel 3-soorten genoemd in bijlage 1 bij het Besluit, als gevolg van ‘bestendig gebruik’ zoveel mogelijk te voorkomen of te minimaliseren. Voor tabel 3 soorten genoemd in Bijlage IV-soorten en vogels geldt geen vrijstelling op basis van de gedragscode.

7.1 Definitie

Onder ‘bestendig gebruik’ worden uiteenlopende, jaarlijks op dezelfde wijze en op dezelfde locatie terugkerende activiteiten verstaan die samenhangen met de landschappelijke kwaliteit van een gebied en die daarin zijn ingepast (gericht op behoud van de bestaande situatie). Soorten komen in dit geval ondanks of dankzij de terugkerende activiteit voor. Of een activiteit als bestendig gebruik aangemerkt kan worden hangt af van een aantal parameters zoals frequentie en impact. De bestendigheid van een activiteit moet dan ook aantoonbaar zijn.

Wanneer de activiteiten veranderen, bijvoorbeeld in frequentie, in omvang of intensiteit, dan kan het zijn dat er niet langer sprake is van ‘bestendig gebruik’. Essentieel is daarbij de mate waarin een bepaalde activiteit is toegelaten door het vigerende bestemmingsplan. Wanneer een zodanige wijziging van de activiteit plaatsvindt dat hiervoor een wijziging of een vrijstelling van het bestemmingsplan noodzakelijk is dan is niet langer sprake van ‘bestendig gebruik’.

7.2 De juridische consequenties van de vrijstelling voor ‘bestendig gebruik’

De vrijstelling voor activiteiten die verband houden met ‘bestendig gebruik’ geldt voor:

- Voor soorten uit tabel 1 zijn activiteiten die verband houden met ‘bestendig gebruik’, ook zonder gedragscode, vrijgesteld van artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet; de zorgplicht blijft echter onverminderd van kracht
- Artikel 8, 9, 11 en 12 van de Flora- en faunawet voor de soorten die genoemd worden in tabel 2. De tekst van deze artikelen is te vinden in bijlage 4
- Artikel 8, 9, 11 en 12 van de Flora- en faunawet voor de tabel 3-soorten van bijlage 1 bij het Besluit
- Er geldt geen vrijstelling voor artikel 10, het opzettelijk verontrusten van beschermde diersoorten
- Er geldt geen vrijstelling voor vogels
- Vrijstellingen zijn alleen van toepassing op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden. Daarnaast blijft de gedragscode altijd en op alle soorten van toepassing

In hoofdstuk 3 is uitgewerkt welke beschermde soorten binnen de gemeente bekend zijn of worden verwacht.

Bij het uitvoeren van werkzaamheden ten behoeve van 'bestendig gebruik' dient 'zorgvuldig te worden gehandeld' en dient de zorgplicht te worden gerespecteerd (zie paragraaf 4.2 en 4.3). Hierdoor kunnen effecten vaak geheel worden voorkomen. Het wordt aanbevolen een ter zake kundige in te schakelen bij het bepalen welke maatregelen het beste zijn bij het minimaliseren van schade. Dit betekent niet dat altijd een ter zake kundige aanwezig dient te zijn, maar dat deze vooraf om advies gevraagd kan worden. Belangrijk is immers dat met de juiste kennis gehandeld wordt.

Tevens geldt dat vrijstellingen alleen van toepassing zijn op de activiteiten zoals in deze gedragscode zijn genoemd, inclusief de bijbehorende voorwaarden, voorschriften en maatregelen. Wanneer hieraan niet (volledig) aan voldaan kan worden kan alsnog een ontheffingsplicht gelden.

7.3 Type bestendig gebruik

Voor bestendig gebruik gelden de in dit hoofdstuk genoemde werkwijzen alleen als er daadwerkelijk soorten uit tabel 2 of 3 (exclusief bijlage IV) voorkomen. Als deze soorten niet aanwezig zijn mag het gebruik op gebruikelijke wijze doorgang vinden. In de gemeente Raalte wordt het gebruik van gemeentelijke recreatiegebieden als bestendig gebruik gezien.

7.3.1 Gemeentelijke recreatiegebieden

Definitie

Onder recreatiegebieden worden verstaan: Terreinen gericht op verblijfsrecreatie waaronder recreatieparken en (dag)campings.

Planning

In de onderstaande planningstabel zijn in de gemeente Raalte aanwezige beschermde soorten (exclusief tabel 1-soorten) opgenomen. Let op: Vogels met vaste verblijfplaats en de tabel 3-soorten van bijlage IV vallen bij bestendig gebruik *niet* onder de gedragscode: voor deze soorten moet een ontheffing worden aangevraagd of een mitigatieplan met maatregelen die effecten geheel voorkomen. Raadpleeg hiervoor een ter zake kundig ecoloog.

Tabel 7.1 Planning gemeentelijke recreatiegebieden

Soortgroep / maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Planten (mogelijk tabel 2)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vleermuizen (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Zoogdieren (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vogels (mogelijk broedend + vast verblijf aanwezig)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Amfibieën (mogelijk tabel 3*)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Reptielen (zowel tabel 2 als 3* mogelijk)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vissen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ongewervelden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Wit: Beschermde soorten niet aanwezig of geen effecten als gevolg van dit type werkzaamheden

Groen: Werkzaamheden uitvoerbaar mits voldaan aan uitvoeringsvoorwaarden (zie onder)

Oranje: Werkzaamheden mogelijk uitvoerbaar na bepaling gebiedsfunctie voor betreffende soortgroep (quick-scan)

Rood: Werkzaamheden nooit uitvoerbaar in deze periode op basis van gedragscode: Raadpleeg ter zake kundige

* Let op: betreft indicatie voor tabel 3-soorten binnen deze groep: Raadpleeg ter zake kundige / quick-scan; mogelijk geldt alsnog een ontheffingsplicht

Hoe kan schade aan beschermde soorten worden geminimaliseerd?

- Ter voorkoming van effecten wordt afrastering geplaatst en onderhouden ter plaatse van habitats van beschermde soorten (vaste verblijfplaatsen van vogels, tabel 2-soorten en tabel 3-soorten van bijlage 1 bij het Besluit) in of in de nabijheid van recreatiegebieden. Indien wel effecten optreden geldt een ontheffingsplicht
- Zoneren van recreatief gebruik door paden en routes nabij beschermde soorten, of door het terrein te extensiveren of te sluiten
- Groeiplaatsen van bijzondere beschermde plantensoorten welke opgenomen zijn in tabel 2 en 3 worden gespaard door deze locaties alleen te betreden na zaadzetting (circa half augustus)
- Wanneer door het bestendig gebruik schadelijke effecten zullen optreden op tabel 3-soorten, dient hiervoor ontheffing te worden aangevraagd
- *N.B.* Effecten op *vissen* en *ongewervelden (Heideblauwtje)* worden uitgesloten vanwege het gebrek aan overeenkomst tussen de habitateisen en het type werkgebied

Kenmerk R001-1210143POJ-baw-V03-NL

8 Nazorg

Dit hoofdstuk gaat in op het belang van het actualiseren van inventarisatiegegevens. Daarnaast geeft het enkele suggesties om deze actualisatie en de implementatie vorm te geven. Hoe de gemeente dit precies inricht kan zij zelf bepalen.

8.1 Actualisatie soortensamenstelling

Waarom actualiseren?

De kennis van de verspreiding van planten- en diersoorten berust steeds op momentopnamen. Op een bepaald moment of in een bepaalde periode wordt onderzoek gedaan naar het voorkomen van (bijvoorbeeld beschermde of bedreigde) planten- en diersoorten. Het is niet mogelijk tijdens zulke onderzoeken ook echt te garanderen dat alle relevante soorten worden gevonden. Dat heeft bijvoorbeeld te maken met het feit dat niet elke soort even gemakkelijk kan worden gevonden tijdens veldonderzoek maar ook vanwege het feit dat niet elke soort elk jaar wordt aangetroffen.

Een derde factor die van belang is, zijn de steeds optredende veranderingen in de verspreiding van planten- en diersoorten. Door allerlei oorzaken kan het verspreidingsgebied van soorten kleiner of juist groter worden; denk aan de gevolgen van klimaatverandering of aan grootschalige veranderingen in de waterkwaliteit of grondgebruik.

En ten slotte is de soortenlijst in deze gedragscode gebaseerd op de combinatie van gegevens uit diverse verspreidingsatlassen én de kennis van de habitats waarvoor de soorten een voorkeur hebben. Sommige soorten hebben de neiging te veranderen, waardoor ze bijvoorbeeld ook gebruik gaan maken van tot dan toe onbekende habitats. Dit kan het gevolg zijn van concurrentie met andere soorten, waardoor de soort uit zijn favoriete habitat wordt verdrongen naar een zogenaamd refugium of toevluchtsoord.

Gevolgen voor de gedragscode

In deze gedragscode worden de beschermde broedvogels en (in de tabellen 2 en 3 vermelde) beschermde soorten opgenoemd, die op het grondgebied van de gemeente Raalte kunnen worden verwacht. Gezien de bovenstaande redenen wordt het aanbevolen de soortenlijst periodiek, bij voorkeur eens per drie jaar, te controleren en zonodig aan te passen op basis van nieuwe verspreidingsgegevens. Eens per drie jaar is gekozen omdat de juridische houdbaarheid van verspreidingsgegevens van tabel 3-soorten drie jaar is. Verplicht is eens per vijf jaar de inventarisatie te actualiseren.

Als er een aanleiding is om de gedragscode aan te passen, of uit meldingen van gebruikers van de gedragscode blijkt dat de voorgeschreven mitigerende maatregelen niet voldoende zorgen voor het voorkomen of beperken van wezenlijke negatieve invloed op de beschermde soorten dan dient een verbeterprocedure te worden gestart. Als de te nemen maatregelen hierdoor sterk afwijken van de maatregelen zoals beschreven in deze code, dienen deze ter goedkeuring worden voorgelegd aan Dienst Regelingen.

8.2 Jaarlijkse toetsing van initiatieven

Het toepassen van de door het Ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode vrijwaart de gemeente voor de in deze code beschreven activiteiten van het aanvragen van een ontheffing van artikel 75 van de Flora- en faunawet voor tabel 2-soorten. Voor tabel 3-soorten en vogels zal ook met een goedgekeurde gedragscode een ontheffing aangevraagd moeten blijven worden voor de beschreven ruimtelijke ontwikkelingen of bestendig gebruik.

Het is belangrijk regelmatig op handen zijnde activiteiten binnen de gemeente te toetsen aan de natuurwetgeving. Een werkwijze die in de praktijk goed blijkt te werken is een jaarlijkse inventarisatie door een ter zake kundige medewerk(st)er van de gemeente van alle initiatieven die mogelijk of met zekerheid gevolgen kunnen hebben voor beschermde dier- en plantensoorten. De toetsing aan de natuurwetgeving kan vervolgens in zijn geheel worden uitbesteed of desgewenst intern worden uitgevoerd. Onderdeel daarvan kan een 'spreekuur' zijn, waarbij projectleiders van initiatieven in contact worden gebracht met een deskundige op het gebied van natuurwet- en regelgeving en door hem / haar op de hoogte worden gebracht van de consequenties van de regels voor het initiatief.

8.3 Actualisatie van beleid in de gedragscode

De bescherming van planten- en diersoorten en van natuurgebieden in Nederland wordt momenteel gekenmerkt door snelle veranderingen. Die veranderingen kunnen in bepaalde gevallen ook gevolgen hebben voor de gedragscode en de daarin beschreven handelingen ('zorgvuldig handelen') die ertoe leiden dat schade aan beschermde soorten minimaal blijft en/of elders wordt gecompenseerd. Zo wordt de lijst met jaarrond beschermde vogelsoorten bijvoorbeeld mogelijk uitgebreid. Het is daarom van groot belang dat steeds volgens de meest recente wet- en regelgeving wordt gewerkt, om zodoende niet te worden geconfronteerd met de gevolgen van recent beschermde soorten of aanscherpingen van regelgeving, bijvoorbeeld als gevolg van jurisprudentie.

Let op: Bij werken volgens de Gedragscode wordt er naar gestreefd schade te voorkomen of waar dat niet kan te verkleinen. Compensatie maakt echter *geen* deel uit van de goedkeuring van de Gedragscode. Dit houdt in dat alvorens tot compensatie wordt overgegaan, ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd dient te worden.

Zolang de wet- en regelgeving nog zo snel verandert, is het jaarlijks verifiëren en zo nodig actualiseren van de gedragscode in onze ogen verstandig. Wanneer de gedragscode openbaar wordt gemaakt via internet en/of intranet wordt ervoor gezorgd dat steeds de meest actuele versie van de gedragscode beschikbaar is.

8.4 Cursus voor initiatiefnemers

De vrijwaringen uit de gedragscode gelden uiteraard alleen wanneer de organisatie waarvan de initiatiefnemer deel uitmaakt ook daadwerkelijk de gedragscode volgt. Daarvoor dient de organisatie dus op de hoogte te worden gebracht van de inhoud van de gedragscode en de (mogelijke) gevolgen daarvan voor de voorbereiding of uitvoering van activiteiten. Bovendien moet ervoor worden gezorgd dat veranderingen voor de dagelijkse praktijk, die het gevolg zijn van de snel veranderende wet- en regelgeving op het gebied van soorten- en gebiedsbescherming, ook bekend worden gemaakt binnen de organisatie van de initiatiefnemer. Dit kan door organisatie van een cursus voor de gemeentelijke organisatie, waarin de essentie van de gedragscode en de consequenties ervan (veldinventarisatie, aanvragen ontheffing of juist niet, eventuele wijzigingen in regelgeving) uiteen worden gezet. Bij gebleken grote veranderingen in wet- en regelgeving met belangrijke implicaties voor de medewerkers van de organisatie waarvan de initiatiefnemer deel uitmaakt kan desgewenst een opfriscursus worden gevolgd. Ook kan een cursus georganiseerd worden voor het bijscholen van nieuwe mensen.

8.5 Overleg met natuurverenigingen

In deze paragraaf worden voorbeelden gegeven van verenigingen die kunnen worden ingeschakeld bij inventarisaties en die mogelijk ter zake kundigen kunnen leveren, voor zover zij lokaal actief zijn.

8.5.1 Welke verenigingen zijn actief?

In veel gemeenten zijn natuurverenigingen actief. Voorbeelden daarvan zijn afdelingen van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV), IVN (Instituut voor Natuur- en Milieueducatie) of lokale Natuur- en Vogelwachten. Voor jongeren zijn er eveneens enkele verenigingen, in het bijzonder de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN) en de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM). Voor al deze verenigingen geldt dat tenminste een deel van de leden over een vaak uitgebreide kennis van natuur beschikt. De kennis van de leden is vaak beperkt tot enkele taxonomische groepen (diergroepen of planten bijvoorbeeld). Slechts enkele verenigingen (en daarvan doorgaans niet alle afdelingen) beschikken over grondige kennis van het gehele spectrum, dat wil zeggen alle hier relevante diergroepen én (hogere) planten. De kans daarop is het grootst bij KNNV en NJN, maar ook in de andere organisaties is grondige kennis zeker niet zeldzaam. Overigens zijn de door deze organisaties verzamelde gegevens soms niet door deskundigen, zoals de PGO's (zie hieronder) gecontroleerd. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de kennis en ervaringen van de leden van het Groenplatform Raalte.

PGO's

Er zijn ook verenigingen die zich specifiek richten op een bepaalde diergroep of op hogere planten. Van deze 'Particuliere Gegevensverzamelende Organisaties' (PGO's) zijn de Vlinderstichting, SOVON Vogelonderzoek Nederland, RAVON en FLORON enkele voorbeelden.

Tien PGO's hebben zich verenigd in de stichting Veldonderzoek Flora en Fauna (VOFF). Elke PGO organiseert jaarlijks excursies, weekenden, lezingen en dergelijke. Het accent verschilt enigszins per PGO en de diergroep (of planten) die door die PGO worden onderzocht.

De PGO's hebben samen met het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie het Natuurloket opgezet, een internetsite waarop is te vinden door welke PGO welke gegevens (per vierkante kilometer) zijn verzameld en hoeveel beschermde of bedreigde soorten daarbij zijn gevonden. Meer gedetailleerde informatie is op aanvraag tegen vergoeding bij de gegevensautoriteit (GAN) natuur verkrijgbaar. De GAN raadpleegt de nationale databank flora en fauna (NDFF) waar informatie in staat van de daartoe aangesloten PGO's. Het is ook mogelijk abonnementen af te sluiten op de door de GAN beheerde gegevens van een gebied, in dit geval een gemeente. De gemeente verzekert zich hierdoor van relatief recente en kwalitatief goede gegevens.

9 Literatuur

[Bergmans, W. en A. Zuiderwijk, 1986]

Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen. Vijfde herpetogeografisch Verslag. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging en Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde "Lacerta". Uitgave Bibliotheek KNNV nr. 39. ISSN 0169-5355.

[Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff en De Vlinderstichting, 2006]

De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea). Nederlandse Fauna deel 7, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden. ISBN 90-5011-227-7.

[Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen, 1992]

Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

[de Nie, H.W., 1996].

Atlas van de Nederlandse Zoetwatervissen (2^e herziene druk 1997). Stichting Atlas Verspreiding Nederlandse Zoetwatervissen, Doetinchem.

[Kalkman, V. & S. Wijdeven, 2003]

Vliegend hert in Gelderland - Resultaten 2003. Rapportnummer EIS2003-11. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Alterra, Wageningen UR.

[Limpens, H., K. Mostert & W. Bongers, 1997]

Atlas van de Nederlandse vleermuizen (2^e druk). Stichting Uitgeverij van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

[Meijden, R. van der, 1999]

Heukels' Interactieve Flora van Nederland. Uitgave van Universiteit van Amsterdam, ETI Biodiversity Center en Rijksherbarium Leiden. Uitgegeven door Natuur & Techniek, Beek en Kosmos - Z&K Uitgevers Utrecht / Antwerpen.

[Muskens, G.J.D.M., R.M.A. Wegman & C.J.F. ter Braak, 2003]

Boommarters en wegen. Een eerste analyse van de relatie 'wegbermen - verkeersslachtoffers'. Alterra-rapport 849. Alterra, Wageningen, 2003.

[Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002]

De Nederlandse libellen (Odonata). Nederlandse Fauna 4. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.

[Ravon, 1996 - 2002]

Verspreidingsgegevens van amfibieën en reptielen van de periode 1996 - 2002.

Bron: www.ravon.nl

[SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002]

Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998 - 2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Internetwebsites:

Anemoon.org

Libellenet.nl

NEN.nl

Science.naturalis.nl

Telmee.nl

Waarneming.nl

Zoogdieratlas.nl

Mineleni.nl

MinInv.nl

Bijlage

1

Artikelen Flora- en faunawet

In deze bijlage is de letterlijke tekst weergegeven van de voor de vrijstelling relevante artikelen van de Flora- en faunawet. Het betreft de artikelen 8 tot en met 12.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Zorgplicht

Artikel 2 van de Flora- en faunawet luidt:

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken

Bijlage

2

Begrippenlijst

In deze termenlijst worden de voor natuurbescherming belangrijkste begrippen toegelicht. Woorden die *cursief* zijn gedrukt worden elders in de termenlijst zelf uitgelegd.

Algemene Inspectiedienst (AID)	Zie Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)
Algemene Maatregel van Bestuur	Nadere uitwerking van een wet(sartikel). Een belangrijke uitwerking van artikel 75 van de <i>Flora- en faunawet</i> is eind februari 2005 gepubliceerd. (het Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen).
AMvB	Zie Algemene Maatregel van Bestuur.
Beschermde natuurmonumenten	Belangrijk natuurgebied dat wordt beschermd door de <i>Natuurbeschermingswet</i> . In zulke gebieden mogen bijvoorbeeld geen activiteiten plaatsvinden die leiden tot een onomkeerbare beïnvloeding van de belangrijke natuur- én landschappelijke waarden. Wanneer zulke activiteiten worden voorbereid, bijvoorbeeld plaatsing van windmolens, dan is een vergunning als gevolg van de <i>Natuurbeschermingswet</i> noodzakelijk.
Bestendig beheer en onderhoud	Beheer en onderhoud dat gericht is op behoud van de bestaande situatie en de daaraan gekoppelde natuurwaarden. Voorbeelden zijn beheer en onderhoud van openbaar groen of het schonen van sloten.
Biogeografische populatie	Gebruikt voor vogels. De exemplaren van een soort die op een of andere wijze een relatie hebben met Nederland. Dat kan bijvoorbeeld zijn doordat de soort in Nederland overwintert, broedt of doortrekt. Wanneer gedurende in elk geval een gedeelte van het jaar in een reeks van jaren ten minste 1 % van de biogeografische populatie in een gebied voorkomt dan kan dat gebied aangewezen worden als <i>Speciale Beschermingszone</i> .
Categorie 1 tot en met 5-vogelsoorten	Bij de beschermde vaste verblijfplaatsen van vogels wordt onderscheid gemaakt in vijf categorieën, waarbij de nesten van categorie 1 tot en met 4 jaarrond beschermd zijn, en categorie 5 alleen tijdens de broedperiode. Hierbij geldt echter dat wanneer 'zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden' dat rechtvaardigen, ook de nesten van categorie 5 soorten jaarrond beschermd kunnen zijn. <ol style="list-style-type: none">1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, ook buiten het broedseizoen gebruikt worden als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil)2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing of biotoop zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus)

-
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk)
 4. Nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil)
 5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen (voorbeeld: Boerenzwaluw, Groene specht en Torenvalk)
-

Compensatie(plan)

Plan met uitwerking van zogenaamde compenserende maatregelen. Zulke maatregelen zijn noodzakelijk wanneer de initiatiefnemer er alles aan heeft gedaan om schade aan (door de *Flora- en faunawet*, *Natuurbeschermingswet* of elders binnen de *Ecologische Hoofdstructuur*) beschermde natuurwaarden te voorkomen en zo klein mogelijk te laten zijn en er toch schade aan beschermde natuurwaarden resteert. Het opstellen van een compensatieplan dient daarom altijd gepaard te gaan met een ontheffingsaanvraag. Compensatie heeft dan als doel de resterende schade in minimaal gelijke mate elders terug te laten komen. Compensatie is doorgaans aan speciale (provinciale) beleidsregels gebonden. Deze kunnen per provincie verschillen. De maatregelen worden vervat in een compensatieplan.

Dienst Regelingen

Dienst van het *Ministerie van EZ* die is belast met de correcte uitvoering van ontheffingen (zoals van de *Flora- en faunawet*) en (subsidie)regelingen.

Bestaat sinds 1 januari 2005 en is ontstaan door een fusie van de voormalige Dienst *Laser* met enkele andere, aanverwante diensten.

Dwingende reden van groot openbaar belang

Dit belang is een wettelijk belang zoals genoemd in de Habitatrictlijn en kan daarom wanneer van toepassing worden aangewend als belang op grond waarvan ontheffing kan worden verleend voor soorten van bijlage IV van de Habitatrictlijn.

Het belang of ontheffingsgrond 'dwingende reden van groot openbaar belang' heeft betrekking op activiteiten die van algemeen, breed maatschappelijk belang zijn. Het betreft dus geen activiteiten die enkel ten goede komen aan een particulier, aan enkelen of aan een beperkte regio. Een financieel goedkopere oplossing, terwijl ook andere oplossingen reëel zijn, wordt niet aangemerkt als een dwingende reden van groot openbaar belang. Ook oplossingen voor korte termijn worden niet aangemerkt als dwingende redenen van groot openbaar belang.

	<p>Activiteiten zoals het verbeteren van de werkgelegenheid, verlichting van de woningnood, verbeteren van de infrastructuur en saneringen ten behoeve van het milieu zullen in de regel kunnen worden aangemerkt als reden van groot openbaar belang. In de praktijk zullen aanvragen voor dergelijke ingrepen echter grotendeels worden behandeld als 'ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'.</p>
DR-loket	<p>Voorheen LNV-loket. Dienst Regelingen (DR) is een agentschap van het ministerie van Economische Zaken. Het DR-loket is het klantcontactcentrum ('loket') waar ondermeer inlichtingen betreffende natuurbeheer verkregen kunnen worden. Bereikbaar via www.drloket.nl en 0800-22 333 22</p>
Ecologische Hoofdstructuur	<p>Netwerk van de belangrijkste natuurgebieden in Nederland, afgekort als <i>EHS</i>. Bestaat uit kerngebieden (met een hoge natuurwaarde) en natuurontwikkelingsgebieden (waar de natuurwaarde door gerichte maatregelen kan worden vergroot) die onderling worden verbonden door een netwerk van ecologische verbindingzones. De Ecologische Hoofdstructuur werd in Nederland voor het eerst door het <i>Ministerie van LNV</i> gepubliceerd in het Natuurbeleidsplan van 1990. De financiering en de ruimtelijke bescherming ervan werden in eerste instantie geregeld via het Structuurschema Groene Ruimte van 1992. Sindsdien is de <i>EHS</i>, toen nog alleen op hoofdlijnen uitgewerkt, op verzoek van het <i>Ministerie van LNV</i> begrensd door de provincies. De bescherming van de Ecologische Hoofdstructuur is geregeld via de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Voorwaarde voor bescherming is dat de <i>EHS</i> is aangegeven in de provinciale streekplankaart.</p>
<i>EHS</i>	<p>Zie Ecologische Hoofdstructuur.</p>
Flora- en faunawet	<p>De nationale wetgeving die de bescherming van dier- en plantensoorten regelt.</p>
Gedragscode	<p>Een handleiding voor een initiatiefnemer van een bepaalde activiteit, bijvoorbeeld een gemeente of een terreinbeheerder. De handleiding geeft aan hoe wordt omgegaan met (beschermd) natuurwaarden bij bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik of wanneer ruimtelijke ontwikkelingen (bijvoorbeeld woningbouwlocaties, wegen of bedrijventerreinen) worden voorbereid. Wanneer de initiatiefnemer beschikt over een door het <i>Ministerie van EZ</i> goedgekeurde Gedragscode dan geldt (meestal) een vrijstelling van het aanvragen van een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet. Voorwaarde daarvoor is natuurlijk dat men zich aan de eigen Gedragscode houdt.</p> <p>Als volgens een andere dan de eigen gedragscode wordt gewerkt, dit wel aantoonbaar conform die code moet zijn, De naleving kan worden gecontroleerd door de <i>NVWA</i>.</p>

Gunstige staat van instandhouding	een gunstige staat van instandhouding van een soort of habitatype is als de biotische en abiotische omstandigheden waarin de soort of het habitatype voorkomt perspectief bieden op een duurzaam voortbestaan van die soort of dat habitatype.
Habitatrichtlijn	Europese richtlijn die zowel soorten als hun habitats beschermt. Vogels worden niet door deze richtlijn maar door de Vogelrichtlijn beschermd. Behalve de wetstekst bevat de Habitatrichtlijn een aantal bijlagen. Voor zogenaamde 'bijlage-2-soorten' moeten speciale beschermingszones worden aangewezen. 'Bijlage-4-soorten' moeten in de lidstaten strikt worden beschermd. Sommige van die soorten zijn in Nederland niet overal zeldzaam of bedreigd, bijvoorbeeld Kleine modderkruiper, Rugstreeppad of Gewone dwergvleermuis.
Habitatrichtlijngebied	Zie Speciale Beschermingszone.
Kwalificerend	Gebruikt voor zowel soorten als habitats. Soorten of habitats die aanleiding waren voor aanwijzing van een bepaalde <i>Speciale Beschermingszone</i> . Voor <i>vogelrichtlijngebieden</i> gaat het bijvoorbeeld om de gebieden waar tenminste 1 % van de <i>biogeografische</i> populatie van een soort wordt aangetroffen tijdens in elk geval een gedeelte van een jaar in een reeks van jaren. Vogelrichtlijngebieden kunnen daarnaast worden aangewezen omdat ze tot de vijf belangrijkste gebieden (in Nederland) voor een bepaalde soort horen.
Laser	Zie Dienst Regelingen.
Lichte toets	Toets waarbij de effecten van een bepaalde activiteit op een soort die is vermeld in <i>tabel 2</i> (of <i>tabel 1</i>). Hierbij wordt het volgende getoetst: <ul style="list-style-type: none"> • Of de activiteiten of werkzaamheden geen afbreuk doen aan de gunstige staat van instandhouding van (de betreffende populatie van) de soort • Of de activiteiten of werkzaamheden een redelijk doel dienen
LNV-loket	Zie DR-loket.
Ministerie van LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Departement dat verantwoordelijk was voor goede vertaling van alle Europese richtlijnen op het gebied van bijvoorbeeld natuur, landbouw en visserij.
Ministerie van EL&I	Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Sinds medio 2010 de nieuwe naam voor het <i>Ministerie van LNV</i> .
Ministerie van EZ	Ministerie van Economische Zaken. Sinds medio 2012 de nieuwe naam voor het <i>Ministerie van EL&I</i> .

Mitigatieplan	Een plan met daarin beschreven de verzachtende maatregelen waardoor een negatief effect op een soort niet meer optreedt. Bij het treffen van afdoende mitigerende maatregelen (in de eerste fase) is geen sprake van een overtreding van verbodsbepalingen. De noodzaak tot het daadwerkelijk in bezit hebben van een (goedgekeurd) mitigatieplan of een ontheffing is gekoppeld aan de uitvoeringsfase. De ruimtelijke vergunning- en planprocedures kan daarom doorgang vinden. Het eventueel laten goedkeuren van het mitigatieplan en het uitvoeren van de bijbehorende mitigerende maatregelen dient echter vóór aanvang van de werkzaamheden afgerond te zijn. Bij formele ontheffingsaanvragen dient rekening gehouden te worden met een proceduretijd die kan oplopen tot zes maanden. Wanneer effecten niet (geheel) kunnen worden voorkomen dient een compensatieplan opgesteld te worden (zie Compensatieplan).
Natura 2000	Europees netwerk van natuurgebieden, in feite de Europese Ecologische Hoofdstructuur. De bescherming ervan wordt veiliggesteld door middel van de <i>Vogel-</i> en de <i>Habitatrichtlijn</i> .
Natuurbeschermingswet	Wet die de bescherming regelt van gebieden in Nederland. Een belangrijke herziening van de wet is op 1 oktober 2005 in werking getreden. Gebieden kunnen vanwege bijzondere natuurwaarden als beschermd natuurgebied worden aangewezen. Categorieën van beschermde gebieden zijn <i>speciale beschermingszones</i> die zijn aangewezen in het kader van <i>Vogelrichtlijn</i> en/of <i>Habitatrichtlijn</i> , <i>Ramsar-wetlands</i> en <i>Beschermde natuurmonumenten</i> .
Natuurloket	Samenwerkingsverband van het <i>Ministerie van EZ</i> en de VOFF, de <i>Vereniging Onderzoek Flora en Fauna</i> . Het Natuurloket beheert de gelijknamige website waar informatie is te krijgen over de beschikbaarheid van gegevens van beschermde planten en dieren.
Natuurwaarde	De waarde die een bepaald gebied heeft voor flora en fauna. In dit verband worden natuurwaarden gedefinieerd als 'de waarde die een gebied heeft voor beschermde of (ernstig) bedreigde soorten planten en dieren'. Onder beschermde soorten worden hier de soorten verstaan die zijn opgenomen in <i>de tabellen 2 of 3</i> .
Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)	Algemene Inspectie Dienst van het <i>Ministerie van EZ</i> . De NVWA controleert de naleving van de regels die door het <i>Ministerie van EZ</i> zijn uitgewerkt. Dat zijn bijvoorbeeld de voor landbouw belangrijke regels (bijvoorbeeld mestwetgeving) en de natuurbeschermingswetgeving (<i>Flora- en faunawet</i> , <i>Natuurbeschermingswet</i>). Wanneer een overtreding van de Flora- en faunawet of andere wetten wordt vermoed kan een organisatie of een individu een zogenaamd 'verzoek tot handhaving' indienen bij de NVWA. De NVWA controleert ook op eigen initiatief.

Passende beoordeling	Toets waarin wordt vastgesteld of een bepaalde activiteit leidt tot significante gevolgen voor de belangrijkste (<i>kwalificerende</i>) waarden. Het gaat hier om een beoordeling in het kader van de Nb-wet.
PGO	Particuliere Gegevensverzamelende en -beherende Organisatie. Deze organisaties bestaan per diergroep en voor hogere planten. Voorbeelden zijn Sovon (voor vogels), Zoogdierenvereniging, Ravon (voor Reptielen, Amfibieën en Vissen) en Floron (voor hogere planten). 12 Van de PGO's hebben zich verenigd in de <i>Stichting Veld Onderzoek Flora en Fauna</i> , de VOFF.
Populatie	Een populatie is een groep van dezelfde soort waarvan verondersteld wordt dat zij door de (geringe) onderlinge afstand interactie met elkaar hebben. Hierdoor is schade aan een deel van een dergelijke groep hetzelfde aan schade aan de populatie.
Prioritair	Begrip uit de Habitatrictlijn. Soorten of habitats die door de EU als prioritair zijn aangemerkt gelden als zeer bijzonder in Europees opzicht; voor zulke soorten en habitats geldt dat het natuurlijke verspreidingsgebied geheel of grotendeels tot de EU-landen is beperkt. Voor prioritaire habitats geldt daarnaast dat ze bedreigd zijn [Europese Gemeenschappen, 1992]. Voor deze soorten gelden aanvullende regels met betrekking tot activiteiten die leiden tot schade aan deze soorten. Het betreft altijd door de Flora- en faunawet strikt beschermde (tabel 3-) soorten. In totaal zijn 34 soorten die ook in Nederland in het wild voorkomen door de E.G. als prioritair aangemerkt (zogenaamde bijlage II-soorten). Hetzelfde geldt voor een 11-tal prioritaire habitats, de zogenaamde bijlage-I-habitats. Zie ook bijlage 5 van voorliggende gedragscode.
Ramsar-wetlands	Natte natuurgebieden die een bijzondere waarde hebben voor vogels en om die reden een beschermde status (kunnen) krijgen. De zogenaamde 'wetlandsconventie' dateert van 1971 en werd opgesteld in Ramsar, Iran; de conventie werd bekrachtigd door onder andere de Nederlandse Rijksoverheid. Gebieden kunnen de status van Ramsar-wetland krijgen wanneer ze gedurende een gedeelte van een jaar tijdens een reeks van jaren van belang zijn voor tenminste 1 % van de <i>biogeografische populatie</i> van een bepaalde vogelsoort. Dit criterium is gelijk aan een van de criteria voor aanwijzing van <i>Speciale Beschermingszones</i> in het kader van de <i>Vogelrichtlijn</i> . Veel Nederlandse <i>Vogelrichtlijngebieden</i> zijn ook aangewezen als Ramsar-wetland.
Speciale Beschermingszone	Gebied dat is aangewezen vanwege de bijzondere natuurwaarden voor één of meer kwalificerende soorten of habitats. Gebieden kunnen zowel worden aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de <i>Vogelrichtlijn</i> als in het kader van de <i>Habitatrictlijn</i> .

Staatsnatuurmonument	Belangrijke natuurgebieden die op het moment van aanwijzing eigendom waren van de Staat der Nederlanden. Sinds 1 oktober 2005 kunnen staatsnatuurmonumenten niet meer als zodanig worden aangewezen; men spreekt tegenwoordig alleen nog van 'Beschermdenatuurmonumenten'. De aanwijzingsbesluiten van de staatsnatuurmonumenten blijft van kracht tot het moment waarop de 'rechtsoptvolgers', de Natura 2000 gebieden, definitief worden aangewezen. Zie verder 'Beschermdenatuurmonumenten'.
Stichting Veld Onderzoek Flora en Fauna.	Afgelikt VOFF. Samenwerkingsverband van 12 zogenaamde PGO's, Particuliere Gegevensbeherende Organisaties. Per diergroep en voor planten is er een PGO. Voorbeelden van PGO's zijn de Vlinderstichting (voor dagvlinders en libellen), Ravon (voor amfibieën, reptielen en vissen), Sovon (voor vogels), Floron (voor hogere planten) of de Zoogdierverseniging (voor zoogdieren).
Tabel 1, 2 of 3 -soort	Geeft informatie over de mate waarin een soort in Nederland wordt beschermd door de Flora- en faunawet. Tabel 1-soorten zijn soorten die weliswaar beschermd zijn maar waarvoor bij beïnvloeding door een ingreep geen ontheffing van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk is. Wel geldt de zorgplicht. Tabel 2-soorten zijn zwaarder beschermden soorten. Bij beïnvloeding van deze soorten door een ingreep is een ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk, tenzij de initiatiefnemer beschikt over een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode, waarin deze betreffende ingreep is opgenomen. Tabel 3-soorten zijn de zwaarst beschermden en in veel gevallen bedreigde soorten. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen tabel 3-soorten vermeld in bijlage IV van de Habitatrichtlijn (zogenaamde 'strikt beschermden' soorten) en de tabel 3-soorten genoemd in bijlage 1 bij het Besluit.

Ter zake kundige

Het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- Op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- Op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- Als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied); en/of
- Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming

Uitgebreide toets

Toets waarbij de effecten van een bepaalde activiteit op een soort die is vermeld in *tabel 3* of op vogels worden bepaald. De activiteit moet aan drie voorwaarden voldoen:

- Er is sprake van een zogenaamd '*belang zoals genoemd in de Habitatrichtlijn of Vogelrichtlijn*', voor in de Habitatrichtlijn als '*prioritair*' aangemerkte soorten (en habitats) worden overigens strengere regels gehanteerd
 - Er is geen alternatief (de activiteit is noodzakelijk en is ook noodzakelijk op deze locatie)
 - De activiteit doet geen afbreuk aan de 'gunstige staat van instandhouding van de soort'. Voor tabel 3-soorten en vogels geldt daarbij dat effecten op individuniveau moeten worden voorkomen. Deze toets is alleen noodzakelijk als de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaats niet kan worden gegarandeerd
-

Uurhok	Vierkant van vijf bij vijf vierkante kilometer. Vaak worden verspreidingskaarten van soorten gemaakt door per uurhok aan te geven of een soort daar wel/niet is aangetroffen. Voor begrenzing van uurhokken wordt gebruik gemaakt van topografische kaarten. De coördinaten die een uurhok begrenzen zijn steeds door vijf deelbaar.
VOFF	Zie Stichting Veld Onderzoek Flora en Fauna.
Vogelrichtlijn	Europese richtlijn die vogelsoorten beschermt. Bij inwerkingtreden van de Flora- en faunawet in 2002, is het soortbeschermingsdeel van de Vogelrichtlijn geïmplementeerd in de Flora- en faunawet, en het gebiedsbeschermingsdeel in de Habitatrichtlijn. Bescherming verschilt tussen soorten, op basis van de kwetsbaarheid en verspreiding van de soort. Zie voor een omschrijving in categorieën 'categorie 1- tot en met 5- vogelsoorten'.
Vogelrichtlijngebied	Zie Speciale Beschermingszone.
Wezenlijke invloed	Met de term 'wezenlijke invloed' wordt bedoeld op wezenlijke negatieve invloed op de soort. Of sprake is van wezenlijk negatieve invloed op de soort hangt af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort.
Zorgplicht	Plicht die voortvloeit uit artikel 2 van de <i>Flora- en faunawet</i> . Een initiatiefnemer is verplicht bij zijn/haar werkzaamheden rekening te houden met de mogelijke gevolgen van de werkzaamheden voor al of niet beschermde soorten planten en dieren. Omdat werkzaamheden vooral gevolgen zullen kunnen voor de meer kwetsbare beschermde en/of bedreigde soorten ligt het voor de hand vooral de schade aan die soorten zo klein mogelijk te laten zijn. Formeel kent het zorgplichtbeginsel die inperking overigens niet, zodat formeel schade aan alle in het wild voorkomende soorten voorkomen moet worden (tenzij de schade door <i>compenserende maatregelen</i> wordt gecompenseerd).
Zorgvuldig handelen	Zodanig werken dat er geen wezenlijke invloed is op beschermde soorten en dat schade aan soorten zo veel mogelijk wordt voorkomen. Het begrip 'zorgvuldig handelen' betekent dat de aanvrager actief op moet treden om alle mogelijke schade aan beschermde soorten te voorkomen.

Bijlage

3

Soorten tabellen 1, 2 en 3 (bron: ministerie LNV)

Uitleg

Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet

Waarom deze extra uitleg?

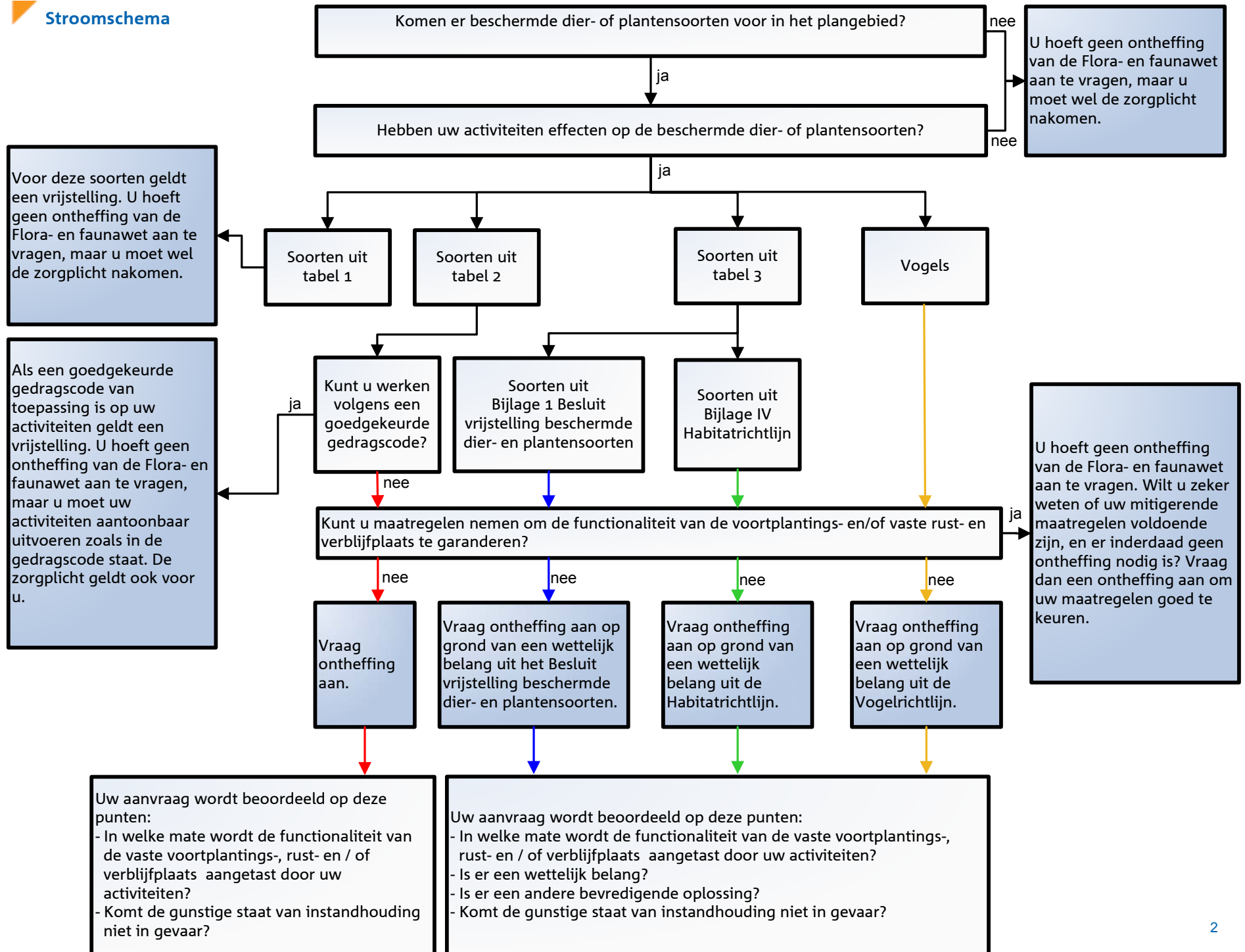
De beoordeling van ontheffingsaanvragen van de Flora- en faunawet voor ruimtelijke ingrepen is gewijzigd. In dit document leest u wat u voortaan moet doen als uw project schadelijk is voor beschermde dier- en plantensoorten.

Meer informatie

Heeft u nog vragen, kijk dan op www.minInv.nl/loket. Of bel met Het LNV-Loket: 0800 – 22 333 22 (op werkdagen van 8.30 tot 16.30 uur). Meer informatie over soorten(bescherming) kunt u vinden op: www.minInv.nl/loket, www.natuurloket.nl, www.gegevensautoriteitnatuur.nl en www.minInv.nederlandsesoorten.nl.

Inhoud

Stroomschema	2	Mogelijkheid 2: ontheffing	5
Twee mogelijkheden bij ruimtelijke ingrepen	3	· Tabel 2-soorten	5
Mogelijkheid 1: mitigerende maatregelen	3	· Bijlage 1-soorten	5
· Werkwijze mitigerende maatregelen	3	· Bijlage IV-soorten Habitatrictlijn	5
· Vangen en verplaatsen van soorten	4	· Vogels	5
· Gevolgen voor het natuurwaardenonderzoek	4	Werken met gedragscode	6
· Beoordeling functionaliteit van vaste rust- en verblijfplaatsen	4	Bescherming van vogelnesten	6
		Nesten die het hele jaar door zijn beschermd	6
		Aangepaste lijst	7
		Tabellen met beschermde soorten	8

Twee mogelijkheden bij ruimtelijke ingrepen

1. Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet. Laat uw voorgenomen mitigerende maatregelen beoordelen door Dienst Regelingen. Als deze voldoende zijn krijgt u een beschikking met daarin de goedkeuring van uw maatregelen. De goedkeuring krijgt u in de vorm van een afwijzing van uw ontheffingsaanvraag. U heeft namelijk geen ontheffing nodig doordat u met uw maatregelen overtreding van de Flora- en faunawet voorkomt. U mag uw werkzaamheden dus gaan uitvoeren.
2. Zijn mitigerende maatregelen niet mogelijk? Dan volgt een volledige beoordeling voor ontheffing.

Mogelijkheid 1: mitigerende maatregelen

Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet door voordat u begint met uw project uw mitigerende maatregelen aan Dienst Regelingen voor te leggen. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft hier de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld migratieroutes en foerageergebied. Als u deze veilig stelt door vooraf mitigerende maatregelen te treffen, heeft u mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat uw maatregelen voldoende zijn, laat u ze vóóraf beoordelen door Dienst Regelingen. Met dit besluit kunt u aantonen dat u zich houdt aan de Flora- en faunawet. Het besluit heeft u bijvoorbeeld nodig als iemand bezwaar maakt tegen uw project of vraagt om handhaving van de Flora- en faunawet.

Mitigatie en compensatie

Mitigerende maatregelen zijn gericht op het voorkomen van de negatieve gevolgen van een activiteit. Dit moet gebeuren binnen het plangebied en voor de soorten die daar voorkomen. Van belang is dat wordt voorkomen dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfsplaatsen wordt aangetast.

Als compenserende maatregelen getroffen moeten worden houdt dit per definitie in dat de functionaliteit van de vaste rust- de verblijfplaats niet behouden kan blijven. Er is namelijk pas een noodzaak tot compensatie, als leefgebiedfuncties (tijdelijk) onherstelbaar beschadigd of vernield zijn. Compensatie kan plaatsvinden binnen of buiten het plangebied om een andere (deel)populatie te versterken. De gunstigste staat van instandhouding van de soort als geheel komt dan niet in het geding. Let wel op dat deze staat van instandhouding beoordeeld moet worden op landelijk of regionaal niveau. Dit hangt samen met de mate van bescherming van de soort. De gunstige staat van instandhouding van soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn moet lokaal beoordeeld worden. Voor de overige soorten is de landelijke populatie van belang.

Werkwijze mitigerende maatregelen

Dienst Regelingen beoordeelt of uw maatregelen voldoende zijn en of er inderdaad geen ontheffing nodig is. U doet dit door ontheffing aan te vragen. Dan krijgt u een besluit waarin staat dat u geen ontheffing nodig heeft, omdat uw maatregelen zijn goedgekeurd. Met uw maatregelen voorkomt u namelijk overtreding van de Flora- en faunawet. Tegen dit besluit is bezwaar en beroep mogelijk.

Uiteraard is het noodzakelijk dat u uw maatregelen ook daadwerkelijk uitvoert. Doet u dat niet, dan is er een grote kans dat u alsnog een ontheffing nodig heeft of dat er handhavend wordt opgetreden. Als er voor uw project vervolgens voor vogels en Tabel 3-soorten geen wettelijk belang is, loopt u het risico dat u uw werkzaamheden niet mag uitvoeren.

Vangen en verplaatsen van soorten

Als u voor het uitvoeren van uw mitigerende maatregelen dieren moet vangen en verplaatsen is dat geen overtreding van de artikelen 9 en 13 lid 1 van de Flora- en faunawet. U heeft daarvoor geen ontheffing nodig. Het is namelijk niet uw bedoeling de dieren (definitief) aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarenzone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving. Dit moet gebeuren binnen de daarvoor benodigde tijd. Voorwaarde is dat u de soorten in één keer verplaatst, zonder onnodig oponthoud. Dit geldt voor alle beschermde soorten, maar uitdrukkelijk niet voor vleermuizen, muizen en vogels. Dit houdt verband met de stressgevoeligheid van deze dieren. Bij het vangen kunnen ze makkelijk door stress overlijden. De zorgplicht van artikel 2 van de Flora- en faunawet blijft natuurlijk wel van toepassing. Het vangen en verplaatsen moet dan ook gebeuren buiten de kwetsbare perioden van de betreffende soort. Dit alles geldt ook voor het verplaatsen van planten. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van dieren of planten heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten dan niet direct worden vrijgelaten in de omgeving.

Betrek een deskundige

Bij het vangen en verplaatsen van een soort moet u een deskundige betrekken. Deze kan bepalen wat de juiste periode is om de soort te verplaatsen. De deskundige bepaalt ook de afstand waarbinnen de soort nog veilig kan worden verplaatst en ook hoe dit moet gebeuren.

Gevolgen voor het natuurwaardenonderzoek

Wilt u goedkeuring krijgen van uw mitigerende maatregelen, dan moet u in een natuurwaardenonderzoek de volgende punten aantonen.

- Welke beschermde soorten leven er in het plangebied?
- Wat is de functie van het gebied voor de soort? Bijvoorbeeld: foerageergebied, migratieroute, voortplantingsplaats of winterverblijf.
- In hoeverre wordt deze functionaliteit aangetast door de voorgenomen werkzaamheden?
- Zijn er alternatieven? Is er bijvoorbeeld een netwerk van vaste rust- en verblijfplaatsen?
- Welke mitigerende maatregelen zijn uitgevoerd of worden genomen om de functionaliteit te behouden? Het moet ecologisch onderbouwd zijn dat de maatregelen met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zullen werken.

Beoordeling functionaliteit van vaste rust- en verblijfplaatsen

Onderstaande tien punten moet u gebruiken ter onderbouwing van de vraag of de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats behouden blijft door uw mitigerende maatregelen. Van belang is dat onder andere inzicht gegeven wordt in het netwerk van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen. Als dit niet gebeurt of niet kan, dan treedt het reguliere ontheffingstraject in werking.

1. De plek of het gebied wordt met een zekere mate van bestendigheid gebruikt. Er is geen sprake van incidenteel gebruik. Het moet dus gaan om een vaste rust- en verblijfplaats.
2. De plek of het gebied blijft voorzien in alles wat nodig is voor een specifiek individueel dier in dat gebied en voor alle exemplaren van de populatie ter plekke, om succesvol te rusten of voort te planten.
3. Er is op geen enkel moment, zelfs niet tijdelijk, een achteruitgang van de ecologische functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats. De diverse functies die een gebied heeft, moeten dus behouden blijven.
4. Door mitigerende maatregelen worden negatieve effecten uitgesloten. Dit kunnen negatieve effecten zijn op de kwaliteit, maar ook op de kwantiteit van de functies die het gebied vervult voor een soort.
5. Mitigerende maatregelen zijn preventieve maatregelen. Dat houdt dus in dat in voorkomende gevallen de mitigatie niet alleen al aanwezig is, maar ook functioneert.
6. Mitigerende maatregelen moeten leiden tot verbetering of behoud van de ecologische functionaliteit van het gebied (kwantitatief en/of kwalitatief) voor de betreffende soort.
7. Het positieve effect van mitigatie geeft in evenredige mate ruimte voor de negatieve effecten van de ruimtelijke ingreep. De totale duurzame ecologische functionaliteit mag op geen enkel moment slechter worden dan de beginstand. Zowel de kwantiteit als de kwaliteit moeten behouden blijven of worden verbeterd.
8. Het succes van mitigerende maatregelen moet met een hoge mate van zekerheid vóóraf vaststaan. Dit wordt beoordeeld aan de hand van objectieve criteria en de eigenschappen en de specifieke ecologische waarden van het gebied.
9. De staat van instandhouding en de zeldzaamheid van een diersoort zijn van belang bij het treffen van mitigerende maatregelen. Hoe zeldzamer de soort, hoe hoger de graad van zekerheid van succes moet zijn.
10. De controle op het effect van de maatregelen is onderdeel van het ecologisch werkprotocol. Een ecologisch werkprotocol moet voorzien in toezicht op het uitvoeren van de mitigerende maatregelen. Zonder dit onderdeel garandeert het plan niet dat de functionaliteit van de beschermde plaatsen behouden blijft.

Kwantiteit en kwaliteit

Is het echt niet mogelijk om zoals bij punt 7 maatregelen te nemen die de kwaliteit en kwantiteit van de vaste rust- en verblijfplaats waarborgen? Dan bekijkt Dienst Regelingen per geval of andere door u voorgestelde maatregelen toereikend zijn om de functionaliteit te behouden.

Succes van mitigerende maatregelen

Het is van belang dat de mitigatie werkt vóórdat de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats of een daarvoor essentieel leefgebied wordt aangetast. In punt 8 staat dat dit wordt beoordeeld aan de hand van objectieve criteria en de eigenschappen en specifieke ecologische waarden van het gebied. Bij die criteria gaat het dan om bijvoorbeeld feitelijk onderzoek, wetenschappelijke kennis over de soort en positieve ervaringen uit het verleden met deze maatregelen in combinatie met deze soort.

Mogelijkheid 2: ontheffing

Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen? Dan dient u een reguliere ontheffingsaanvraag in. Bij de beoordeling stellen wij in onderstaande volgorde deze vragen:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast door de werkzaamheden?
- Is er een wettelijk belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Dienst Regelingen beoordeelt vervolgens of het wettelijk belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en).

Tabel 2-soorten

Voor soorten uit Tabel 2 verloopt de beoordeling van de ontheffingsaanvraag als volgt. Tabel 2-soorten toetsen wij aan de gunstige staat van instandhouding. Een gedragscode kan ook uitkomst bieden voor Tabel 2-soorten. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit. Daarbij moet u kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat.

Vogels

Voor vogels geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dat zijn:

- Bescherming van flora en fauna (b) *
- Veiligheid van het luchtverkeer (c)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)

Tabel 3-soorten*Bijlage 1-soorten*

Voor Bijlage 1-soorten uit Tabel 3 kunt u ontheffing aanvragen op grond van alle belangen uit het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. In de praktijk komen bij Bijlage 1-soorten onderstaande vier belangen het meeste voor bij een ontheffing voor een ruimtelijke ingreep.

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Bijlage IV-soorten Habitatrichtlijn

Voor Bijlage IV-soorten uit Tabel 3 geldt dat voor een ruimtelijke ingreep u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een wettelijk belang uit de Habitatrichtlijn. Dat zijn:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)

* Deze letter verwijst naar de corresponderende letter bij artikel 2 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Werken met gedragscode

Wilt u werken met een gedragscode? U kunt zelf een gedragscode opstellen of een bestaande goedgekeurde gedragscode gebruiken. Wij adviseren u een bestaande gedragscode te gebruiken.

Het kan zijn dat u voor meer soorten ontheffing nodig heeft dan in de bestaande gedragscode staat. Dit komt doordat de vrijstelling voor vogels in de gedragscode niet meer geldt voor ruimtelijke ingrepen. Deze soorten zijn nu gelijkgesteld met soorten uit Tabel 3. Voor deze soorten was al geen vrijstelling mogelijk voor ruimtelijke ingrepen. De vrijstelling voor bestendig beheer en onderhoud en bestendig gebruik geldt nog wel voor vogels.

Let op:

Het is belangrijk dat uw uitvoeringspraktijk overeenkomt met de aangepaste vogellijst. Houd ook rekening met de nieuwe manier waarop u ontheffing aanvraagt. Dit kan afwijken van wat er in de goedgekeurde gedragscodes staat. Daar kan verwezen worden naar de oude beoordelingspraktijk.

Bescherming van vogelnesten

Tijdens uw werkzaamheden moet u rekening houden met het broedseizoen van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. U heeft voor deze soorten geen ontheffing nodig voor werkzaamheden buiten het broedseizoen. En ook niet als u maatregelen treft die voorkomen dat deze soorten zich op de bouwplaats vestigen tijdens het broedseizoen. U mag dus buiten het broedseizoen nesten verplaatsen of verwijderen, maar daar zijn uitzonderingen op.

Nesten die het hele jaar door zijn beschermd

Op de volgende categorieën gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet het *gehele* seizoen:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: boomvalk, buizerd en ransuil).

Deze categorieën vindt u terug in de 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten'.

Nesten die *niet* het hele jaar door zijn beschermd

In de 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten' worden de volgende soorten aangegeven als categorie 5. Deze zijn buiten het broedseizoen niet beschermd.

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten

De aangepaste lijst met jaarrond beschermde nesten is indicatief en niet uitputtend. Als aanvulling op de vorige lijst zijn ook vogelsoorten opgenomen met niet jaarrond beschermde nesten. De soorten uit bovenstaande categorie 5 vragen extra onderzoek, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd. Categorie 5-soorten zijn namelijk wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

U gebruikt de lijst als hulpmiddel om te bepalen of ontheffing nodig is voor met name de jaarrond beschermde nesten. U kijkt of er maatregelen mogelijk zijn die maken dat de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaats behouden blijft. De functionaliteit blijft misschien gewaarborgd door mitigerende maatregelen. Op de lijst met jaarrond beschermde nesten kunnen uitzonderingen ontstaan waardoor het nest van een bepaalde soort toch niet jaarrond beschermd is.

Omgevingscheck

Als een jaarrond beschermd nest in aangetroffen en deze door de ingreep zal verdwijnen is altijd een omgevingscheck nodig. Een deskundige moet dan vaststellen of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Is dit niet het geval? Dan moet, voor zover mogelijk, een alternatief nest worden aangeboden. Is dat ook niet mogelijk? Dan moet u ontheffing aanvragen. Het is uw verantwoordelijkheid om gemotiveerd en gedocumenteerd te bepalen of u ontheffing nodig heeft gebaseerd op de feitelijke en ecologische omstandigheden van de betreffende soort. Als u ontheffing krijgt, geldt ook dat in de meeste gevallen buiten het broedseizoen wordt gewerkt.

Stuur de ingevulde lijst mee met uw aanvraag

De nieuwe vogellijst kunt u gebruiken als checklist bij uw inventarisatie. De lijst geeft de vogels weer die vaak worden aangetroffen bij een ruimtelijke ingreep. De soorten uit de categorieën 1 tot en met 4 moeten in ieder geval geïnventariseerd worden. Afhankelijk van de uitkomst van de omgevingscheck moet u hiervoor ontheffing aanvragen. Wij raden ook aan de soorten in categorie 5 te inventariseren. Dan is duidelijk of u met deze soorten rekening moet houden in verband met het broedseizoen.

De lijst is niet volledig voor alle vogelsoorten in Nederland. Komt bij uw project een vogelsoort voor die niet op de lijst staat? Vul de naam dan in op de lijst. Een deskundige kan adviseren in welke categorie het nest van de vogel valt en welke maatregelen u moet nemen. Wij raden u aan de ingevulde lijst mee te sturen met uw ontheffingsaanvraag. De lijst onderbouwt uw ontheffingsaanvraag en/of uw vraag om goedkeuring van uw mitigerende maatregelen.

Betrek een deskundige

Betrek een deskundige bij de planning en uitvoering van uw werkzaamheden. Wij verstaan onder een deskundige iemand die voor de relevante situatie en soorten aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De deskundige voldoet aan één of meer van deze eisen. Hij/zij is:

- Hbo of universitair opgeleid met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie.
- Werkzaam als ecooloog voor een ecologisch adviesbureau. Bijvoorbeeld een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus.
- Aantoonbaar actief op het gebied van de soortenmonitoring.
- Aantoonbaar actief op het gebied van de soortenbescherming en aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties. Bijvoorbeeld de Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied.

Tabel 1

Algemene soorten

Vaatplanten

aardaker	Lathyrus tuberosus
akkerklokje	Campanula rapunculoides
brede wespenorchis	Epipactis helleborine
breed klokje	Campanula latifolia
dotterbloem*	Caltha palustris
gewone vogelmelk	Ornithogalum umbellatum
grasklokje	Campanula rotundifolia
grote kaardenbol	Dipsacus fullonum
kleine maagdenpalm	Vinca minor
knikkende vogelmelk	Ornithogalum nutans
koningsvaren	Osmunda regalis
slanke sleutelbloem	Primula elatior
zwanebloem	Butomus umbellatus

Zoogdieren

aardmuis	Microtus agrestis
bosmuis	Apodemus sylvaticus
dwergmuis	Micromys minutus
bunzing	Mustela putorius
dwergpspitsmuis	Sorex minutus
gewone bosspitsmuis	Sorex araneus
egel	Erinaceus europaeus
haas	Lepus europeus
hermelijn	Mustela erminea
huisspitsmuis	Crocidura russula
konijn	Oryctolagus cuniculus
mol	Talpa europea
ondergrondse woelmuis	Pitymys subterraneus
ree	Capreolus capreolus
rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus
tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus
veldmuis	Microtus arvalis
vos	Vulpes vulpes
wezel	Mustela nivalis
woelrat	Arvicola terrestris

Reptielen en amfibieën

bastaardkikker	Rana esculenta
bruine kikker	Rana temporaria
gewone pad	Bufo bufo
kleine watersalamander	Triturus vulgaris
meerkikker	Rana ridibunda

* met uitzondering van de spindotterbloem (Tabel 2 soort)

Mieren

behaarde rode bosmier	Formica rufa
kale rode bosmier	Formica polyctena
stronkmier	Formica truncorum
zwartrugbosmier	Formica pratensis

Slakken

wijngaardslak	Helix pomatia
---------------	---------------

Tabel 2

Overige soorten, niet zijnde algemene soorten, soorten van bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn en soorten van bijlage I van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten	Zoogdieren		groensteel grote keverorchis grote muggenorchis gulden sleutelbloem harlekijn herfstschroeforchis hondskruid honingorchis jeneverbes klein glaskruid kleine keverorchis kleine zonnedaauw klokjesgentiaan kluwenklokje koraalwortel kruisbladgentiaan lange ereprijs lange zonnedaauw mannetjesorchis maretak moeraswespenorchis muurbloem parnassia pijlscheefkelk poppenorchis prachtklokje purperorchis rapunzelklokje rechte driehoeksvaren rietorchis ronde zonnedaauw rood bosvogeltje ruig klokje schubvaren slanke gentiaan soldaatje spaanse ruiter spindotterbloem steenanker steenbreekvaren stengellose sleutelbloem stengelomvattend havikskruid stijf hardgras	Asplenium viride Listera ovata Gymnadenia conopsea Primula veris Orchis morio Spiranthes spiralis Anacamptis pyramidalis Herminium monorchis Juniperus communis Parietaria judaica Listera cordata Drosera intermedia Gentiana pneumonanthe Campanula glomerata Corallorhiza trifida Gentiana cruciata Veronica longifolia Drosera anglica Orchis mascula Viscum album Epipactis palustris Erysimum cheiri Parnassia palustris Arabis hirsuta sagittata Aceras anthropophorum Campanula persicifolia Orchis purpurea Campanula rapunculus Gymnocarpium robertianum Dactylorhiza majalis praetermissa Drosera rotundifolia Cephalanthera rubra Campanula trachelium Ceterach officinarum Gentianella amarella Orchis militaris Cirsium dissectum Caltha palustris araneosa Dionthus deltoides Asplenium trichomanes Primula vulgaris Hieracium amplexicaule Catapodium ridigum
	damhert	Dama dama		
	edelhert	Cervus elaphus		
	eekhoorn	Sciurus vulgaris		
	grijze zeehond	Halichoerus grypus		
	grote bosmuis	Apodemus flavicollis		
	steenmarter	Martes foina		
	wild zwijn	Sus scrofa		
	Reptielen en amfibieën			
	alpenwatersalamander	Triturus alpestris		
	levendbarende hagedis	Zootoca vivipara		
	Dagvlinders			
	moerasparelmoervlinder	Euphydryas aurinia		
	vals heideblauwtje	Lycaeides idas		
	Vissen			
	bermpje	Noemacheilus barbatulus		
	kleine modderkruiper	Cobitis taenia		
	meerval	Silurus glanis		
	rivierdonderpad	Cottus gobio		
	Vaatplanten			
	aangebrande orchis	Orchis ustulata		
	aapjesorchis	Orchis simia		
	beenbreek	Narthecium ossifragum		
bergklokje	Campanula rhomboidalis			
bergnachtorchis	Platanthera chlorantha			
bijenorchis	Ophrys apifera			
blaasvaren	Cystopteris fragilis			
blauwe zeedistel	Eryngium maritimum			
bleek bosvogeltje	Cephalanthera damasonium			
bokkenorchis	Himantoglossum hircinum			
brede orchis	Dactylorhiza majalis majalis			
bruinrode wespenorchis	Epipactis atrorubens			
daslook	Allium ursinum			
dennenorchis	Goodyera repens			
duitse gentiaan	Gentianella germanica			
franjugentiaan	Gentianella ciliata			
geelgroene wespenorchis	Epipactis muelleri			
gele helmbloem	Pseudofumaria lutea			
gevlekte orchis	Dactylorhiza maculata			
groene nachtorchis	Coeloglossum viride			

Tabel 2 (vervolg)

tongvaren	<i>Asplenium scolopendrium</i>
valkruid	<i>Arnica montana</i>
veenmosorchis	<i>Hammarbya paludosa</i>
veldgentiaan	<i>Gentianella campestris</i>
veldsalie	<i>Salvia pratensis</i>
vleeskleurige orchis	<i>Dactylorhiza incarnata</i>
vliegenorchis	<i>Ophrys insectifera</i>
vogelnestje	<i>Neottia nidus-avis</i>
voorjaarsadonis	<i>Adonis vernalis</i>
wantsenorchis	<i>Orchis coriophora</i>
waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>
weideklokje	<i>Campanula patula</i>
welriekende nachtorchis	<i>Plantanthera bifolia</i>
wilde gagel	<i>Myrica gale</i>
wilde herfsttijloos	<i>Colchicum autumnale</i>
wilde kievitsbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>
wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>
wit bosvogeltje	<i>Cephalanthera longifolia</i>
witte muggenorchis	<i>Pseudorchis albida</i>
zinkviooltje	<i>Viola lutea calaminaria</i>
zomerklokje	<i>Leucojum aestivum</i>
zwartsteel	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>
Kevers	
vliegend hert	<i>Lucanus cervus</i>
Kreeftachtigen	
rivierkreeft	<i>Astacus astacus</i>

Tabel 3

Soorten van bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten en soorten opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn

Bijlage 1 Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten

Zoogdieren

das	<i>Meles meles</i>
boomarter	<i>Martes martes</i>
eikelmuis	<i>Eliomys quercinus</i>
gewone zeehond	<i>Phoca vitulina</i>
veldspitsmuis	<i>Crocidura leucodon</i>
waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>

Reptielen en amfibieën

adder	<i>Vipera berus</i>
hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>
ringslang	<i>Natrix natrix</i>
vinpootsalamander	<i>Triturus helveticus</i>
vuursalamander	<i>Salamandra salamandra</i>

Vissen

beekprik	<i>Lampetra planeri</i>
bittervoorn	<i>Rhodeus cericeus</i>
eirits	<i>Phoxinus phoxinus</i>
gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>
grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>
rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>

Dagvlinders

bruin dikkopje	<i>Erynnis tages</i>
dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>
dwergdikkopje	<i>Thymelicus acteon</i>
groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi</i>
grote ijsvogelvlinder	<i>Limenitis populi</i>
heideblauwtje	<i>Plebejus argus</i>
iepepage	<i>Strymonidia w-album</i>
kalkgraslanddikkopje	<i>Spialia sertorius</i>
keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
klaverblauwtje	<i>Cyaniris semiargus</i>
purperstreepmoervlinder	<i>Brenthis ino</i>
rode vuurvlinder	<i>Palaeochrysophanus hippothoe</i>
rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>
tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
veenbesparelmoervlinder	<i>Bolaria aquilonais</i>
veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia</i>
veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>

woudparelmoervlinder
zilervlek

Melitaea diomina
Clossiana euphrosyne

Vaatplanten

groot zeegras *Zostera marina*

Bijlage IV EU-Habitatrichtlijn

Zoogdieren

baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>
bechstein's vleermuis	<i>Myotis bechsteini</i>
bever	<i>Castor fiber</i>
bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i>
brandt's vleermuis	<i>Myotis brandtii</i>
bruinvis	<i>Phocoena phocoena</i>
euraziatische lynx	<i>Lynx lynx</i>
franjestaat	<i>Myotis nattereri</i>
gewonen dolfin	<i>Delphinus delphis</i>
gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>
grijze grootoorvleermuis	<i>Plecotus austriacus</i>
grote hoefijzerneus	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>
hamster	<i>Cricetus cricetus</i>
hazelmuis	<i>Muscardinus avellanarius</i>
ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i>
kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
kleine hoefijzerneus	<i>Pipistrellus hipposideros</i>
laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>
mopsvleermuis	<i>Barbastella barbastellus</i>
nathusius' dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
noordse woelmuis	<i>Microtus oeconomus</i>
otter	<i>Lutra lutra</i>
rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>
tuumelaar	<i>Tursiops truncatus</i>
tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>
vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i>
watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>
wilde kat	
witflankdolfijn	<i>Lagenorhynchus acutus</i>
witsnuitdolfijn	<i>Lagenorhynchus albirostris</i>

Reptielen en amfibieën

boomkikker	<i>Hyla arborea</i>
geelbuikvuurpad	<i>Bombina variegata</i>
gladde slang	<i>Coronella austriacus</i>
heikikker	<i>Rana arvalis</i>
kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>
knoflookpad	<i>Pelobates fuscus</i>
muurhagedis	<i>Podarcis muralis</i>
poelkikker	<i>Rana lessonae</i>

poelkikker	<i>Rana lessonae</i>
rugstreeppad	<i>Bufo calamita</i>
vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans</i>
zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>

Dagvlinders

donker pimpernelblauwtje	<i>Maculinea naustithous</i>
grote vuurvlinder	<i>Lycaena dispar</i>
pimpernelblauwtje	<i>Maculinea telephus</i>
tijmblauwtje	<i>Maculinea arion</i>
zilverstreephooibeestje	<i>Coenonympha hero</i>

Libellen

bronslibel	<i>Oxygastra curtisii</i>
gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>
noordse winterjuffer	<i>Sympecma paedisca</i>
oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>
rivierrombout	<i>Stylurus flavipes</i>
sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>

Vissen

houting	<i>Conegonus oxyrrhynchus</i>
steur	<i>Acipenser sturio</i>

Vaatplanten

drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
kruidend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
zomerschroeforchis	<i>Spiranthes aestivalis</i>

Kevers

brede geelrandwaterroofkever	<i>Dytiscus latissimus</i>
gestreepte waterroofkever	<i>Graphoderus bilineatus</i>
heldenbok	<i>Cerambyx cerdo</i>
juchtleerkever	<i>Osmoderma eremita</i>

Weekdieren

bataafse stroommossel	<i>Unio crassus</i>
platte schijfhoren	<i>Anisus vorticulus</i>

Bijlage

4

Methoden van inventariseren

De in deze bijlage genoemde inventarisatiemethoden zijn gebaseerd op de standaard inventarisatiemethoden van PGO's (zoals SOVON, RAVON, VZZ, FLORON). Van deze inventarisatiemethoden kan gemotiveerd worden afgeweken. De soorten hoeven alleen te worden geïnventariseerd als op basis van aanwezige biotopen in het plangebied het voorkomen van deze soorten kan worden verwacht.

Vogels

Voor het vaststellen van alle mogelijke in het broedseizoen voorkomende broedvogels en het vaststellen van meer bijzondere (Rode lijst) soorten worden vijf ochtendbezoeken (vanaf zonsopkomst) en één avond- / nachtbezoek gebracht in bos, moeras en kleinschalige gebieden. In meer intensieve graslandgebieden volstaan vier ochtendbezoeken en één avond- / nachtbezoek. De inventarisatie vindt plaats door het noteren van territoriumindicerend gedrag zoals zang, balts, alarmeren, aandragen nestmateriaal. Tijdens het avondbezoek worden vogels, voor zover noodzakelijk en zo min mogelijk, tot roepen aangezet door het afspelen van de roep met een cassette recorder. Daarbij wordt gehandeld in overeenstemming met de richtlijnen hiervoor als vermeld in de Sovon-handleiding voor broedvogelmonitoring [van Dijk et al, 2004]. De bezoeken vinden plaats in de periode maart - juli. Tussen de verschillende bezoeken zitten minimaal tien dagen.

Voor het in beeld brengen van vaste rust- en verblijfplaatsen, hollen, nesten en dergelijke voldoet deze methodiek in grote lijnen. Per soort zal moeten worden overwogen of en welke aanpassingen aan de methode nodig zijn om voor het betreffende plangebied de aanwezige verblijfplaatsen adequaat in beeld te brengen. Zo kan het zijn dat de voor de Ff-wet geschikte periode van inventariseren een andere is dan de in de methodiek voorgeschreven periode. Ook kan het zijn dat het in beeld brengen of een nest bijvoorbeeld jaarrond of jaarlijks gebruikt wordt een andere inspanning vereist dan het eenmalig aantonen van een territorium.

Vleermuizen

In de gemeente kan een aantal vleermuissoorten worden verwacht, waaronder ook minder algemeen voorkomende soorten. De wijze van inventariseren is afhankelijk van de ingreep en de voorkomende soorten. Voor het inventariseren is een protocol ontwikkeld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdierverseniging VZZ, in overleg met de Dienst Landelijk Gebied en de Gegevensautoriteit Natuur. Dit protocol is te downloaden via http://www.vleermuis.net/component/docman/cat_view/227-handleiding-vleermuisonderzoek Het is aanbevolen dit protocol te volgen.

Overige zoogdieren

Steenmarter

Het voorkomen van de Steenmarter in een plangebied wordt vastgesteld door in het voorjaar te zoeken naar krabsporen, prooi-resten en uitwerpselen. Indien nodig worden boomholtes met een boomcamera geïnspecteerd.

Waterspitsmuis

Het voorkomen van de Waterspitsmuis is vast te stellen met de volgende methode: buisjes met lokvoer worden (buiten de winterperiode) in potentiële habitats geplaatst. Na circa twee weken wordt gezocht naar uitwerpselen in de buisjes. Deze worden onder een microscoop bekeken. De aanwezigheid van Waterspitsmuisuitwerpselen verraadt zich door de aanwezigheid van veel waterorganismen (waterkevertjes). Een indicatie voor de populatiegrootte kan met deze methode niet worden gegeven. Daarvoor moet een onderzoek met life-traps worden ingesteld.

Das

Om het voorkomen van de Das vast te stellen, wordt tijdens minimaal 2 bezoeken gezocht naar permanente burchten, vluchtburchten, wissels, mestputjes, haren, wroetsporen en knaagsporen (bijvoorbeeld aan maïs) buiten de overwinteringsperiode.

Eekhoorn

De Eekhoorn wordt geïnventariseerd door in februari - begin maart te zoeken naar de typische bolvormige eekhoornnesten. Daarnaast wordt gelet op individuen en wordt gezocht naar knaagsporen die de aanwezigheid van de Eekhoorn kunnen verraden.

Amfibieën

Onderzoek richt zich op de Kamsalamander, Rugstreepad, Poelkikker en Heikikker en Knoflookpad. Alle andere soorten die in deze gemeente kunnen worden verwacht zijn geplaatst in tabel 1.

Kamsalamander

- Avondtelling van volwassen dieren in het voortplantingswater (maart tot en met mei), met zaklamp
- Zoeken naar eieren (april tot en met mei), overdag
- Zoeken naar larven (juni tot en met augustus) en eventueel volwassen dieren met schepnet

Rugstreepad

Tijdstip waarnemen roepende mannetjes afhankelijk van weersomstandigheden (warme zwoele avonden, beste bij 'onweersdreiging'). Beste periode half mei-eind juni. De Rugstreepad kan tot roepen worden aangezet door het afdraaien van de paarroep met cassette recorder. Tijdelijke wateren zijn geschikte voortplantingsbiotopen (bijvoorbeeld waterplassen, droogvallende greppels, in uiterwaarden). In juni - augustus kan naar larven of net gemetamorfoseerde padjes worden gezocht.

Poelkikker

Roepende dieren (kooractiviteit) opsporen op warme avonden van begin mei tot begin juli, zoeken van eiklompjes (half mei tot en met half juni), larven opsporen van half juni tot half augustus, zoeken van pas gemetamorfoseerde kikkertjes in augustus.

Heikikker

De Heikikker heeft een heel korte periode waarin kooractiviteiten plaatsvinden. Soms is dit maar 1 week in het vroege voorjaar (maart/begin april: het exacte tijdstip is weersafhankelijk). Na deze periode kan gezocht worden naar volwassen dieren in het voorjaar.

Knoflookpad

- Avondtellingen van kooractiviteit bij het voortplantingswater (april)
- Zoeken van eisnoeren (half april tot en met half mei)
- Tellen van larven (juni)
- Zoeken van pas gemetamorfoseerde dieren (juli tot en met augustus)

Gebaseerd op bovenstaande zijn maximaal vier veldbezoeken nodig.

Reptielen

Timing

De Zandhagedis en Adder kunnen soms in februari al gevonden worden (Adder bij de overwinteringsplaatsen), als de temperatuur al hoog genoeg is. Vanaf eind maart tot en met eind september kunnen alle soorten onderzocht worden, waarbij aan het einde van de zomer de trefkans wat groter wordt door de (nieuwe) aanwezigheid van jonge dieren.

Afhankelijk van de soort worden:

- Zichtwaarnemingen verzameld op geschikte zoekplaatsen
- Sporenvondsten verzameld in de vorm van afgeworpen huiden (slangen) of huidflarden (hagedissen) waarop de rug- of flanktekening nog op soort herkenbaar is
- Eieren of uitgekomen eierschalen van Ringslang verzameld

Voorkeursmethode is het verzamelen van zichtwaarnemingen.

Hazelworm en Levendbarende hagedis

De inventarisatiemethode voor deze soorten is gebaseerd op de methode die beschreven is in de Handleiding voor het monitoren van reptielen in Nederland (RAVON Werkgroep Monitoring, Amsterdam). Een kilometerhok wordt voor de meeste soorten maximaal drie maal bezocht (voor de Hazelworm is het streefgetal zeven maal, doch niet verplicht conform de genoemde handleiding).

Per bezoek aan een kilometerhok wordt maximaal 2,5 uur besteed, uiteraard afhankelijk van de omvang en toegankelijkheid van de geschikte gebiedsdelen. Het maximale aantal bezoeken kan hoger dan drie zijn indien de typische vindplaatsen (= geschikte zoekplaatsen) van de verschillende soorten niet met elkaar overeenkomen. Zie onderstaand overzicht van selectie geschikte gebiedsdelen. Geschikte gebiedsdelen worden rustig doorlopend onderzocht, waarbij ook gelet wordt op vervellingshuiden en waarbij stukken hout en dergelijke worden omgedraaid. Het streven is om het veldonderzoek (maximaal drie rondes per kilometerhok, voor Hazelworm eventueel meer) vóór 1 oktober) afgerond te hebben.

Ringslang

Ringslangen zijn het eenvoudigst waar te nemen vanaf half maart tot en met eind april, wanneer ze uit hun winterslaap ontwaken. Door de relatief lage omgevingstemperatuur zijn de dieren nog niet zo mobiel, waardoor de kans op het waarnemen van een Ringslang relatief groot is.

De aanwezigheid van Ringslangen wordt onderzocht conform de monitoringsystematiek van Ravon:

- Een inventarisatieronde duurt gemiddeld \pm twee uur (afhankelijk van de gebiedsgrootte en geschikte habitats)
- Er wordt een looproute door/langs alle geschikte habitats vastgesteld, waarbij aan weerszijde van de looproute een strook van circa 5 meter breed wordt onderzocht

Het traject wordt bij gunstige weersomstandigheden geteld, wat in het geval van de Ringslang betekent dat de veldbezoeken op zonnige dagen worden uitgevoerd. Als de zon schijnt zoeken Ringslangen open locaties op om zich aan de zon te warmen.

(Bron: Ravon, Richtlijnen verspreidingsonderzoek inhaalslag reptielen, 2005)

Tabel B4.1 Zoekplaatsen strikt beschermde reptielensoorten

zoekplaats algemeen: plaatsen met dekkingsmogelijkheden (struweel, graspolen e.d.) in de omgeving	zand- hagedis	hazel- worm	adder	gladde slang	ring- slang
zonnige, droge plekken	•				•
zonnige plekken in vochtige omgeving			•		•
zonnige plekken op zandige bodem	•		•	•	
zonnige plekken op venige bodem			•	•	•
zonnige plekken op zandige, lemige of lössbodem	•	•		•	
niet te ruige vegetatie met open plekken (bijv. oude struikheivegetaties, combinatie duindoornstruweel met grazige vegetaties, jeneverbes-struweel, schraal grasland, bermen)	•				
niet te ruige vegetatie met open plekken en reliëf, vaak in of nabij bos (bijv. oude heidevegetaties, vergraste heide, kapvlaktes, open bossen en struwelen	•	•		•	
- ook in brede bermen, op houtstapels en plagselhopen		•		•	
- ook op dijkes en opgehoogde paden in hoogveengebieden				•	
niet te ruige vegetatie met open plekken (bijv. oude -vooral vochtige- heidevegetaties, vergraste heide, venoevers, kapvlaktes			•		
relatief ruige locaties met open plekken, zo mogelijk (maar niet noodzakelijk) in de nabijheid van water (bijv. dijktafsluitingen, volkstuinten, erven (broeihopen!), oude heidevegetaties, venoevers, laagveen, kapvlaktes					•
andere inventarisatie methode					
eieren, eierschalen in/bij broeihoop					○
eieren, eierschalen in zand	○				
eieren, eierschalen in muurspleten					
complete vervelling (slangenhemd) of huidflard (hagedis) indien op soort herkenbaar	○	○	○	○	○
Doodvonsten / verkeersslachtoffers	○	○	○	○	○
Voorkeursmethode: kijken op geschikte vindplaatsen	•				
Aanvullende methode	○				

Vissen

Een éénmalige uitgebreide bemonstering van watergangen in voorjaar en zomer waarin Grote modderkruiper, Kleine modderkruiper, Bittervoorn of Rivierdonderpad worden verwacht is voldoende. Gebruik wordt gemaakt van een steeknet wanneer de watergangen ondieper zijn dan ongeveer 0,5 meter en niet breder dan 5 meter. Wanneer de watergangen groter zijn, worden de watergangen elektrisch bevestigd. De zomer heeft de voorkeur omdat de kans op het aantreffen van vissen dan hoger is (veel jonge vis).

Dagvlinders

Het heideblauwtje komt voor op locaties waar vrij Struikhei, Dophei of bepaalde vlinderbloemigen als Rolklaver en Heidebrem voorkomen. De vliegtijd ligt tussen 26 juni en 5 augustus [Bos et al., 2006]. Onderzoek (minimaal twee bezoeken) dient plaats te vinden binnen deze periode. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een insectennet.

Flora

In de periode juni-juli worden elementen uit het plangebied onderzocht die mogelijk van belang kunnen zijn voor beschermde soorten (zie paragraaf 2.7). Een eenmalig veldbezoek in deze periode is in de meeste gevallen voldoende om de aanwezigheid van deze soorten te kunnen vaststellen.

Bijlage

5

Te verwachten beschermde soorten (inclusief checklist)

In deze bijlage staat welke beschermde plant- en diersoorten uit tabel 2 en 3 recent op het grondgebied van de gemeente Raalte zijn waargenomen en welke soorten binnen deze gemeente (op korte termijn) kunnen worden aangetroffen. Per soort is aangegeven in leefgebied deze mogelijk voor komt. Wat betreft deze lijst wordt aangesloten bij het vigerend beleid van het ministerie van EZ.

Checklist

Deze lijst is tevens bruikbaar als checklist bij planning van werkzaamheden. Door de laatste kolom van elke tabel in te vullen kan effect op beschermde soorten in beeld worden gebracht.

Vaatplanten

Per soort is aangegeven in leefgebied deze mogelijk voor komt. Als de betreffende plantensoort is geplaatst op de Rode lijst of in tabel 2/3 is dat reeds vermeld in hoofdstuk 3.

Tabel B5.1 Vaatplanten aanwezig of verwacht in gemeente Raalte

Plantensoort	Bescherming Flora- en faunawet	Standplaats	Verwacht / aanwezig in Raalte	Soort aanwezig binnen plangebied?
Beenbreek	Tabel 2	Op natte, zure grond in heide- en veenstreken	Verwacht	
Blaasvaren	Tabel 2	Op oude, vochtige muren; zelden aan bosgreppels	Verwacht	
Brede orchis	Tabel 2	In moerassige graslanden en duinvalleien	Verwacht	
Daslook	Tabel 2	Op vochtige, vrij voedselrijke, kalkhoudende grond in loofbossen	Aanwezig (waarschijnlijk geïntroduceerd)	
Drijvende waterweegbree	Tabel 3	In stilstaand of zwak stromend, matig voedselrijk water in heide- en veenstreken	Verwacht	
Gevlekte orchis	Tabel 2	In schraallanden en op heiden, in de duinen en op kalkgraslanden	Verwacht	
Gele helmbloem	Tabel 2	Op oude muren en andere stenige plaatsen	Verwacht	
Grote keverorchis	Tabel 2	Op vrij vochtige tot vrij droge, min of meer voedselrijke grond in lichte loofbossen en struwelen en op grazige grond	Verwacht	
Jeneverbes	Tabel 2	Op stuifzand en droge heidegrond,	Verwacht	

Plantensoort	Bescherming Flora- en faunawet	Standplaats	Verwacht / aanwezig in Raalte	Soort aanwezig binnen plangebied?
		ook in de duinen; na bebossing nog lang standhoudend		
Klein glaskruid	Tabel 2	Op vochtige tot droge, kalkrijke, voedselrijke muren, soms onder heggen	Verwacht	
Kleine zonnedauw	Tabel 2	Op open, natte, zure heide- en veengrond	Verwacht	
Klokjesgentiaan	Tabel 2	Op natte, zure grond in heiden, lage graslanden en in blauwgraslanden, ook op bermen in heideontginningen	Verwacht	
Kruipend moerasscherm	Tabel 3	Op open, matig voedselarme, 's winters overstroomde grond in graslanden, langs kreken en beken, in duinvalleien	Verwacht	
Moeraswespenorchis	Tabel 2	Op natte, kalkhoudende zand- en leemgrond in duinvalleien en blauwgraslanden	Verwacht	
Parnassia	Tabel 2	Op tamelijk open tot grazige, natte, voedselarme, al of niet kalkrijke grond in duinvalleien, blauwgraslanden, trilvenen en in heiden op leem; zelden in droger kalkgrasland	Verwacht	
Prachtklokje	Tabel 2	Op matig vochtige, kalkrijke grond in en aan loofbossen en tussen struweel. Ook vrij vaak verwilderd in grazige bermen	Verwacht (waarschijnlijk geïntroduceerd)	
Rapunzelklokje	Tabel 2	Op vochtige, kalkhoudende, grazige grond op dijken, in bermen, aan bosranden, langs spoorwegen	Verwacht (waarschijnlijk geïntroduceerd)	
Rietorchis	Tabel 2	Natte, matig voedselrijke grond in slootkanten, graslanden, zandplaten en opgespoten terreinen	Aanwezig	
Ronde zonnedauw	Tabel 2	Op open, natte, zure heidegrond en tussen het veenmos in hoogveen en veenmosrietland	Verwacht	

Plantensoort	Bescherming Flora- en faunawet	Standplaats	Verwacht / aanwezig in Raalte	Soort aanwezig binnen plangebied?
Spaanse ruiter	Tabel 2	Op natte, matig voedselarme grond in blauwgraslanden, duinvalleien en op heide- en veengrond	Verwacht	
Steenbreekvaren	Tabel 2	Op oude muren, zowel in de schaduw als in de volle zon; soms aan bosgreppels	Verwacht	
Tongvaren	Tabel 2	Op beschaduwde, vochtige tot natte plaatsen op muren, op basaltglooiingen; ook in bossen, onder struweel en op dood hout	Verwacht	
Vleeskleurige orchis	Tabel 2	Op natte, kalkhoudende zandgrond in duinvalleien, op zandplaten en opgespoten terreinen en in kleigroeven; ook in blauwgraslanden en trilvenen	Verwacht	
Waterdrieblad	Tabel 2	In ondiep water in veenmoerassen, vennen en duinvalleien, soms in moerasbos; zoutmijdend	Verwacht	
Welriekende nachtorchis	Tabel 2	Op vrij vochtige tot natte, vrij voedselarme grond in grazige heiden, veenmosrietlanden, kalkgraslanden en duinvalleien; zelden in open bossen	Verwacht	
Wilde gagele	Tabel 2	Op natte, zure, venige grond in heiden, langs moerasbossen, in laagveenmoerassen, ook in duinen	Aanwezig	
Wilde marjolein	Tabel 2	Op min of meer droge, matig voedselrijke grond, vooral op hellingen aan dijken en op kalk	Verwacht (waarschijnlijk geïntroduceerd)	

Zoogdieren

Vleermuizen

De Flora- en Faunawet beschermt alle vleermuissoorten. Verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes zijn beschermd. Voor activiteiten die kunnen leiden tot een afname van de kolonieomvang is het aanvragen van een ontheffing verplicht. Voorbeelden hiervan zijn bebouwing in belangrijke foerageergebieden, doorsnijding van landschapselementen die als vliegroute dienen, sloop en renovatie. In onderstaande tabel zijn, de vleermuissoorten opgenomen die in de gemeente kunnen worden verwacht of zijn waargenomen op basis van verschillende bronnen uit natuurtoetsen, zoogdieren van Overijssel en www.zoogdieratlas.nl. In een ijskelder op het Landgoed Schoonheeten zijn winterverblijfplaatsen van Bechsteinsvleermuis, Baardvleermuis en Watervleermuis.

Tabel B5.2 Vleermuizen aanwezig of verwacht in de gemeente Raalte.

N.B. Alle vleermuizen zijn beschermd onder tabel 3 van de Flora- en faunawet en bijlage IV van de Habitatrichtlijn

Vleermuis-soort	Habitatieisen				Verwacht / aanwezig in Raalte	Soort aanwezig binnen plangebied?
	<i>Foerageer- plaatsen</i>	<i>Zomerkolonies</i>	<i>Winterverblijf- plaatsen</i>	<i>Structuren die ter oriëntatie tijdens vliegen worden gebruikt</i>		
Gewone dwergvleer-muis	In onder andere tuinen, bossen, boven water en rond lantaarnpalen; ook in grote steden; mijden grote, open gebieden	Meestal in nauwe ruimten in gebouwen, soms in vleermuiskasten, bij uitzondering in holle bomen	Waarschijnlijk vaak in spouwmuren, soms in groeven en grotten	Vaak langs een vaste route, bij voorkeur langs bomenrijen en bosranden	Aanwezig	
Laatvlieger	Vaak rond lantaarnpalen in en buiten dorpen en steden, ook boven water, langs bosranden en boven bospaden	Vooraf nauwe ruimten in gebouwen, soms ook zolders; zelden in vleermuiskasten	Relatief droge plaatsen zoals zolders, soms in oude kelders of grotten, in kieren dicht bij de ingang	Rechte vlucht op een hoogte van 10 tot 20 meter	Aanwezig	

Vleermuis-soort	Habitat-eisen				Verwacht / aanwezig in Raalte	Soort aanwezig binnen plangebied?
	<i>Foerageer- plaatsen</i>	<i>Zomerkolonies</i>	<i>Winterverblijf- plaatsen</i>	<i>Structuren die ter oriëntatie tijdens vliegen worden gebruikt</i>		
Rosse vleermuis	Bij voorkeur insectenrijk, open terrein, boven groot open water, langs bosranden en rond lantaarnpalen (ook grote verkeerspleinen)	Voornamelijk in holle bomen, soms in gebouwen (waar onder hoge schoorstenen), onder bruggen en in vleermuiskasten	In dikke, holle bomen, soms in gebouwen of rotsspleten, temp. tot -6° C.	Snelle, rechte vlucht op 20 tot 100 m hoogte	Aanwezig	
Ruige dwergvleermuis	In onder andere bossen, waterrijke gebieden en steden, vooral in de nabijheid van bomen; mijdt geheel besloten plaatsen	In holle en gespleten bomen, ook in vleermuiskasten en soms in huizen. In Nederland geen kraamkolonies	Waarschijnlijk vooral in holle bomen, houtstapels en gebouwen	Als Gewone dwergvleermuis	Aanwezig	
Watervleermuis	Boven water (beken, plassen, kanalen), voorkeur voor beschut water zonder drijvende/ uitstekende waterplanten	Holle bomen, ook geregeld in oude forten, op kerkzolders en onder bruggen	Grotten, groeven, forten, kelders, waarschijnlijk ook in holle bomen	Bomenrijen, holle wegen en andere lijnvormige elementen; mijdt drukke wegen en verlichting	Aanwezig	

Vleermuis-soort	Habitat-eisen				Verwacht / aanwezig in Raalte	Soort aanwezig binnen plangebied?
	<i>Foerageer- plaatsen</i>	<i>Zomerkolonies</i>	<i>Winterverblijf- plaatsen</i>	<i>Structuren die ter oriëntatie tijdens vliegen worden gebruikt</i>		
Gewone grootoorvleermuis	Op vooral beschutte plekken, zoals bos, maar ook kleinschalig landschap en tuinen	Holle bomen en op kerkzolders	Holle bomen, kerkzolders en ondergrondse objecten zoals grotten, groeves, forten en kelders	Volgen lijnvormige elementen, maar vooral in bos en kleinschalig landschap	Aanwezig	
Baardvleermuis	Vooraf vliegbanen over bosspaden, beken in bos, langs bosranden en houtwallen of in grote bochten en lussen in kleinschalig landschap	Holle bomen, zolders betimmeringen en vensterluiken aan huizen, vleermuiskasten	Groeven, bunkers, forten, oude steenfabrieken, ijskelders, kelders, kastelen.	Volgen lijnvormige elementen	Aanwezig	
Bechsteins-vleermuis			In Overijssel in ijskelder Schoonheeten		Aanwezig	
Franjestaart	Bomenlanen, tussen boomkronen van bos met open structuur en boven jong opslag. Veelal in waterrijk gebied	Holtes in loofbossen, beekbegeleidende bossen en landgoedbossen	Grotten, kelders en groeven	Bosranden, houtwallen en lanen	Aanwezig	

Overige zoogdieren

Op basis van gegevens van de Atlas van de Nederlandse zoogdieren [Broekhuizen et al, 1992], gegevens van www.zoogdieratlas.nl en gegevens van de verschillende uitgevoerde natuurtoetsen binnen gemeente Raalte worden de volgende overige beschermde zoogdieren verwacht of komen daadwerkelijk voor in de gemeente Raalte.

Tabel B5.3 Overige zoogdieren aanwezig of verwacht in gemeente Raalte

Zoogdier	Bescherming Flora- en faunawet	Standplaats	Verwacht / aanwezig in Raalte	Soort aanwezig binnen plangebied?
Steenmarter	Tabel 2	Steenmarters leven voornamelijk in loofwoud, bosranden en op open rotsheuvels. De steenmarter leeft vaak vlakbij de mens en neemt vaak zijn intrek in huizen, op de zolder of in een spouwmuur, of in auto's, onder de motorkap.	Aanwezig	
Boommarter	Tabel 3	Bosrijke gebieden	Verwacht	
Eekhoorn	Tabel 2	Bosrijke (vooral naaldbos) gebieden	Verwacht	
Das	Tabel 3	Het biotoop van de das bestaat uit een combinatie van bos (huisvesting) en agrarisch gebied (voedsel). Dassen verplaatsen zich het liefst onder dekking van heggen, houtwallen en bosranden. Een groot deel van hun voedsel halen ze uit het boerenland; kleinschalig gevarieerd landschap met graslanden, akkers en bosjes.	Aanwezig	
Waterspitsmuis	Tabel 3	Op plaatsen waar de samenstelling van de vegetatie op mesotrofe omstandigheden wijst, zoals het rietverbond, het moeraspireaveverbond en overgangen tussen deze vegetaties en die uit het elzenverbond en het elzen-vogelkersverbond	Aanwezig	

Vogels

Alle broedende vogelsoorten zijn beschermd tijdens het broedseizoen. De indicatieve periode voor het broedseizoen is 15 maart tot 15 juli. Sommige vogelsoorten broeden echter ook buiten dit indicatieve broedseizoen. Ook voor deze soorten geldt dat ze in hun broedtijd beschermd zijn. Daarnaast zijn 'vaste verblijfplaatsen' van vogels jaarrond beschermd.

Onderstaande tabel geeft alleen de vogelsoorten weer waarvan de 'vaste verblijfplaatsen' jaarrond beschermd zijn. Belangrijk hierbij is dat de gedragscode van toepassing is op alle in het plangebied aanwezige broedvogels. Verspreiding en habitat in onderstaande tabel zijn bepaald op basis van de Atlas van de Nederlandse Broedvogels [Sovon, 2002] en bronnen uit verschillende natuurtoetsen uitgevoerd in Raalte.

Tabel B5.4 Broedvogels met jaarrond beschermde nesten aanwezig of verwacht in de gemeente Raalte

Vogelsoort	Bescherming Flora- en faunawet	Habitat nestlocatie	Verwacht / aanwezig in Raalte	Verwacht binnen plangebied?
Buizerd	Categorie 1-4	Nemen genoeg met vrijwel elk landschapstype, vooropgesteld dat er enkele bomen staan om in te roesten en nestelen	Aanwezig	
Kerkuil	Categorie 1-4	Nestlocaties in schuren en boerderijen in kleinschalig agrarisch gebied; vaak in nestkasten. De Kerkuil is een soort die jaarrond gebruik maakt van eenzelfde locatie (vaste verblijfplaats)	Aanwezig	
Steenuil	Categorie 1-4	Kleinschalig cultuurlandschap, in nestkasten, knotwilgen, hoogstamboomgaarden. Hokenbroeder. De Steenuil is een soort die jaarrond gebruik maakt van eenzelfde locatie (vaste verblijfplaats)	Aanwezig	
Huismus	Categorie 1-4	Huiswassen stellen prijs op een rommelige menselijke omgeving, met struikgewas, schuren, weilanden met vee, gemorst graan en zo verder. Het nest wordt gemaakt in holten van bomen, in nestkasten, onderdakpannen en in gaten en kieren van gebouwen	Aanwezig	
Boomvalk	Categorie 1-4	Open gebieden (moerassen, hoogveen, plassen) met veel variatie en een ruime hoeveelheid prooidieren, omgeven door bos of bosjes om in te nestelen	Verwacht	
Gierzwaluw	Categorie 1-4	Soort komt voor in stedelijk gebied, heeft nestplaatsen in kieren, spleten en openingen in pannendaken en onder boeidelen van gebouwen	Verwacht	
Havik	Categorie 1-4	Uitgesproken bosvogel maar handhaaft zich steeds vaker in minder bosrijk gebied. Nesten veelal hoog in bomen	Verwacht	

Vogelsoort	Bescherming Flora- en faunawet	Habitat nestlocatie	Verwacht / aanwezig in Raalte	Verwacht binnen plangebied?
Ransuil	Categorie 1-4	Op oude nesten kraaiachtigen. Roestbomen vaak in coniferen. In de Flora- en faunawet worden zowel de roestbomen als de nesten van de Ransuil als vaste verblijfplaats gezien. Soort komt ook voor in de bebouwde kom	Verwacht	
Sperwer	Categorie 1-4	In homogene bosaanplant van 20-35 jaar oud, vooral naaldbomen. In natuurlijker bos zijn plekken met stagnerende boomgroei of een florerende struiketage kenmerkende nestplaatsen	Verwacht	
Wespendief	Categorie 1-4	Voorkeur voor loof- en gemengde bossen	Verwacht	

Reptielen en amfibieën

In onderstaande tabel zijn de tabel 2- en 3-soorten reptielen en amfibieën opgenomen die op basis van verspreidingsgegevens van Ravon, en bronnen uit verschillende natuurtoetsen die zijn uitgevoerd in Raalte voorkomen of worden verwacht binnen de gemeente.

Tabel B5.5 Reptielen en amfibieën aanwezig of verwacht in gemeente Raalte

Soort	Bescherming Flora- en faunawet	Habitat voortplantingsbiotoop en overwinteringsbiotoop	Verwacht / aanwezig in Raalte	Verwacht binnen plangebied?
Levendbarende hagedis	Tabel 2	Levendbarend (eieren worden uitgedroogd in het moederlichaam). De Levendbarende hagedis leeft bij voorkeur op enigszins vochtige heide of heide met vennen en in structuurrijke weg- en spoorbermen en ruigten.	Aanwezig	
Hazelworm	Tabel 3	Gedurende een jaarcyclus bevinden hazelwormen zich in droge en vochtige terreinen die dicht bij elkaar liggen. Deze terreinen zijn bij voorkeur gradiëntrijk en beschermd.	Verwacht	
Heikikker	Tabel 3 en bijlage IV Habitatrichtlijn	De heikikker heeft als voortplantingsbiotoop met name ven, poel & klein water of sloot & wetting. Als landhabitat komt de soort veelal voor in heide, hoog- en laagveen en bos & struweel.	Verwacht	
Kamsalamander	Tabel 3	Over het algemeen in vrij grote, stilstaande wateren met een goed ontwikkelde onderwatervegetatie. Permanent watervoerende poelen, niet geheel beschaduwde.	Verwacht	

Soort	Bescherming Flora- en faunawet	Habitat voortplantingsbiotoop en overwinteringsbiotoop	Verwacht / aanwezig in Raalte	Verwacht binnen plangebied?
		Wateren omgeven door kleinschalige landschapselementen: bossages, heggen. Deze dienen als overwinteringsbiotoop (bijvoorbeeld muizenholen, onder houtblokken en boomstammen).		
Poelkikker	Tabel 3	Meest geïsoleerde watertjes, onder andere in uiterwaarden. Overwintering aan land rond voortplantingswateren (bijvoorbeeld muizenholen, strooisellaag)	Aanwezig	
Ringslang (tabel 3)	Tabel 3	Eiafzetting in compost en bladhopen en in mestvaalten. Habitat: ondiepe wateren (stromend dan wel stilstaand) met dichtbegroeide oevers of bos; foerageren in moerasgebieden, natte graslanden en broekbossen	Aanwezig	
Rugstreeppad	Tabel 3 en bijlage IV Habitatrichtlijn	De rugstreeppad komt vooral voor in typisch pionierhabitat, dat zich kenmerkt door een hoge dynamiek. Dit met name duinen of ruderaal terreinen, waarvan het pionierskarakter natuurlijk of door de mens is ontstaan.	Verwacht	

Vissen

In onderstaande tabel zijn de tabel 2- en 3-vissoorten opgenomen die op basis van verspreidingsgegevens van Ravon, en bronnen uit verschillende natuurtoetsen die zijn uitgevoerd in Raalte voorkomen of worden verwacht binnen de gemeente.

Tabel B5.6 vissen aanwezig of verwacht in gemeente Raalte

Soort	Bescherming Flora- en faunawet	Habitat voortplantingsbiotoop en overwinteringsbiotoop	Verwacht / aanwezig in Raalte	Verwacht binnen plangebied?
Kleine modder- kruiper	Tabel 2	Begroeide kleine slootjes, greppels, beken en kanalen en oeverzone van meren en plassen met zand / slibbodem	Aanwezig	

Ongewervelden

Dagvlinders

Volgens verspreidingsgegevens uit 'De Dagvlinders van Nederland' [Bos et al., 2006] is van de beschermde dagvlinders (de tabel 2- en tabel 3-soorten) alleen het Heideblauwtje in de gemeente te verwachten.

Tabel B5.7 Vlinders uit tabel 2 en 3 in de gemeente Raalte

Soort	Bescherming Flora- en faunawet	Habitat-eisen	Verwacht / aanwezig in Raalte	Verwacht binnen plangebied?
Heideblauwtje	Tabel 3	Terreinen met Dopheide, Struikheide en Muizeoor	Verwacht

Libellen

Volgens de verspreidingsgegevens uit 'De Nederlandse libellen' [Kalkman et al., 2002] worden geen beschermde libellen (de tabel 2- en tabel 3-soorten) verwacht in de gemeente Raalte.

Overige ongewervelden

Van de overige ongewervelden komen geen beschermde soorten (tabel 2- en 3-soorten) voor in de gemeente Raalte.

Bijlage

6

Afsprakenformulier

De uitvoerende (bijvoorbeeld de aannemer of de gemeente) zorgt ervoor dat de werkzaamheden conform de in onderstaande checklist vastgelegde afspraken plaatsvinden. In dit afsprakenformulier legt de initiatiefnemer afspraken met de aannemer / uitvoerder vast met betrekking tot 'zorgvuldig werken'.

Minimaal twee weken voor aanvang van de werkzaamheden wordt onderstaand afsprakenformulier ondertekend door de initiatiefnemer. De aannemer ondertekent als blijk van ontvangst, kennisname en akkoord. Het afsprakenformulier wordt in tweevoud opgemaakt, initiatiefnemer en aannemer behouden elk een getekend exemplaar.

Het personeel en eventuele onderaannemers worden door de aannemer geïnstrueerd over de afspraken.

Afsprakenformulier Gedragscode Flora- en faunawet

De betreffende medewerkers die de werkzaamheden gaan uitvoeren dienen zich te houden aan de te nemen mitigerende maatregelen zoals omschreven in dit afsprakenformulier. Zij zullen persoonlijk op de hoogte gebracht worden van de te nemen maatregelen. Daarnaast zal het afsprakenformulier ter inzage liggen op de locatie waar de werkzaamheden uitgevoerd worden.

Locatie:
Datum:
Naam project:

Bijzonderheden met betrekking de planning van de werkzaamheden:

Bijzonderheden met betrekking tot voorbereiding van de werkzaamheden:

Te beschermen soorten (zie ook hoofdstuk 3 van de gedragscode)

Beschermde soorten die tijdens de inventarisatie zijn waargenomen	Locatie op kaart aangegeven?	Aangewezen en gemarkeerd in het terrein?
	Ja / nee	Ja / nee

Te beschermen andere elementen

<i>Elementen die worden gespaard en ontzien (in de directe nabijheid rond het element worden geen werkzaamheden uitgevoerd⁷)</i>	Locatie op kaart aangegeven?	Aangewezen en gemarkeerd in het terrein?
• Broedgevallen langs sloten	Ja / nee	Ja / nee
• Nesten van kolonievogels	Ja / nee	Ja / nee

⁷ Het betreft werkzaamheden in de periode waarin het element waarde heeft als broedbiotoop of verblijfplaats voor beschermde soorten. De zone waarbinnen geen werkzaamheden worden uitgevoerd dient door een ter zake kundig persoon te worden vastgesteld

<i>Elementen die worden gespaard en ontzien (in de directe nabijheid rond het element worden geen werkzaamheden uitgevoerd)</i>	Locatie op kaart aangegeven?	Aangewezen en gemarkeerd in het terrein?
---	------------------------------	--

• Nesten van roofvogels	Ja /nee	Ja /nee
• Bomen met holen	Ja /nee	Ja /nee
• Nesten van eekhoorns, steenmarters en dergelijke	Ja/ nee	Ja/ nee
• Anderszins te sparen waardevolle elementen	Ja /nee	Ja /nee

Afspraken

Verplaatsen van beschermde plantensoorten

Wegvangen van vissen en amfibieën

Beschermen locatie waar vissen en amfibieën worden losgelaten tegen predatoren

Aanbrengen wapperende linten (om vestiging broedvogels op pas opgebracht zand en zandhopen te voorkomen)

Overige afspraken....

Initiatiefnemer:	Aannemer:	Ter zake kundige:
Datum	Datum	Datum
Plaats	Plaats	Plaats
Handtekening	Handtekening	Handtekening

Bijlage

7

Activiteitenchecklist voor ecologische maatregelen

Deze checklist is een samenvatting van hoe de activiteiten moeten worden uitgevoerd onder de gedragscode. Als een soort(groep) aanwezig is die genoemd is in de kolom 'Mogelijk aanwezige soortgroepen' dan is in de laatste kolom snel te zien of er gewerkt kan worden op basis van de gedragscode en/of wat er (aanvullend) moet gebeuren. Een uitwerking van de uitvoeringsperioden en voorwaarden bij de werkzaamheden staan in de bijgenoemde paragrafen.

Ruimtelijke ontwikkeling

Activiteit	Mogelijk aanwezige soortgroepen	Paragraaf in gedragscode	Werk uitvoeren onder gedragscode
Slootdemping	Alle groepen m.u.v. ongewervelden	5.4.3	Nee, natuurtoets uitvoeren
Waterbodemsanering en herprofilering	Alle groepen m.u.v. ongewervelden	5.4.4	Nee, natuurtoets uitvoeren
Baggeren en verspreiding van baggerspecie	Alle groepen m.u.v. ongewervelden	5.4.5	Nee, natuurtoets uitvoeren
Opzetten depots en opslaan van grond	Alle groepen m.u.v. vissen en ongewervelden	5.4.6	Nee, natuurtoets uitvoeren, aanwezigheid soorten sterk afhankelijk van type depot
Sloop- en reconstructiewerkzaamheden	Alle groepen m.u.v. vissen en ongewervelden	5.4.7	Nee, natuurtoets uitvoeren
Bouwrijp maken van de grond	Alle groepen	5.4.8	Nee, natuurtoets uitvoeren
Vervangen en plaatsen van beschoeiingen of steigers	Alle groepen m.u.v. ongewervelden	5.4.9	Nee, natuurtoets uitvoeren
Omvorming beplantingen	Planten, vogels, amfibieën, reptielen	5.4.10	Nee, natuurtoets uitvoeren
Aanlegwerkzaamheden	Alle groepen m.u.v. vissen en ongewervelden	5.4.11	Nee, natuurtoets uitvoeren, aanwezigheid soorten sterk afhankelijk van type werkzaamheden
Kappen en dunnen van beplantingen	Alle groepen m.u.v. vissen en ongewervelden	5.4.12	Nee, natuurtoets uitvoeren afhankelijk van type kappen en ook 6.4.4

Bestendig beheer en onderhoud

Activiteit	Mogelijk aanwezige soortgroepen	Paragraaf in gedragscode	Werk uitvoeren onder gedragscode
Maaierwerkzaamheden	Alle groepen m.u.v. vissen en ongewervelden	6.4.2	Ja, behalve bij aanwezigheid drijvende waterweegbree, waterspitsmuis of heideblauwtje
Snouierwerkzaamheden	Alle groepen m.u.v. vissen en ongewervelden	6.4.3	Ja, niet uitvoeren in broedseizoen, let op nesten van de Eekhoorn (1 februari - 30 augustus), broedhopen ringslang en langs watergangen territorium van de waterspitsmuis
Kappen en dunnen van beplantingen	Alle groepen m.u.v. vissen en ongewervelden	6.4.4	Ja, niet uitvoeren in broedseizoen, let op nesten van de Eekhoorn (1 februari - 30 augustus), broedende vogels, territoria van waterspitsmuis langs watergangen en holten in bomen (verblijfplaats vleermuizen) en afhankelijk van type kappen en ook 5.4.11
Onderhoud oppervlaktewater	Alle groepen m.u.v. vleermuizen en ongewervelden	6.4.5	Ja, niet uitvoeren tijdens het voortplantingsseizoen van beschermde vogel-, vis-, zoogdier- en amfibieënsoorten, dit is de periode maart-augustus. De voorkeur gaat uit naar de minst kwetsbare periode voor deze groepen: september - oktober (bij zonnig weer)
Wegwerkzaamheden	Alle groepen m.u.v. vissen en ongewervelden	6.4.6	Ja, uitvoeren buiten het broedseizoen van vogels en buiten het voortplantingseizoen van amfibieën, reptielen en vissen (indien aanwezig binnen de invloedssfeer van de activiteit)
Onkruidbestrijding	Planten, vogels, amfibieën, reptielen	6.4.7	Ja, geen broedende vogels verstoren en toepassen na zaadzetting beschermde planten
Onderhoud bouwwerken	Alle groepen m.u.v. ongewervelden	6.4.8	Ja, zeer afhankelijk van type bouwwerk. Let vooral op beschermde muurplanten

Bestendig gebruik

Activiteit	Mogelijk aanwezige soortgroepen	Paragraaf in gedragscode	Werk uitvoeren onder gedragscode
Gemeentelijke recreatiegebieden	Alle groepen m.u.v. vissen en ongewervelden	7.3.1	Ja

